

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΜΣ «Δημόσια Διοίκηση - Δημόσιο Μάνατζμεντ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

«Οι αρχές που διέπουν το πειθαρχικό δίκαιο των δημοσίων υπαλλήλων. Ιδίως η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στην επιβολή και επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών.»

«The main principles of the disciplinary law for public servants. Mainly, the implementation of proportionality principles on the imposition and assessment of discipline penalties. »

Καλλιόπη Οικονόμου (Α.Μ.: ΔΜ2238)

Επιβλέπων καθηγητής: Απόστολος Μάνθος

Αθήνα

Μάρτιος 2024

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

1.

2.

3.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Οικονόμου Καλλιόπη του Νικολάου, με αριθμό μητρώου 2238 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Διοίκηση – Δημόσιο Μάνατζμεντ του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι ... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Οικονόμου Καλλιόπη

Στον σύζυγό μου Κωνσταντίνο και στο γιο μου Νικόλα.

Συντομογραφίες

ΑΚ: «Αστικός Κώδικας»

ΑΠ: «Άρειος Πάγος»

Γνμδ ΝΣΚ: «Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους»

ΔΣ ΟΗΕ: «Διεθνές Σύμφωνο ΟΗΕ»

ΔΠΣ: «Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο»

ΔιοικΕφΑθ: «Διοικητικό Εφετείο Αθηνών»

ΕΣΔΑ: «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου»

ΕΔΔΑ: «Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»

ΕΕ: «Ευρωπαϊκή Ένωση»

ΕΣΔΑ: «Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»

ΚΔΔ: «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας»

ΚΠΔ: «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας»

ΝΠΔΔ: «Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου»

ΠΚ: «Ποινικός Κώδικας»

ΠτΔ: «Πρόεδρος της Δημοκρατίας»

Σ: «Σύνταγμα»

ΣτΕ: «Συμβούλιο της Επικρατείας»

Υ.Κ.: «Υπαλληλικός Κώδικας»

ΥΠΕΣ: «Υπουργείο Εσωτερικών»

Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Απόστολο Μάνθο, που ως επιβλέπων, με καθοδήγησε με υπομονή και πολύτιμες οδηγίες και κατευθύνσεις σε όλη τη διαδρομή μου προς τη εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους εκείνους, που ο καθένας ξεχωριστά και όλοι μαζί, με ενθάρρυναν σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	8
Εισαγωγή.....	11
Κεφάλαιο 1 – Η αστική, ποινική και πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων και ο διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου.....	13
1.1. Πειθαρχία και δημόσιοι υπάλληλοι.....	13
1.2. Αστική και ποινική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων.....	15
1.3. Πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων.....	16
1.4. Διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου.....	17
Κεφάλαιο 2 – Η σχέση της πειθαρχικής και της ποινικής δίκης.....	19
2.1. Αυτοτέλεια και ανεξαρτησία της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής δίκης.....	19
2.2. Αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου που βρίσκουν ανάλογη εφαρμογή στην πειθαρχική διαδικασία.....	21
2.2.1. Κανόνες του ποινικού δικαίου που εφαρμόζονται αναλόγως στην πειθαρχική διαδικασία.....	21
2.2.2. Αρχές του ποινικού δικαίου που εφαρμόζονται αναλόγως στην πειθαρχική διαδικασία.....	25
Κεφάλαιο 3 - Αρχές του διοικητικού δικαίου που εφαρμόζονται στη πειθαρχική διαδικασία.....	27
3.1. Η αρχή της νομιμότητας.....	28
3.2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του διοικούμενου.....	29
3.3. Η αρχή της αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων.....	31
3.4. Η αρχή της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων.....	33
3.5. Η αρχή της διαφάνειας.....	35
3.6. Η αρχή της ταχείας διεκπεραίωσης των υποθέσεων.....	36
Κεφάλαιο 4 - Η αρχή της αναλογικότητας στο δημόσιο δίκαιο.....	39
Κεφάλαιο 5 - Η αρχή της αναλογικότητας στο πειθαρχικό δίκαιο.....	44
5.1. Ο ορισμός του πειθαρχικού παραπτώματος και η αποκλειστική απαρίθμηση του άρθρου 107 Υ.Κ.....	44
5.2. Οι πειθαρχικές ποινές και η κλιμάκωσή τους στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου.....	47
5.2.1. Νομική φύση των πειθαρχικών ποινών.....	47
5.2.2. Η κλιμάκωση των πειθαρχικών ποινών και η αρχή της αναλογικότητας.....	48
5.3. Η κλιμάκωση στην επιβολή πειθαρχικών ποινών στη βάση πειθαρχικής ιεραρχίας.....	52
5.4. Η μη αντιστοίχιση πειθαρχικών παραπτώματων με πειθαρχικές ποινές.....	54
Κεφάλαιο 6 - Η επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών και η αρχή της αναλογικότητας.....	56
6.1. Κριτήρια επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών.....	56

6.2. Η αρχή της αναλογικότητας ως κριτήριο για την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών.....	61
6.3. Νομολογιακή προσέγγιση της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών	63
6.3.1. Αποφάσεις ΣτΕ επί υπαλληλικών προσφυγών	66
6.3.2. Αποφάσεις επί αιτήσεων ακύρωσης.....	67
6.3.3. Αποφάσεις επί προσφυγών Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) και Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.....	69
6.3.4. Αποφάσεις του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου επί ενστάσεων Διοικητή Εθνικής Αρχής Διαφάνειας	76
Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις	79
Βιβλιογραφία-Πηγές.....	82
Βιβλιογραφία.....	82
Πηγές	84
Νομολογία.....	85

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η συστηματική παρουσίαση των αρχών τόσο του δημοσίου όσο του ποινικού δικαίου που εφαρμόζονται κατά την πειθαρχική διαδικασία, ως απότοκος της διττής φύσης του πειθαρχικού δικαίου, ως μεν τμήμα του διοικητικού δικαίου διαθέτει, ωστόσο, έντονη ποινική χροιά.

Έμφαση δίνεται στην «αρχή της αναλογικότητας» η οποία εκτός από δικαιοηθική αρχή που πραγματώνει εν γένει την ιδέα του μέτρου και της δικαιοσύνης, αποκτά ειδικό βάρος στο πλαίσιο του πειθαρχικού δικαίου καθώς προστατεύει αφενός τον διωκόμενο υπάλληλο από μία άδικη και αδικαιολόγητα μεγάλη ποινή και αφετέρου λειτουργεί ως προς το συμφέρον της δημόσιας διοίκησης συμβάλλοντας στην εξάλειψη επιβολής απαράδεκτως ελαφρών πειθαρχικών ποινών για σοβαρότατα πειθαρχικά παραπτώματα που σπιλώνουν το κύρος του δημοσίου λειτουργήματος και την εν γένει εικόνα της δημόσιας διοίκησης.

Η αρχή του κράτους δικαίου επιτάσσει η «αρχή της αναλογικότητας» να εφαρμόζεται σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας και ιδίως κατά το στάδιο της επιβολής και επιμέτρησης της πειθαρχικής ποινής η οποία πρέπει να είναι κατάλληλη, αναλογική και αναγκαία εν τη στενή έννοια ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια της αποκατάστασης της ευταξίας της δημόσιας υπηρεσίας μέσα από τον πειθαρχικό κολασμό του υπαλλήλου να μην υπολείπεται της βλάβης που θα προκληθεί στον υπάλληλο.

Ερευνητικό αντικείμενο της παρούσης εργασίας είναι η εφαρμογή της «αρχής της αναλογικότητας» στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου, η νομοθετική κατοχύρωσή της σε αυτό, η κλιμάκωση των πειθαρχικών ποινών και της πειθαρχικής αρμοδιότητας στη βάση της πειθαρχικής εξουσίας και τέλος η ειδικότερη εφαρμογή της αρχής κατά το στάδιο της επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών.

Περαιτέρω, σημαντικό τμήμα της παρούσας έρευνας αφιερώνεται στην επισκόπηση δικαστικών αποφάσεων του ΣτΕ, του Διοικητικού Εφετείου καθώς και του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ μέσα από τις οποίες αποτυπώνεται νομολογιακά η εφαρμογή της «αρχής της αναλογικότητας» κατά τη διαδικασία επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών στο πλαίσιο της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Μέσα από τη νομολογιακή προσέγγιση της «αρχής της αναλογικότητας» η παρούσα καταλήγει ότι τα συλλογικά πειθαρχικά όργανα και τα αρμόδια δικαστήρια αντιμετωπίζουν με τη δέουσα αυστηρότητα τα πειθαρχικά παραπτώματα των δημοσίων υπαλλήλων εφαρμόζοντας την «αρχή της αναλογικότητας». Ωστόσο, αυτό δεν παρατηρείται στη κρίση των μονοπρόσωπων

πειθαρχικών οργάνων, τα οποία πολλές φορές επιβάλλουν αδικαιολόγητα επιεικείς ποινές που παραβιάζουν την «αρχή της αναλογικότητας». Περαιτέρω, προκύπτει ότι, σε περιπτώσεις βαρύτατων πειθαρχικών παραπτωμάτων που απάδουν της ιδιότητας των δημοσίων υπαλλήλων και θίγουν το κύρος της δημόσιας υπηρεσίας, τα πειθαρχικά όργανα μολονότι εξετάζουν τυχόν ελαφρυντικές περιστάσεις που συντρέχουν δεν τις λαμβάνουν υπόψη καθώς με γνώμονα την «αρχή της αναλογικότητας» προκρίνουν την επιβολή βαρύτερων ποινών με σκοπό την εμπέδωση της αρχής της νομιμότητας στη δημόσια διοίκηση και τη διασφάλιση της δίκαιης απονομής της πειθαρχικής δικαιοσύνης.

Λέξεις κλειδιά: πειθαρχικό δίκαιο, δημόσιος υπάλληλος, πειθαρχική ευθύνη, αρχή αναλογικότητας, πειθαρχική διαδικασία, πειθαρχικό παράπτωμα, πειθαρχική ποινή.

Abstract

The subject of this study is the systematic presentation of the principles of both public and criminal law applied during the disciplinary procedure, as a result of the dual nature of disciplinary law. Disciplinary law is indeed a part of administrative law but possesses a strong criminal nature.

Emphasis is placed on the principle of proportionality, which, beyond being a legal principle that generally realizes the idea of justice and measure, acquires special significance in the context of disciplinary law. On one hand, it protects the prosecuted employee from an unjust and unjustifiably severe penalty, and on the other hand, it serves the interest of public administration by contributing to the elimination of unduly lenient disciplinary penalties for serious disciplinary offenses that tarnish the status of public function and the overall image of public administration.

The rule of law requires the principle of proportionality to be applied at every stage of the disciplinary procedure, particularly during the application and quantification of disciplinary penalties. The penalty should be appropriate, necessary, and proportionate in the narrow sense, so as the expected benefit of public service restoration through the disciplinary punishment of the employee does not fall short of the impending harm to the employee.

The research object of this study is the application of the principle of proportionality in the provisions of disciplinary law, its legislative safeguard, the escalation of disciplinary penalties and disciplinary jurisdiction based on disciplinary authority. Finally, specific attention is given to its application during the stage of imposing disciplinary penalties.

Furthermore, a significant part of this research is dedicated to the review of judicial decisions from the Council of State, the Administrative Court of Appeals, and the Secondary Disciplinary Council of the Ministry of Internal Affairs, through which the judicial application of the principle of proportionality in the process of imposing disciplinary penalties in the context of Greek public administration is reflected.

Through the judicial approach to the principle of proportionality, this study concludes that collective disciplinary bodies and relevant courts rigorously address the disciplinary offenses of public servants by applying the principle of proportionality. However, this is not observed in the judgment of individual disciplinary bodies, which often impose unjustifiably lenient penalties that violate the principle of proportionality. Furthermore, it is revealed that, in cases of serious disciplinary offenses affecting the status of public servants and undermining the status of public service, disciplinary bodies, while examining mitigating circumstances, prioritize the imposition of heavier penalties, aiming to reinforce the principle of legality in public administration and ensure the fair administration of disciplinary justice.

Keywords: disciplinary law, public servant, disciplinary responsibility, principle of proportionality, disciplinary procedure, disciplinary offense, disciplinary penalty.

Εισαγωγή

Η δικαιοκρατική προέλευση της αρχής της αναλογικότητας συνιστά γενική αρχή του δικαίου, συνταγματικής ισχύος, η οποία λειτουργεί οριζόντια και δεσμεύει όλα τα κρατικά όργανα ώστε να επιτυγχάνεται εκλογίκευση των δυσβάσταχτων παρεμβάσεων του κράτους στα ατομικά δικαιώματα κάθε πολίτη. Η αρχή της αναλογικότητας δεσμεύει τα όργανα τόσο της νομοθετικής, της εκτελεστικής όσο και δικαστικής εξουσίας και σύμφωνα με αυτήν, να επέρχεται ο αναγκαίος περιορισμός ενός ατομικού δικαιώματος ως προς τον επιδιωκόμενο από τον νόμο σκοπό.

Η αρχή της αναλογικότητας, ως «περιορισμός των περιορισμών», βρίσκει ευρύ πεδίο εφαρμογής στις διοικητικές κυρώσεις καθώς αυτές συνιστούν έναν από τους βασικότερους μηχανισμούς περιορισμού των δικαιωμάτων στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης. Ως εκ τούτου και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πειθαρχικές αποφάσεις που δικαιοπρακτικά επιβάλλουν πειθαρχικές ποινές στους δημόσιους υπαλλήλους συνιστούν διοικητικές κυρώσεις, είναι αυτονόητο ότι η αρχή της αναλογικότητας διέπει το σύνολο των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου και δεσμεύει το πειθαρχικό όργανο ως προς την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής.

Το πειθαρχικό δίκαιο, μολοντί συστηματικά εντάσσεται στο διοικητικό και δη στο δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο, διαθέτει οιαδήποτε δικαστική υφή και προβλέπει την επιβολή ποινών με αποφάσεις που συνιστούν μεν διοικητικές πράξεις έχουν, ωστόσο, ποινική χροιά. Εξαιτίας αυτής της διττής φύσεως του αποκαλείται «ειδικό ποινικό δίκαιο» και σε αυτό βρίσκουν εφαρμογή αρχές και κανόνες τόσο του δημοσίου όσο και του ποινικού δικαίου. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η συστηματική παρουσίαση των αρχών του δημοσίου αλλά και του ποινικού δικαίου που διαπνέουν το πειθαρχικό δίκαιο ενώ έμφαση δίνεται στην εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών.

Μεθοδολογικά, μετά την εισαγωγική ανάλυση της ευθύνης που υπέχουν οι δημόσιοι υπάλληλοι, παρουσιάζεται η σχέση αλληλεξάρτησης της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη και αναλύονται οι αρχές και οι κανόνες του ποινικού δικαίου που βρίσκουν ανάλογη εφαρμογή στο πειθαρχικό δίκαιο. Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου που βρίσκουν πεδίο εφαρμογής στο πειθαρχικό δίκαιο η οποία καταλήγει στη θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας.

Ερευνητικά θέματα που εξετάζονται στο πλαίσιο της παρούσης είναι η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου, η εμπέδωση της αρχής στο πειθαρχικό δίκαιο που επήλθε με τον ν. 4057/2012, οπότε και κατοχυρώθηκε νομοθετικά σε ειδική διάταξη του Υ.Κ., η κλιμάκωση των πειθαρχικών ποινών και της πειθαρχικής

αρμοδιότητας στη βάση της πειθαρχικής εξουσίας που αποδεικνύει την εκ των προτέρων πρόνοια του νομοθέτη να λάβει υπόψη του την αρχή της αναλογικότητας και τέλος η ειδικότερη εφαρμογή της αρχής κατά το στάδιο της επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών.

Τέλος, μέσα από την αναλυτική παράθεση νομολογίας η οποία περιλαμβάνει αποφάσεις του ΣτΕ επί υπαλληλικών προσφυγών, αποφάσεις του ΣτΕ και του Διοικητικού Εφετείου επί αιτήσεων ακύρωσης, αποφάσεις δικαστηρίων επί προσφυγών του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) και του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας (ΕΑΔ) και τέλος αποφάσεις του ΔΠΣ επί ενστάσεων του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, επιχειρείται η χαρτογράφηση της εν τοις πράγμασι εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών σε πραγματικές πειθαρχικές υποθέσεις δημοσίων υπαλλήλων.

Κεφάλαιο 1 – Η αστική, ποινική και πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων και ο διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου

1.1. Πειθαρχία και δημόσιοι υπάλληλοι

Στη θεωρία η πειθαρχία ορίζεται ως *«η συμμόρφωση όσων συνδέονται οργανικά με ένα δημόσιο σύνολο στις υποχρεώσεις τους απέναντι στο σύνολο αυτό, υποχρεώσεις που συνδέονται με τη δραστηριότητα ή τη λειτουργία – ή ακόμη με τον σκοπό του συνόλου αυτού»*¹, ενώ ως πειθαρχικό φαινόμενο αποδίδεται *«η κυρωτική αντίδραση της πολιτείας κατά ορισμένης συμπεριφοράς προσώπων, τελούντων υπό ορισμένο καθεστώς, η οποία αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη»*. Ως εκ τούτου, το πειθαρχικό φαινόμενο συνδέεται με δύο παραμέτρους, με την υποχρέωση ορισμένων προσώπων, που συνδέονται με τρόπο οργανικό με συγκεκριμένο σύνολο δημοσίας φύσεως αφενός και την κυρωτική αντίδραση του κράτους σε βάρος πράξης/παράλειψης η οποία δεν είναι σύμφωνη με τον σκοπό και τη λειτουργία του κράτους και αποδοκιμάζεται μέσω της τιμωρίας για τον λόγο αυτό αφετέρου².

Η έννοια της πειθαρχίας είναι στενά συνυφασμένη με αυτή των δημοσίων υπαλλήλων. Ως δημόσιοι υπάλληλοι, νοούνται τα φυσικά πρόσωπα τα οποία παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο κράτος έναντι αμοιβής με σε βάση ειδικής έννομης σχέσης που έχει συναφθεί σε προαιρετική βάση και συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ιεραρχική εξάρτηση κατά την άσκηση των καθηκόντων του, δηλαδή την υποχρέωση να ακολουθεί τις διαταγές και οδηγίες των προϊσταμένων του και

¹ Βλ. Λύτρας Σ. *«Το πειθαρχικό φαινόμενο στο σύγχρονο ελληνικό δημόσιο δίκαιο»*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1989, σελ. 115

² Βλ. Λύτρας Σ., οπ.π. (υποσημείωση 1), σελ. 50

πειθαρχική ευθύνη. Η ρύθμιση της ειδικής αυτής έννομης σχέσης, που εγκαθιδρύεται με τον διορισμό του δημοσίου υπαλλήλου και μέχρι τη λύση της, γίνεται αποκλειστικά ή εν μέρει από ειδικούς κανόνες διοικητικού δικαίου³.

Συνεπεία της ειδικής αυτής έννομης σχέσης και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Σύνταγμα και τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα, οι δημόσιοι υπάλληλοι απολαμβάνουν συγκεκριμένα δικαιώματα και έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Δικαιώματά τους αποτελούν η μονιμότητα, οι αποδοχές, η υγειονομική περίθαλψη, οι άδειες, η υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία, ενώ υποχρεώσεις των δημοσίων υπαλλήλων είναι η πίστη στο Σύνταγμα και η αφοσίωση στην πατρίδα, η νομιμότητα των υπηρεσιακών ενεργειών, η εκτέλεση της υπηρεσίας, η αμεροληψία, το καθήκον υπακοής και εχεμύθειας και η αξιοπρεπής και καλή συμπεριφορά εντός και εκτός υπηρεσίας⁴. Η επιβολή από το Σύνταγμα και τον νόμο των ανωτέρω ιδιαίτερων και πρόσθετων υποχρεώσεων, που αποτελούν περιορισμό της ατομικής και πολιτικής ελευθερίας του δημόσιου υπαλλήλου, συνιστούν την ειδοποιό διαφορά του δημοσίου υπαλλήλου με τους λοιπούς πολίτες (ιδιώτες). Οι περιορισμοί στην ελευθερία των δημοσίων υπαλλήλων επιβάλλονται από τον νόμο διότι η δράση τους επηρεάζει τους τρίτους, δηλαδή τον λαό. Αυτό συμβαίνει επειδή ο δημόσιος υπάλληλος θεωρείται διαχειριστής αλλότριων δημοσίων υποθέσεων, δηλαδή δημοσίων υποθέσεων που αφορούν το κοινό και το κοινωνικό συμφέρον⁵.

Συνεπώς ο δημόσιος υπάλληλος αναπτύσσει οικειοθελώς μία ιδιαίτερη εξουσιαστική σχέση με το νομικό πρόσωπο του κράτους, η οποία δημιουργείται το πρώτον από τον διορισμό και την ανάληψη των καθηκόντων του. Μέσω της ειδικής αυτής έννομης σχέσης καθίσταται εκτελεστικός βραχίονας του Κράτους και υπάγεται σε ένα ιδιαίτερο καθεστώς που συνεπάγεται όχι μόνο δικαιώματα αλλά και επιπλέον υποχρεώσεις και περιορισμούς σε σχέση με τους λοιπούς πολίτες. Συστατικό στοιχείο του ιδιαίτερου αυτού status του δημοσίου υπαλλήλου συνιστά η πειθαρχική εξουσία που του ασκείται μέσα από το πειθαρχικό δίκαιο και η οποία επιδιώκει τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει ο υπάλληλος χάριν της συνεχούς, αδιατάρακτης και εύρυθμης λειτουργίας της υπηρεσίας⁶. Αυτή η ειδική έννομη σχέση των δημοσίων υπαλλήλων δικαιολογεί και την πειθαρχική του ευθύνη, την

³ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Επ.-Χρυσανθάκης Χαρ., «*Βασικοί Θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2017, σελ. 20, 22.

⁴ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Επ.-Χρυσανθάκης Χαρ., οπ.π. (υποσημείωση 3), σελ.93-106

⁵ Βλ. Τάχος Α .- Συμεωνίδης Ι., «*Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 14

⁶ Βλ. Πικραμένος Μ. «*Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της ΕΣΔΔΑ*», Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, τ. 2., 2013, σελ. 250

οποία θα αναλύσουμε παρακάτω, αφού αναφερθούμε στα λοιπά είδη ευθυνών που υπέχει ο δημόσιος υπάλληλος κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.

1.2. Αστική και ποινική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων

Οι δημόσιοι υπάλληλοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους φέρουν τρία (3) είδη ευθύνης την αστική, την ποινική και την πειθαρχική. Για να στοιχειοθετηθεί κάθε μία από αυτές θα πρέπει συντρέχουν διαφορετικές προϋποθέσεις ενώ καταλήγουν σε διαφορετικές έννομες συνέπειες. Οι ευθύνες αυτές δεν σχετίζονται μεταξύ τους αλλά μπορεί να συντρέχουν παράλληλα.

Η αστική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων θεμελιώνεται στο άρθρο 38 του Υ.Κ. σύμφωνα με το οποίο αφορά στην υποχρέωση τους για χρηματική αποκατάσταση της ζημίας που προξένησαν με πράξη ή παράλειψη κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και δύναται να υπάρξει είτε απέναντι στους διοικούμενους είτε απέναντι στο ίδιο το Δημόσιο και ρυθμίζεται από τα άρθρα 104, 105 και 106 του ΕισΝΑΚ, το άρθρο 38 Υ.Κ., το άρθρο 1 του ν.δ/τος 2998/1954 και το άρθρο 26 του δ/τος 774/1980⁷.

Η αστική ευθύνη υφίσταται μόνο έναντι του Δημοσίου και για το λόγο αυτό οι διοικούμενοι δύναται να ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης μόνο κατά του Δημοσίου, το οποίο ευθύνεται για τις πράξεις ή παραλείψεις των υπαλλήλων του με τη δυνατότητα να στραφεί στη συνέχεια κατά αυτών⁸.

Η ποινική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων προκύπτει από πράξεις ή παραλείψεις τους οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ποινικά αδικήματα βάσει του ΠΚ και προσβάλλουν όχι μόνο την ομαλή λειτουργία της υπηρεσίας αλλά και την εύρυθμη κοινωνική ζωή. Η ποινική ευθύνη δύναται να αφορά στη διάπραξη κοινών αδικημάτων, αδικημάτων δηλαδή που επισύρουν ποινή για όλα τα φυσικά πρόσωπα ή την διάπραξη ιδιώνυμων αδικημάτων δηλαδή αδικημάτων που προϋποθέτουν την ύπαρξη της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας και τελούνται κατά την εκτέλεση των καθηκόντων των δημοσίων υπαλλήλων⁹. Τα εγκλήματα αυτά χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα περί την υπηρεσία και προβλέπονται στο δωδέκατο κεφάλαιο του νέου Ποινικού Κώδικα¹⁰ στα άρθρα 235 επ. Ειδικότερα, τα αδικήματα αυτά είναι 235 ΠΚ Δωροληψία υπαλλήλου, 236 ΠΚ Δωροδοκία υπαλλήλου, 237Α ΠΚ Εμπορία επιρροής – Μεσάζοντες, 239

⁷ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Επ. - Χρυσανθάκης Χαρ., οπ.π. (υποσημείωση 3), σελ. 149

⁸ Βλ. Μακρυδημήτρης Α., «Δημόσια Διοίκηση, Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης», 4η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010, σελ. 405-406

⁹ Βλ. Μακρυδημήτρης Α., οπ.π., (υποσημείωση 9) σελ. 406

¹⁰ ν. 4619/2019 (Α' 95)

ΠΚ Κατάχρηση εξουσίας, 241 ΠΚ Παραβίαση οικιακού ασύλου, 242 ΠΚ Ψευδής βεβαίωση, νόθευση, 244 ΠΚ Παράνομη βεβαίωση ή είσπραξη δικαιωμάτων του Δημοσίου, 252 ΠΚ Παραβίαση υπηρεσιακού απορρήτου, 254 ΠΚ Αποσιώπηση λόγου εξαίρεσης, 255 ΠΚ Αθέμιτη συμμετοχή και 259 ΠΚ Παράβαση καθήκοντος.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ad hoc συνθήκες υπό τις οποίες τελέσθηκε το ποινικό αδίκημα και τη βαρύτητα αυτού, επιβάλλονται ποινές είτε χρηματικές κυρώσεις – πρόστιμα, είτε ποινές φυλάκισης ή κάθειρξης.

1.3. Πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων

Η πειθαρχική ευθύνη πηγάζει από την προαναφερθείσα ειδική έννομη σχέση των δημοσίων υπαλλήλων με το νομικό πρόσωπο του κράτους, συνδέεται, κυρίως, με την προσήκουσα άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων τους, προβλέπει πειθαρχικές ποινές οι οποίες έχουν χαρακτήρα τιμωρητικό σε σχέση μόνο με την υπηρεσιακή κατάσταση τους και αποτελούν αποδοκιμασία του κράτους προς αυτούς που υπαίτια παραβιάζουν τα καθήκοντά τους και τις υποχρεώσεις τους¹¹.

Η πειθαρχική ευθύνη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημοσιοϋπαλληλική ιδιότητα και σύμφωνα με το άρθρο 106 Υ.Κ. απαιτεί συγκεκριμένες προϋποθέσεις για να στοιχειοθετηθεί, δηλαδή παράνομη πράξη ή παράλειψη, υπαιτιότητα του υπαλλήλου και ικανότητα προς καταλογισμό. Η πειθαρχική ευθύνη, παρομοίως με την ποινική ευθύνη, είναι ατομική, δηλαδή «προσωποπαγής» και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συλλογική.

Η πειθαρχική ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων δεν συνδέεται με την ικανοποίηση του προσώπου που προσβλήθηκε από το πειθαρχικό παράπτωμα αλλά επιβάλλεται με αποκλειστικό γνώμονα το συμφέρον της υπηρεσίας καθώς ο πειθαρχικός περιορισμός και οι ποινές που επιβάλλονται έχουν ως στόχο την αποκατάσταση της τάξης και της εύρυθμης λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών. Μέσω αυτών των περιορισμών, οι υπάλληλοι ενθαρρύνονται να συμμορφώνονται με τα καθήκοντά τους και τις υποχρεώσεις τους¹².

Για τον λόγο αυτό οι πειθαρχικές ποινές επιβάλλονται μέσα από ειδικά ρυθμιζόμενη διοικητική διαδικασία, την πειθαρχική διαδικασία ενώ οι πειθαρχικές αποφάσεις συνιστούν, ως προς τη νομική τους φύση, διοικητικές πράξεις. Υποστηρίζεται ότι η διοίκηση με τον πειθαρχικό κολασμό τιμωρεί πειθαρχικά έναν δημόσιο υπάλληλο επιχειρώντας με τον τρόπο αυτό να

¹¹ Βλ. Γκέρτσος Β., «Απαρίθμηση Πειθαρχικών Παραπτωμάτων – Άρθρο 107 Ν. 3528/2007», στο συλλογικό έργο: «Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο» (επιμ. Στ. Κτιστάκη, Β. Κονδύλης, Ευαγγ. Τζιράκη), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σελ. 743-744.

¹² Βλ. Σπηλιωτόπουλος Επ. & Χρυσανθάκης Χαρ., οπ. π. (υποσημείωση 3), σελ. 124

τακτοποιήσει τα του οίκου της και για τον λόγο αυτό το πειθαρχικό δίκαιο διακρίνεται από «ενδοστρέφεια-εσωτερικότητα, στο μέτρο που αφορά τα *interna corporis* της Διοίκησης»¹³.

Σημειώνεται ότι η ίδια πράξη ή παράλειψη ενδέχεται να συνιστά τόσο πειθαρχικό παράπτωμα όσο και ποινικό αδίκημα με αποτέλεσμα να ενεργοποιείται τόσο η πειθαρχική όσο και η ποινική ευθύνη του υπαλλήλου γεγονός το οποίο δημιουργεί εύλογα ερωτήματα για τη σχέση ανάμεσα στην πειθαρχική και την ποινική δίκη, ζήτημα το οποίο αποτελεί αντικείμενο επόμενου κεφαλαίου της παρούσας εργασίας.

1.4. Διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου

Το πειθαρχικό δίκαιο περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων και των διαδικασιών που διέπουν τη συμπεριφορά και τις ενέργειες των δημόσιων υπαλλήλων. Αυτό περιλαμβάνει τα πειθαρχικά παραπτώματα, τις πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης, καθώς και τις διαδικασίες για την επιβολή τους.

Το πειθαρχικό δίκαιο εντάσσεται συστηματικά στο δημόσιο δίκαιο και δη στο υπαλληλικό δίκαιο αποτελώντας μέρος του Υπαλληλικού Κώδικα και διακρίνεται:

- α) στο ουσιαστικό-συστηματικό πειθαρχικό δίκαιο, το οποίο καθορίζει τα πειθαρχικά παραπτώματα και τις πειθαρχικές ποινές και
- β) στο τυπικό-δικονομικό πειθαρχικό δίκαιο, το οποίο καθορίζει τα αρμόδια πειθαρχικά και τη διαδικασία επιβολής των προβλεπόμενων πειθαρχικών ποινών¹⁴.

Αποστολή του δεν είναι μόνο ο περιορισμός των παραβάσεων των καθηκόντων των υπαλλήλων, για χάρη της εύρυθμης λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας, αλλά και η απήχηση των πράξεων αυτών στην κοινωνία, ο συνακόλουθος κλονισμός της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δημόσια διοίκηση και το πλήγμα του κύρους της δημόσιας διοίκησης.

Αναμφίβολα το πειθαρχικό δίκαιο έχει λειτουργία τόσο προληπτική όσο και κατασταλτική υπό την έννοια ότι αφενός οι υπάλληλοι, μέσω των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου, έχουν γνώση του κανονιστικού πλαισίου εντός του οποίου οφείλουν να δρουν εντός και εκτός υπηρεσίας και αφετέρου η κατασταλτική που ενεργοποιείται όταν ο δημόσιος υπάλληλος υποπέσει σε επιλήψιμη συμπεριφορά.

Αυτό που εύλογα διαπιστώνει κανείς ερευνώντας τη σχέση του πειθαρχικού δικαίου με άλλους κλάδους του δικαίου είναι ότι, ενώ το πειθαρχικό δίκαιο εντάσσεται συστηματικά στο διοικητικό δίκαιο και δη στο υπαλληλικό δίκαιο, αλληλοεπιδρά και αλληλεξαρτάται όχι μόνο

¹³ Βλ. Μπιτζιλέκης Ν., «Υπηρεσιακά εγκλήματα», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 33

¹⁴ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Επ. & Χρυσανθάκης Χαρ., οπ.π. (υποσημείωση 3), σελ. 125

με το διοικητικό αλλά και με το ποινικό δίκαιο, μολονότι πρόκειται για τυπικά αυτόνομους κλάδους δικαίου.

Η πειθαρχική διαδικασία είναι μια διαδικασία εσωτερική η οποία αφορά μόνο όσους φέρουν την υπαλληλική ιδιότητα και υπαίτια με πράξεις ή παραλείψεις τους, τελούν πειθαρχικά παραπτώματα τα οποία θέτουν σε κίνδυνο την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Ωστόσο, η διαδικασία αυτή δεν είναι μία περικλειστη διαδικασία αλλά αλληλοεπιδρά με τρόπο πολυδιάστατο με την ποινική διαδικασία καθώς μία επιλήψιμη συμπεριφορά πράξη ενός δημοσίου υπαλλήλου μπορεί να τυποποιείται στον νόμο τόσο ως ποινικό αδίκημα όσο και ως πειθαρχικό παράπτωμα.

Από τα ανωτέρω προκύπτει εμφανώς ο διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου το οποίο ο Πανταζής χαρακτηρίζει ως «ειδικό ποινικό δίκαιο» καθώς, μολονότι αντικείμενο του είναι ο έλεγχος της διοικητικής δράσης με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της διοίκησης, ο πειθαρχικός έλεγχος γίνεται στο πρόσωπο του υπαλλήλου και καταλήγει «στην τιμωρία των διοικητικών οργάνων, ως φυσικών προσώπων, με την επιβολή σε βάρος τους μίας κύρωσης η οποία έχει διοικητικά χαρακτηριστικά και ποινική χροιά»¹⁵.

Από την άλλη, ο Τάχος υποστηρίζει ότι ενώ το πειθαρχικό δίκαιο είναι εσωτερικό αποσκοπώντας στην εξασφάλιση της έννομης τάξης εντός της διοίκησης, το ποινικό εστιάζει κυρίως στην εξωτερική αναστάτωση της κρατικής εξουσίας και στην εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στη διαφάνεια λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών¹⁶.

Ο διφυής χαρακτήρας του πειθαρχικού δικαίου, η ιδιαιτερότητα της πειθαρχικής διαδικασίας, λόγω της οίονει δικαστικής υφής της, που οδηγεί στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων που έχουν ποινική χροιά, έχει ως αποτέλεσμα τυχόν ελλείψεις του πειθαρχικού δικαίου να συμπληρώνονται μέσα από την κατ' αναλογία εφαρμογή διατάξεων του ποινικού δικαίου. Παράλληλα, όμως, ως ειδικός τομέας του διοικητικού δικαίου, το πειθαρχικό δίκαιο υιοθετεί και εφαρμόζει γενικές αρχές που απορρέουν από το Σύνταγμα, τους νόμους και τη νομολογία των δικαστηρίων.

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλυθούν οι αρχές του δημοσίου δικαίου που εφαρμόζονται στην πειθαρχική διαδικασία καθώς και οι αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου που βρίσκουν ανάλογη εφαρμογή σε αυτή.

¹⁵ Βλ. Πανταζής Ν., «Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων-Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 19

¹⁶ Βλ. Τάχος Α. «Δημοσιούπαλληλικό δίκαιο», 4η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα 1996, σελ. 249

Κεφάλαιο 2 – Η σχέση της πειθαρχικής και της ποινικής δίκης

2.1. Αυτοτέλεια και ανεξαρτησία της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής δίκης

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, η πειθαρχική διαδικασία αποτελεί μία εσωτερική διαδικασία της δημόσιας διοίκησης που έχει ως στόχο τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας αυτής, μέσω της τιμωρίας δημόσιων υπαλλήλων εντός της υπηρεσίας. Από την άλλη πλευρά, η ποινική διαδικασία και ιδιαίτερα η ποινική κύρωση αφορούν στο σύνολο της κοινωνίας και έχουν χαρακτήρα κοινωνικοηθικής αποδοκιμασίας από την ευρύτερη κοινωνία.¹⁷

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 114 Υ.Κ., η αυτοτέλεια και η ανεξαρτησία της πειθαρχικής διαδικασίας διασφαλίζονται από την ποινική ή άλλη δίκη. Ο νομοθέτης αντιλαμβανόμενος τη δυνατότητα ορισμένων πράξεων ή παραλείψεων δημοσίων υπαλλήλων να αποτελούν ταυτόχρονα πειθαρχικό παράπτωμα και ποινικό αδίκημα, καθιέρωσε την αυτοτέλεια και την ανεξαρτησία της πειθαρχικής διαδικασίας από την ποινική δίκη. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται ότι για τις ίδιες πραγματικές περιπτώσεις μπορεί να υπάρχουν διαφορετικά αποτελέσματα σε κάθε μία από τις δύο διαδικασίες¹⁸.

Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 114 ορίζεται ότι η ποινική δίκη δεν οδηγεί σε αναστήλη της πειθαρχικής διαδικασίας. Ωστόσο, το πειθαρχικό όργανο έχει την εξουσία, με μια απόφασή του που μπορεί να ανακληθεί, να διατάξει, για εξαιρετικούς λόγους, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος. Ωστόσο, σε περίπτωση που το πειθαρχικό παράπτωμα προκάλεσε δημόσιο σκάνδαλο ή θίγει σοβαρά το κύρος της υπηρεσίας, αυτή η αναστολή δεν επιτρέπεται.

Στην τρίτη παράγραφο του προαναφερθέντος άρθρου γίνεται περαιτέρω διευκρίνιση ότι το πειθαρχικό όργανο είναι υποχρεωμένο να λαμβάνει υπόψη την κρίση που περιέχεται σε μια αμετάκλητη απόφαση ενός ποινικού δικαστηρίου ή σε ένα αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, μόνο ως προς την ύπαρξη ή μη πραγματικών περιστατικών που αποτελούν το αντικείμενο ενός πειθαρχικού παραπτώματος. Συνεπώς, το πειθαρχικό όργανο μπορεί να επιβάλει κυρώσεις σε έναν υπάλληλο που αθώωθηκε ποινικά, εφόσον το ποινικό δικαστήριο δεν αμφισβήτησε τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία μερικές φορές ενδέχεται να μην αποτελούν ποινικό αδίκημα αλλά μόνο πειθαρχική κύρωση. Επομένως, τα ίδια πραγματικά

¹⁷ Βλ. Παπαδαμάκη Αδ., «Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη», στο συλλογικό: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Α' τόμος (επιμ. Μαργ. Γασπαρινάτου), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, σελ. 5324

¹⁸ Βλ. Τζιράκη Ε., «Σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη – Άρθρο 114 Ν. 3528/2007», στο συλλογικό έργο «Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο» (επιμ. Στ. Κτιστάκη, Β. Κονδύλης, Ευαγγ. Τζιράκη), Νομική Βιβλιοθήκη 2018, σελ. 926-927

περιστατικά για τα οποία αθώθηκε ο υπάλληλος σε ποινικές διαδικασίες ενδέχεται να αποτελούν πειθαρχικό παράπτωμα για το οποίο θα τιμωρηθεί ο υπάλληλος.¹⁹

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι νομολογιακά έχει κριθεί ότι η θέση μιας ποινικής υπόθεσης στο αρχείο λόγω παραγραφής του αξιοποίνου, η μη έκτιση της επιβληθείσας ποινής από το ποινικό δικαστήριο, η παύση ποινικής δίωξης λόγω παραγραφής, καθώς και η αθώωση λόγω αμφιβολιών, δεν ισοδυναμούν με αθώωση και, ως εκ τούτου, δεν δεσμεύουν κατά την κρίση του το πειθαρχικό όργανο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν περιλαμβάνει κρίση του ποινικού δικαστηρίου σχετικά με την τέλεση ή μη των αποδιδόμενων στον κατηγορούμενο πράξεων.²⁰

Ακολουθως, στην τέταρτη παράγραφο του άρθρου 114 καθορίζονται οι προϋποθέσεις για την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας. Ειδικότερα, αν κατά την έκδοση πειθαρχικής απόφασης ο υπάλληλος απαλλάσσεται ή του επιβάλλεται ποινή χαμηλότερη από την οριστική παύση και στη συνέχεια εκδοθεί αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου που επιβεβαιώνει τα πραγματικά περιστατικά του παραπτώματος, τότε επαναλαμβάνεται η πειθαρχική διαδικασία σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 143 του Υ.Κ.. Αν επίσης εκδοθεί αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα για το πειθαρχικό αδίκημα, τότε επίσης επαναλαμβάνεται η πειθαρχική διαδικασία. Επιπλέον, η επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας επιτρέπεται ακόμη και εάν έχει εκδοθεί καταδικαστική πειθαρχική απόφαση χωρίς να ληφθεί υπόψη προηγούμενη καταδικαστική ποινική απόφαση.

Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης διαφαίνεται και από την υποχρέωση που τίθεται στην παράγραφο 6 του άρθρου 114 Υ.Κ. προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ο οποίος πρέπει να ενημερώσει αμέσως στην προϊσταμένη αρχή του υπαλλήλου για κάθε ποινική δίωξη που διεξάγεται κατά αυτού, ενώ αντίστοιχη υποχρέωση έχει ο Γραμματέας του Δικαστηρίου ή του δικαστικού συμβουλίου να ανακοινώνει αμέσως στην ίδια αρχή τα παραπεμπτικά ή απαλλακτικά βουλεύματα σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας συμπεριλαμβανομένων και των αποφάσεων καταδίκης ή αθώωσης του υπαλλήλου.

Σημειώνεται, τέλος, ότι εκτός από τις περιπτώσεις όπου η άσκηση της πειθαρχικής δίωξης είναι υποχρεωτική, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα πρέπει να αποφαινούνται εντός είκοσι (20)

¹⁹ Πρβλ. ΣτΕ 296/2021, ΣτΕ 725/2021

²⁰ Βλ. Πανταζή Ν., Επιμορφωτικό σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών (ΕΣΔΙ) με θέμα: «Ζητήματα από την εφαρμογή του Ν.4057/2012», Νοέμβριος 2021, διαθέσιμο στον ιστότοπο https://www.esdi.gr/wp-content/uploads/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/pantazisp_2021.pdf

ημερών από την ενημέρωσή τους, με αιτιολογημένη απόφαση, σχετικά με το εάν θα ασκήσουν ή όχι πειθαρχική δίωξη εναντίον του υπαλλήλου.

2.2. Αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου που βρίσκουν ανάλογη εφαρμογή στην πειθαρχική διαδικασία

2.2.1. Κανόνες του ποινικού δικαίου που εφαρμόζονται αναλόγως στην πειθαρχική διαδικασία

Παρά την αυτοτέλεια και ανεξαρτησία της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής, αναντίρρητη είναι η επιρροή της ποινικής διαδικασίας σε αυτήν. Η επιρροή αυτή εκδηλώνεται μέσα από εργαλεία, κανόνες και αρχές του ποινικού δικαίου που λειτουργούν ως δάνεια προς την πειθαρχική διαδικασία και εφαρμόζονται κατ' αναλογία σε αυτή αναδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό τον διφυή και τον ελλειπτικό χαρακτήρα των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται νομοθετικά στην παράγραφο 1 του άρθρου 108 Υ.Κ. όπου ορίζεται ότι *«1. Αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας εφαρμόζονται αναλόγως και στο πειθαρχικό δίκαιο, εφόσον δεν αντίκεινται στις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου και συνάδουν με τη φύση και το σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας»*.

Με το άρθρο αυτό επεκτείνονται στο πειθαρχικό δίκαιο αρχές και κανόνες του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας με τη μέθοδο της αναλογίας η οποία εφαρμόζεται συχνά στο δίκαιο προκειμένου να ρυθμίσει μία συγκεκριμένη έννομη σχέση. Αυτή η διάταξη αντανακλά την πρόνοια του νομοθέτη να ισορροπήσει οποιαδήποτε ελλείμματα του πειθαρχικού δικαίου στον τομέα των εγγυήσεων και να το εμπλουτίσει με τα χαρακτηριστικά εγγυήσεων που προβλέπονται στην ποινική διαδικασία.²¹

Στην ανωτέρω διάταξη τίθενται δύο κανόνες, βάσει των οποίων καθίσταται εφικτή η ανάλογη εφαρμογή κανόνων και αρχών του ποινικού δικαίου στην πειθαρχική δίκη. Ο πρώτος κανόνας είναι η ποινική διάταξη να μην είναι αντίθετη προς το περιεχόμενο του Υ.Κ., ενώ ο δεύτερος κανόνας επιτάσσει οι κανόνες και αρχές του ποινικού δικαίου να υπηρετούν τη φύση και τον σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας, να συνάδουν, δηλαδή, με τη διοικητική φύση της

²¹ Βλ. Γραμματικός Ι., *«Η αναλογία στην εφαρμογή κανόνων και αρχών του ποινικού δικαίου στο πειθαρχικό δίκαιο»* στο επιμορφωτικό σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών με θέμα: *Σχέση πολιτικής, ποινικής, διοικητικής δίκης*, Κομοτηνή, 10 Μαΐου 2019, σελ. 5 (https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2019/grammatikos_2019kom.pdf)

πειθαρχικής ποινής, την επιδίωξη της τήρησης- της υπηρεσιακής εύρυθμης λειτουργίας της Διοίκησης μέσα από τον πειθαρχικό κολασμό του υπαλλήλου²².

Περαιτέρω στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου γίνεται με τρόπο ενδεικτικό αναφορά σε κανόνες και αρχές του ποινικού δικαίου, που δύνανται να εφαρμοστούν αναλογικά και επί της πειθαρχικής διαδικασίας ως εξής: «2. Εφαρμόζονται ιδίως οι αρχές και οι κανόνες που αφορούν: α) τους λόγους αποκλεισμού της υπαιτιότητας και της ικανότητας προς καταλογισμό, β) τις ελαφρυντικές ή επιβαρυντικές περιστάσεις για την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής, γ) την έμπρακτη μετάνοια, δ) το δικαίωμα σιγής του πειθαρχικώς διωκομένου, ε) την πραγματική και νομική πλάνη, στ) το τεκμήριο της αθωότητας του πειθαρχικώς διωκομένου, ζ) την προστασία των δικαιολογημένων συμφερόντων του πειθαρχικώς διωκομένου ή της υπηρεσίας για τη διατύπωση δυσμενών κρίσεων και εκφράσεων ή τη διενέργεια εκδηλώσεων εκ μέρους του εν λόγω υπαλλήλου εφόσον δεν στοιχειοθετείται το πειθαρχικό παράπτωμα της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς».

Ειδικότερα:

α) Οι διατάξεις που καθορίζουν την έννοια της υπαιτιότητας, συμπεριλαμβανομένων του δόλου και της αμέλειας, (άρθρα 27, 28ΠΚ) και οι διατάξεις που αναφέρονται στους λόγους αποκλεισμού ή άρσης του αδίκου, δηλ. η ενάσκηση δικαιώματος ή εκπλήρωση νόμιμου καθήκοντος (άρθρο 20 ΠΚ), εφαρμόζονται αναλόγως και στο πειθαρχικό δίκαιο.

Ειδικότερα, οι κανόνες που αφορούν την προσταγή (άρθρο 21, ΠΚ), την άμυνα (άρθρα 22-24 ΠΚ), την κατάσταση ανάγκης (άρθρο 25 ΠΚ) και ορισμένες άλλες περιπτώσεις όπως αναφέρονται στον ΠΚ, εφαρμόζονται επίσης στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας.

Στην περίπτωση του ΠΚ 34, περιλαμβάνονται περιπτώσεις μέθης, παραφοράς ή ψυχικής ορμής που μπορούν να επηρεάσουν την πειθαρχική ευθύνη. Για παράδειγμα, η μέθη δεν μπορεί να αποτελέσει απολύτως δικαιολογία για την απαλλαγή από την πειθαρχική ευθύνη, αλλά μπορεί να ληφθεί υπόψη ως παράγοντας που μειώνει το μέγεθος της επιβλητέας κύρωσης.²³

Σημαντικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την επιβολή ποινών είναι η ικανότητα του δράστη να αντιληφθεί την ενοχή του. Σε περιπτώσεις όπου ο δράστης δεν είναι ικανός να κατανοήσει τη φύση της πράξης του ή να αντιληφθεί την ενοχή του, η επιβολή ποινής δεν

²² Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Λ., οπ.π. (υποσημείωση 6), σελ. 1238

²³ Σχετική η ΔιοικΕφΑθ 1301/1991 κατόπιν αίτησης αστυνομικού κατά απόφασης του Δευτεροβάθμιου Ανακριτικού Συμβουλίου Αρχιφυλάκων - Αστυφυλάκων της ΕΛ.ΑΣ. με την οποία του επιβλήθηκε η **πειθαρχική ποινή της αργίας με απόλυση διαρκείας (4) τεσσάρων μηνών** για ασυμβίβαστη προς την ιδιότητά του διαγωγή και πράξεις που αντιβαίνουν στο καθήκον και την αξιοπρέπειά του, ως επίσης αναξιοπρεπή διαγωγή εκτός υπηρεσίας.

θεωρείται νόμιμη. Αυτό αποτελεί σημαντική εγγύηση για τα ατομικά δικαιώματα και την αρχή της δικαιοσύνης.

Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί το πειθαρχικό όργανο να μην επιβάλλει πειθαρχική ποινή αλλά να εκκινά η διαδικασία απόλυσης του υπαλλήλου εξαιτίας πνευματικής ανικανότητας^{24, 25}.

β) Οι διατάξεις που αναφέρονται στις ελαφρυντικές περιστάσεις αποτελούν λόγους για την επιβολή μικρότερης πειθαρχικής ποινής, όπως προβλέπονται στον ΠΚ. Αυτές οι περιστάσεις περιλαμβάνουν προσωπικές και οικογενειακές «ειδικές συνθήκες», την προηγούμενη καλή υπηρεσιακή εικόνα του υπαλλήλου, την ειλικρινή συμπεριφορά και το νεαρό της ηλικίας, την ειλικρινή μετάνοια, τις «δυσχέρειες» και τα «προβλήματα» που αντιμετώπιζε, την εξαιρετική ποιότητα ως υπάλληλος, το ήθος, τον χαρακτήρα, το μη βεβαρυμμένο μητρώο του και το λευκό μητρώο. Αυτές οι περιστάσεις λαμβάνονται υπόψη κατά την εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης και μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση του μεγέθους της επιβαλλόμενης ποινής.

γ) Ως έμπρακτη μετάνοια ορίζεται η *«πραγματική και ειλικρινής μεταμέλεια του υπαλλήλου που παρανόμησε»*²⁶. Ωστόσο, η μετάνοια πρέπει να είναι γνήσια και εκούσια, και να προηγείται της έναρξης της ανακριτικής διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι ο δράστης πρέπει να εκδηλώσει ειλικρινή μετανοητική στάση και να εκφράσει την αποδοχή της ευθύνης του για την πράξη του πριν από την έναρξη της ανακριτικής διαδικασίας (άρθρα 84 παρ. 2 περ. δ, 384 και 406 Α παρ. 4 ΠΚ)²⁷.

Η δυσχέρεια εφαρμογής της έμπρακτης μετάνοιας στο πειθαρχικό δίκαιο, ως λόγος άρσης του αξιόποινου της πράξης, προκαλείται από την αναντιστοιχία των πειθαρχικών παραπτώματων με τις πειθαρχικές ποινές, σε αντιδιαστολή με το ποινικό δίκαιο κατά το οποίο αποτελεί ως λόγος άρσης του αξιόποινου της πράξης όταν προβλέπεται ρητά. Μπορεί, όμως, να εφαρμοσθεί, εφόσον ο υπάλληλος δείξει ειλικρινή μετανοητική στάση και εκδηλώσει προθυμία να επανορθώσει τη συμπεριφορά του, ως λόγος μείωσης της ποινής.

²⁴ Βλ. Γραμματικός Ι. ο.π. π. (υποσημείωση 23), σελ.19

²⁵ ΣτΕ 997/2005 όπου κατόπιν υπαλληλικής έκρινε ότι η ικανότητα προς καταλογοισμό είναι απαραίτητη για τον πειθαρχικό κολασμό υπαλλήλου. Ειδικότερα: *«Επειδή, ως εξετέθη ανωτέρω, ο κολασμός δημοσίου υπαλλήλου για αποδιδόμενα σε αυτόν πειθαρχικά αδικήματα προϋποθέτει ότι αυτός είναι ικανός προς καταλογοισμό. Ως εκ τούτου και ενόψει της ασθένειας από την οποία, ως προκύπτει από προαναφερθείσες ιατρικές βεβαιώσεις, ο προσφεύγων έπασχε κατά τον χρόνο διαπράξεως των επιδίκων πειθαρχικών αδικημάτων, και η οποία, κατά τις αυτές βεβαιώσεις, προσβάλλει και το νευρικό σύστημα του πάσχοντος από αυτή, επεβάλλετο εν προκειμένω να κινηθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο η κατά νόμον διαδικασία διακριβώσεως αν τυχόν, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, συνέτρεχαν λόγοι ψυχικής υγείας, οι οποίοι ήσαν ή μείωναν την ικανότητα του προσφεύγοντος προς καταλογοισμό, οπότε θα έπρεπε να εφαρμοσθεί η κατ' άρθρον 154 παρ. 1 του Υ.Κ. διαδικασία τυχόν απολύσεως. Για το λόγο αυτό, η υπό κρίση προσφυγή πρέπει να γίνει δεκτή, η δε προσβαλλόμενη απόφαση να εξαφανισθεί (πρβλ. Σ.τ.Ε. 657/2002, 2536/2001)».*

²⁶ Βλ. Γιαρηνής Ι., *«Παράβαση Καθήκοντος - Πειθαρχική & Ποινική Προσέγγιση»*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 188

²⁷ Βλ. Γραμματικός Ι. ο.π.π. (υποσημείωση 23), σελ. 31

δ) Το δικαίωμα της σιωπής του διωκόμενου-κατηγορούμενου είναι ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας. Με βάση αυτό, ο διωκόμενος έχει το δικαίωμα να μην απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση του πειθαρχικού οργάνου. (α. 273 παρ. 2 ΚΠΔ). Οι υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις του Διεθνούς Συμφώνου ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣ ΟΗΕ), ρητά ορίζουν ότι: *«Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει, σε πλήρη ισότητα, τις ακόλουθες τουλάχιστον εγγυήσεις: ... ζ) να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του»* (άρθρο 14 παρ. 3, ζ').

Με άλλες λέξεις, αναγνωρίζεται δικαίωμα αφενός σιγής και αφετέρου μη αυτό-ενοχοποίησης, προφανώς στο πρώτο περιλαμβάνεται και το δεύτερο. Τα εν λόγω δικαιώματα, θεμελιώνονται στις διατάξεις τόσο του Συντάγματος για τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1) και την προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας - προσωπικής ελευθερίας (άρθρο 5), όσο και της ΕΣΔΑ για το δικαίωμα στην χρηστή απονομή δικαιοσύνης (άρθρο 6). Όπως έχει κριθεί «... το δικαίωμα σιωπής και μη αυτό-ενοχοποίησης ...» του κατηγορούμενου, αποτελεί «ειδικότερη έκφραση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, που του διασφαλίζει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ»²⁸.

ε) οι διατάξεις για την πραγματική και την νομική πλάνη του διωκόμενου που συνεπάγεται την «αποσύνδεση της βούλησής του από το αποτέλεσμα που συνιστά την αντιπειθαρχική πράξη» ώστε να αμφισβητείται η θεμελίωση ενοχής²⁹.

Η πραγματική πλάνη, σύμφωνα με το άρθρο 30 του ΠΚ, αποκλείει τον καταλογισμό ενός ατόμου για ένα πειθαρχικό παράπτωμα. Αυτή η πλάνη προκύπτει όταν ο δράστης παραβαίνει τον νόμο υπό την πεποίθηση ότι εκτελεί μια νόμιμη ενέργεια ή ότι δεν παραβιάζει τον νόμο λόγω κάποιας αντίληψής του. Σε αυτήν την περίπτωση, η υποκειμενική υπαιτιότητα του ατόμου αποκλείεται, καθώς η πράξη του προκλήθηκε από πραγματική πλάνη ή από έλλειψη γνώσης της πραγματικής κατάστασης.

Η νομική πλάνη αποκλείει το αξιόποινο, εφόσον είναι «συγγνωστή» (άρθρο 31 παρ. 2 ΠΚ), δηλ. ο αυτουργός αν και επέδειξε κάθε επιμέλεια δεν μπορούσε να διαγνώσει το παράνομο της πράξης του. Η νομική πλάνη βασίζεται στην άγνοια ή στη λανθασμένη αντίληψη του υπαλλήλου σχετικά με την πειθαρχικά κολάσιμη φύση της συμπεριφοράς του. Αυτό σημαίνει ότι ο υπάλληλος δεν αντιλαμβάνεται επαρκώς το γεγονός ότι η πράξη ή η παράλειψή του αποτελεί παράβαση των πειθαρχικών κανόνων. Μόνο εάν η πλάνη είναι λογικά συγγνωστή,

²⁸ ΑΠ 2/1999

²⁹ Βλ. Γραμματικός Ι. οπ.π. (υποσημείωση 23), σελ. 45

δηλαδή, εάν ο υπάλληλος θεωρεί εσφαλμένα πως η συμπεριφορά του είναι επιτρεπτή ή νόμιμη, τότε ο πειθαρχικός καταλογισμός αίρεται.

στ) Το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορούμενου κατά το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 14 παρ. 2 του ΔΣ ΟΗΕ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Το τεκμήριο της αθωότητας είναι μια βασική αρχή της ποινικής διαδικασίας που εκφράζει την αρχή του "αθώου μέχρι αποδείξεως του εναντίου". Σύμφωνα με αυτήν, κάθε κατηγορούμενος θεωρείται αθώος μέχρις ότου αποδειχθεί ενώπιον του δικαστηρίου η ενοχή του πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας. Αυτή η αρχή προστατεύει από αυθαίρετες κατηγορίες και διασφαλίζει ότι η ενοχή πρέπει να αποδειχθεί μέσω αντικειμενικών αποδείξεων και δίκαιης διαδικασίας πριν από την επιβολή ποινής.

2.2.2. Αρχές του ποινικού δικαίου που εφαρμόζονται αναλόγως στην πειθαρχική διαδικασία

Αρχές του ποινικού δικαίου, οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως στην πειθαρχική διαδικασία είναι οι εξής:

α) Η αρχή της αναδρομικής ισχύος του ηπιότερου νόμου αποτελεί σημαντικό στοιχείο του ποινικού δικαίου, που διασφαλίζει την εφαρμογή των πιο ευνοϊκών διατάξεων για τον κατηγορούμενο. Αυτό σημαίνει ότι σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν διαφορετικοί νόμοι που ισχύουν για ένα αδίκημα, εφαρμόζονται οι πιο ευνοϊκές διατάξεις για τον κατηγορούμενο.

Όσον αφορά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, αυτός καθορίζεται από τη στιγμή κατά την οποία ο δράστης ενήργησε ή έπρεπε να ενεργήσει. Αυτό μπορεί να είναι ο χρόνος κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η ενέργεια που αποτελεί το αδίκημα, και όχι απαραίτητα ο χρόνος κατά τον οποίο παρουσιάστηκε το τελικό αποτέλεσμα ή ολοκληρώθηκε η ενέργεια. Αυτό διασφαλίζει τη σωστή εφαρμογή της αρχής της αναδρομικής ισχύος του ηπιότερου νόμου.

Η αρχή της αναδρομικής ισχύος του ηπιότερου νόμου εφαρμόζεται και στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου, προστατεύοντας τους δημοσίους υπαλλήλους από τον κίνδυνο θέσπισης νέων και πιο αυστηρών κανόνων και ποινών με αναδρομική ισχύ. Έτσι, ο υπάλληλος κρίνεται πειθαρχικά βάσει της νομοθεσίας που ίσχυε κατά την περίοδο της παράβασής του, εξασφαλίζοντας την αρχή της δικαιοσύνης και της νομικής βεβαιότητας.³⁰

β) Η αρχή της επιείκειας υπέρ του διωκόμενου στην οποία εντάσσεται και η αρχή *in dubio pro reo*, δηλ. σε περίπτωση βάσιμης αμφιβολίας (άρθρο 142 παρ. 4 ΥΚ, άρθρο 371 παρ. 2 ΚΠΔ),

³⁰ Βλ. Ναυπλιώτης Γ., «Πειθαρχικό Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003, σελ. 448 - 449

πρέπει να εκδίδεται απόφαση υπέρ του διωκόμενου-κατηγορούμενου. Διότι, σε περίπτωση αμφιβολιών, πρέπει να εφαρμόζεται η θεμελιώδης δικονομική αρχή *in dubio pro reo*³¹.

γ) Η αρχή *ne bis in idem* η οποία απαγορεύει την άσκηση πειθαρχικής δίωξης και την επιβολή δεύτερης πειθαρχικής ποινής για το ίδιο αδίκημα. Στο πειθαρχικό δίκαιο η ως άνω αρχή αποτυπώνεται νομοθετικά στα άρθρα 110 παρ. 2 και 123 παρ. 3 Υ.Κ. όπου ρητά ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται η διενέργεια δεύτερης δίωξης για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα και την πειθαρχική κρίση του υπαλλήλου για το ίδιο παράπτωμα μετά την οριστική απόφαση που έχει εκδοθεί από οποιοδήποτε πειθαρχικό όργανο. Αυτό εξασφαλίζει την προστασία των υπαλλήλων από πειθαρχικές διώξεις ή ποινές που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως διπλή τιμωρία για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα.

Οι βασικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή αυτής της αρχής περιλαμβάνουν τα εξής:

1. Ταυτότητα του πειθαρχικού παραπτώματος: Η υπόθεση πρέπει να αφορά τα ίδια πραγματικά γεγονότα ή περιστατικά.
2. Ταυτότητα του προσώπου του υπαλλήλου: Η επαναληπτική δίωξη πρέπει να αφορά το ίδιο άτομο.
3. Υπάρξη δύο πειθαρχικών ποινών ή τουλάχιστον μιας ποινής και μιας απαλλαγής: Πρέπει να υπάρχει νομική απόφαση που επιβεβαιώνει την ενοχή ή την αθωότητα του υπαλλήλου σε προηγούμενη πειθαρχική διαδικασία.

Σημειώνεται επίσης ότι η επιβολή πειθαρχικής και ποινικής κύρωσης για το ίδιο παράπτωμα δεν θεωρείται διπλή αξιολόγηση του ίδιου αδικήματος, και συνήθως επιτρέπεται σύμφωνα με την αρχή *ne bis in idem*. Αυτό σημαίνει ότι ο υπάλληλος μπορεί να τιμωρηθεί τόσο με πειθαρχική όσο και με ποινική κύρωση για την ίδια πράξη.

δ) Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στη θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου *nullum crimen nulla poena sine lege*, που σημαίνει ότι κανένα έγκλημα δεν υπάρχει ούτε επιβάλλεται ποινή χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης. Αυτή η αρχή προστατεύει τους πολίτες από την αυθαίρετη και απρόβλεπτη επιβολή ποινών από το κράτος. Είναι συνταγματικά και νομοθετικά κατοχυρωμένα σε πολλές νομικές διατάξεις και αποτελεί ένα θεμελιώδες στοιχείο του κράτους δικαίου. Η ανωτέρω αρχή δεν έχει εφαρμογή στο πειθαρχικό δίκαιο για αντικειμενικούς λόγους καθώς στο πειθαρχικό δίκαιο δεν υπάρχει αντιστοιχία των πειθαρχικών παραπτωμάτων με πειθαρχικές ποινές και επειδή η επιλήψιμη συμπεριφορά του υπαλλήλου που τυποποιεί ένα πειθαρχικό παράπτωμα είναι δύσκολο να προσδιοριστεί και να

³¹ Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Λ., *οπ. π.* (υποσημείωση 6), σελ. 1241

οριοθετηθεί εκ των προτέρων λόγω πολυπλοκότητάς των υπηρεσιακών καθηκόντων των υπαλλήλων.

Εκτός, όμως, από τους κανόνες και τις αρχές του ποινικού δικαίου στην πειθαρχική διαδικασία η οποία συνιστά πρωτίστως μία διοικητική διαδικασία, εφαρμόζονται αναμφίβολα και αρχές του διοικητικού δικαίου, όπως αυτές αναλύονται στο παρακάτω κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 3 - Αρχές του διοικητικού δικαίου που εφαρμόζονται στη πειθαρχική διαδικασία

Οι γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να οργανώνεται και να δρα η δημόσια διοίκηση και με τον τρόπο αυτό ρυθμίζουν στην ουσία τη δημόσια διοίκηση ως προς δύο εκφάνσεις της, ως διοικητική οργάνωση και ως διοικητική δράση.

Περιλαμβάνουν ένα πλέγμα κανόνων δικαίου που, συνήθως, δεν αναγράφονται μεν ρητώς και γενικώς σε κανένα νομοθετικό κείμενο, αλλά προκύπτουν από το σύνολο και το πνεύμα του ισχύοντος δικαίου, γνωστοί και ως "απόλυτοι κανόνες". Αυτοί οι κανόνες είναι σημαντικοί για την ερμηνεία και την εφαρμογή του δικαίου, καθώς προσδιορίζουν τα θεμέλια του νομικού συστήματος και τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η δικαιοσύνη. Αν και δεν αναφέρονται ρητώς σε νομοθετικά κείμενα, είναι εξίσου ισχυροί με τους νόμους και προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται οι νομικές διατάξεις.³²

Οι αρχές της διοικητικής οργάνωσης και δράσης, μολονότι δεν συμπίπτουν πλήρως, υπηρετούν τέσσερις βασικούς σκοπούς: *«την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την τήρηση του δικαίου, την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τη δημόσια διοίκηση»*³³.

Στο πλαίσιο αυτό μνεία πρέπει να γίνει για την αρχή της νομιμότητας, την αρχή της ιεραρχίας που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης αλλά και στην αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας, της προηγούμενης ακροάσεως των διοικουμένων καθώς και φυσικά στην αρχή της αναλογικότητας.

³² Βλ. Δαγτόγλου Π., «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.106

³³ Βλ. Τζέμος Β., «Οργανωτικό Διοικητικό Δίκαιο», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ.26

3.1. Η αρχή της νομιμότητας

Σύμφωνα με τον Τζέμο, αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης επιβάλλει σε όλα τα όργανα της δημόσιας διοίκησης, καθώς και σε ιδιωτικά πρόσωπα που ασκούν δημόσια διοικητική λειτουργία, να συμμορφώνονται με τους ισχύοντες νομικούς κανόνες κατά την εκτέλεση των δραστηριοτήτων τους.³⁴

Η αρχή της νομιμότητας, σύμφωνα με την Πρεβεδούρου, αντιπροσωπεύει ένα βασικό μέσο για την υπαγωγή της διοίκησης στο δίκαιο. Σύμφωνα με αυτήν, καμία διοικητική πράξη δεν μπορεί να εκδοθεί χωρίς σαφή νομική βάση. Η διοίκηση μπορεί να ενεργεί αποτελεσματικά μόνο όταν σέβεται αυτήν την αρχή. Η αρχή της νομιμότητας εξασφαλίζει την προβλεψιμότητα της διοικητικής δράσης, προσφέροντας στους πολίτες τη δυνατότητα να γνωρίζουν εκ των προτέρων τους νομικούς κανόνες και τις διαδικασίες που θα εφαρμόσει η διοίκηση σε συγκεκριμένα ζητήματα. Αυτό επιτρέπει επίσης στους πολίτες να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους έναντι της διοίκησης, προσδίδοντας φιλελεύθερο χαρακτήρα στην αρχή αυτή³⁵.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η αρχή της νομιμότητας συνιστά μία από τις σημαντικότερες πτυχές του κράτους δικαίου, στο πλαίσιο του οποίου κάθε δικαιοδοτική εξουσία θα πρέπει να είναι³⁶:

- α) οριοθετημένη, καθώς ασκείται από συγκεκριμένο δικαιοδοτικό όργανο, βάσει κανόνων που καθορίζουν τη σύσταση, οργάνωση και λειτουργία του,
- β) δεσμευμένη, καθώς δεσμεύεται από προϋφιστάμενους κανόνες που καθορίζουν τις συμπεριφορές που θεωρούνται εκ του νόμου μεμπτές και τις πιθανές κυρώσεις που μπορεί να επιβληθούν,
- γ) περιορισμένη, καθώς η άσκησή της περιορίζεται σε προκαθορισμένες περιπτώσεις που έχουν εκ των προτέρων καθοριστεί, προκειμένου να αποφευχθεί η παράνομη άσκησή της.

Δεδομένων των ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη ότι η πειθαρχική διαδικασία, υπό την έννοια της δικαιοδοτικής εξουσίας που ασκείται στους δημόσιους υπαλλήλους και ενδέχεται να συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων σε αυτούς, πρέπει να διαπνέεται από την αρχή της νομιμότητας.

³⁴ Βλ. Τζέμος Β. ο.π. (υποσημείωση 47), σελ.

³⁵ Βλ. Πρεβεδούρου Ε., «*Η αρχή της νομιμότητας. Γενικές Αρχές Δημοσίου Δικαίου*», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σελ. 136

³⁶ Βλ. Μανιτάκης Α., «*Κράτος δικαίου Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1994, σ. 128 επ.

Σημειώνεται ότι ειδικότερη έκφανση της αρχής της νομιμότητας, η οποία διέπει και το πειθαρχικό δίκαιο, είναι η αρχή της πρόβλεψης των κανόνων δικαίου τόσο ουσιαστικής όσο και δικονομικής φύσεως. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόβλεψη των πειθαρχικών παραπτώματων, των επαπειλούμενων πειθαρχικών ποινών και των δικονομικών κανόνων που εφαρμόζονται στην πειθαρχική διαδικασία όχι μόνο θωρακίζει την ασφάλεια δικαίου αλλά εγγυάται και διασφαλίζει τα δικαιώματα των διωκόμενων υπαλλήλων, διασφαλίζοντας την εντός συγκεκριμένων και ρητά προβλεπόμενων ορίων άσκηση κυρωτικής εξουσίας μέσα από αντικειμενικά προβλεπόμενη διαδικασία που προϋποθέτει την ασφαλή εκτίμηση των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών³⁷.

3.2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του διοικούμενου

Το άρθρο 20 παρ. 2 Σ. κατοχυρώνει το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης ενώπιον και των διοικητικών αρχών.

Φορέας του ως άνω δικαιώματος είναι κάθε ενδιαφερόμενος, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εφόσον:

- Συνδέεται με δυσμενή διοικητική δράση: Αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα ακρόασης σχετίζεται με περιπτώσεις όπου η διοικητική δράση επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματα ή τα συμφέροντα του ατόμου.
- Προέρχεται από διοικητική ενέργεια ή μέτρο: Αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα ακρόασης προκύπτει από ενέργειες ή μέτρα που λαμβάνονται από τη διοίκηση.
- Αποτέλεσμα άσκησης αρμοδιότητας κατά διακριτική ευχέρεια: Αυτό σημαίνει ότι η διοίκηση λαμβάνει τη δράση με διακριτική ευχέρεια, χωρίς να είναι δεσμευμένη από συγκεκριμένες διατάξεις, και ότι η ενημέρωση του διοικούμενου είναι σημαντική για να έχει νόημα η διοικητική δράση.
- Συνδέεται υποκειμενικά: Αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα ακρόασης συνδέεται με την υποκειμενική ευθύνη ή συμπεριφορά του διοικούμενου.
- Συνολικά, τα παραπάνω σημεία υποδεικνύουν τη σημασία του δικαιώματος ακρόασης στο πλαίσιο της διοικητικής δράσης και πώς συνδέεται με την προστασία των δικαιωμάτων του διοικούμενου.³⁸

³⁷ Βλ. Δημαρέλλης Κ., «Θεμελιώδεις αρχές του πειθαρχικού δικαίου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2016, σελ. 199

³⁸ Βλ. Τάχος Α., «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ.436-437

Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης στο πειθαρχικό δίκαιο αποκρυσταλλώνεται ως δικαίωμα της απολογίας του διωκόμενου υπαλλήλου κατά την πειθαρχική διαδικασία και διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο πειθαρχικό δίκαιο.

Ειδικότερα, στο άρθρο 134 παρ. 1 Υ.Κ. ορίζεται ότι δεν μπορεί να επιβληθεί πειθαρχική ποινή, εάν ο υπάλληλος δεν κληθεί προηγουμένως σε απολογία και ότι η εξέταση του διωκόμενου κατά το στάδιο της ένορκης διοικητικής εξέτασης ή της πειθαρχικής ανάκρισης δεν δύναται να αναπληρώσει την κλήση αυτού σε απολογία. Κατά συνέπεια, ο νομοθέτης ανάγει την προηγούμενη κλήση του διωκόμενου υπαλλήλου σε απολογία σε απαραίτητο ουσιώδη τύπο για την έκδοση πειθαρχικής απόφασης, η παράλειψη της οποίας συνεπάγεται ότι η σχετική απόφαση πάσχει από ακυρότητα.

Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 133 παρ. 2 Υ.Κ. υφίσταται νόμιμη περίπτωση παράλειψης της κλήσης σε απολογία όταν πρόκειται για απόφαση πειθαρχικού συμβουλίου με την οποία ο υπάλληλος απαλλάσσεται από τα αποδιδόμενα σε αυτόν παραπτώματα³⁹.

Για την ικανοποίηση του δικαιώματος σε απολογία ο εγκαλούμενος υπάλληλος δύναται:

- να λάβει γνώση όλων των στοιχείων του πειθαρχικού φακέλου,
- να λάβει επικυρωμένα αντίγραφα όλων των στοιχείων του σχετικού φακέλου,
- να υποβάλλει απολογητικό υπόμνημα με στοιχεία και αποδείξεις, δηλαδή να προσκομίσει το υπερασπιστικό αποδεικτικό υλικό προκειμένου να αμφισβητήσει τα αποδιδόμενα σε βάρος τους τελεσθέντα πειθαρχικά παραπτώματα⁴⁰.

Η κλήση σε απολογία πρέπει να είναι έγγραφη, να καθορίζεται σαφώς δηλαδή με λεπτομέρεια και με ακρίβεια το αποδιδόμενο πειθαρχικό παράπτωμα⁴¹. Συνεπώς, εκτός από την υποχρέωση της διοίκησης να παρέχει τη δυνατότητα της ακρόασης στον υπάλληλο εγκαίρως, ώστε να μπορεί να ασκήσει το δικαίωμά του για απολογία, προβλέπεται και μια εύλογη προθεσμία για αυτό. Αυτή η προθεσμία δεν μπορεί να είναι λιγότερη από δύο (2) ημέρες, ενώ υπάρχει η δυνατότητα παράτασής της μετά από αίτηση του υπαλλήλου, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 134 παρ. 2 Υ.Κ.. Αυτό επιτρέπει στον υπάλληλο να ετοιμάσει την απολογία του και να ασκήσει τα δικαιώματά του με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Σύμφωνα με το άρθρο 134 παρ. 2 Υ.Κ. η παράλειψη της κλήσης σε απολογία θεραπεύεται, εάν ο υπάλληλος προβεί σε υποβολή έγγραφης απολογίας. Τέλος, την κλήση σε απολογία ακολουθεί υποχρεωτικά η έκδοση πειθαρχικής απόφασης, ανεξάρτητα με το αν απολογήθηκε

³⁹ Βλ. Πανταζής Ν., οπ. π. (υποσημείωση 16), σελ.309

⁴⁰ Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Λ., οπ. π. (υποσημείωση 6),σελ. 1389

⁴¹ Η παράλειψη μνείας ή αόριστη αναφορά των πραγματικών περιστατικών που συνιστούν το αποδιδόμενο στον διωκόμενο πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά ουσιώδη έλλειψη της κλήσης σε απολογία (ΣτΕ 2883/1990).

ή όχι ο διωκόμενος υπάλληλος ενώ με την έκδοση της πειθαρχικής απόφασης περαιώνεται η υπόθεση δηλαδή η διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού οργάνου που εκδίδει την πειθαρχική απόφαση⁴².

Ορθώς συμπεραίνετε ότι ο ουσιώδης τύπος της πειθαρχικής διαδικασίας δεν είναι καθαυτή η άσκηση του δικαιώματος της απολογίας από τον υπάλληλο, αλλά η νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήση του από τη διοίκηση για απολογία. Ο υπάλληλος έχει το δικαίωμα να αποφασίσει εάν θα ασκήσει το δικαίωμα της απολογίας ή όχι, αλλά η κλήση αυτή είναι η προϋπόθεση για την έναρξη της πειθαρχικής διαδικασίας. Έτσι, η διοίκηση έχει το καθήκον να διασφαλίζει τη σωστή και έγκαιρη κλήση του υπαλλήλου για απολογία, δίνοντάς του τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμά του να απαντήσει στις κατηγορίες που του ανακοινώνονται.

3.3. Η αρχή της αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων

Η υποχρέωση αιτιολόγησης των πειθαρχικών αποφάσεων θα μπορούσε θεωρητικά να εδραιωθεί στο άρθρο 93 παρ. 3 Σ. το οποίο επιβάλλει την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων. Αν και οι πειθαρχικές αποφάσεις δεν συνιστούν δικαστικές αποφάσεις, αλλά πράξεις διοικητικών οργάνων, η εφαρμογή του άρθρου 93 παρ. 3 Σ. στην πειθαρχική δίκη, μπορεί να γίνει δεκτή αν ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της πειθαρχικής διαδικασίας, ως οιασδήποτε δικαιοδοτικής διαδικασίας⁴³.

Σύμφωνα με το άρθρο 139 παράγραφος 1 του Υπαλληλικού Κώδικα, το πειθαρχικό όργανο έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει ελεύθερα τις αποδείξεις που του παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι έχει τη διακριτική ευχέρεια να αξιολογήσει τα δεδομένα και τα στοιχεία που του παρέχονται, χωρίς να είναι δεσμευμένο από αυστηρούς κανόνες ή προηγούμενες αποφάσεις.

Επιπλέον, το ίδιο άρθρο προβλέπει ότι το πειθαρχικό όργανο μπορεί να λάβει υπόψη του και αποδεικτικά στοιχεία που προέκυψαν από άλλη νόμιμη διαδικασία, αρκεί να έχει ενημερωθεί γι' αυτά ο υπάλληλος. Αυτό σημαίνει ότι το πειθαρχικό όργανο μπορεί να λάβει υπόψη του πληροφορίες ή αποδείξεις που προέκυψαν από άλλες νόμιμες διαδικασίες, όπως ποινικές διαδικασίες ή ανακριτικές εξετάσεις, εφόσον ο υπάλληλος έχει γνώση γι' αυτές και τους δοθεί η ευκαιρία να ασκήσει την υπεράσπισή του σχετικά.

⁴² Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Λ., οπ. π. (υποσημείωση 6), σελ. 1390

⁴³ Βλ. Δημαρέλλης Κ., οπ. π. (υποσημείωση 51), σελ.334

Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης θεμελιώνει την υποχρέωση του πειθαρχικού οργάνου να εκτιμά τα αποδεικτικά στοιχεία σύμφωνα με την «αρχή της ηθικής απόδειξης» που θεμελιώνεται στο άρθρο 177 ΚΠΔ. Η εφαρμογή, ωστόσο, της αρχής της ηθικής απόδειξης δεν σημαίνει αυθαιρεσία στον έλεγχο των αποδεικτικών μέσων. Αντιθέτως δημιουργεί την υποχρέωση αιτιολογίας των αποφάσεων, όπως ρητά ορίζεται και στο άρθρο 140 παρ. 2 Υ.Κ.. Περαιτέρω, στο άρθρο 139 παρ. 3 Υ.Κ. ορίζεται ότι η πειθαρχική κρίση πρέπει να στηρίζεται σε αποδεδειγμένα πραγματικά γεγονότα και να είναι ειδικώς αιτιολογημένη, ενώ στο άρθρο 140 Υ.Κ. αναφέρεται ότι η αιτιολογία της πειθαρχικής απόφασης πρέπει να είναι λεπτομερής και να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- Τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης που οδήγησαν στην κατηγορία και στη διαπίστωση της ενοχής του διωκόμενου. Αυτό περιλαμβάνει τα γεγονότα και τις συνθήκες που προηγήθηκαν της πειθαρχικής διαδικασίας.
- Τη νομική βάση της πειθαρχικής απόφασης, δηλαδή τους νομικούς κανόνες ή τις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου που εφαρμόστηκαν για την αξιολόγηση της συγκεκριμένης περίπτωσης.
- Την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον εφαρμοστέο κανόνα πειθαρχικού δικαίου, που συνήθως αποτελεί τη νομική βάση της απόφασης. Αυτό σημαίνει ότι η απόφαση πρέπει να δείχνει πώς τα γεγονότα υπαγάγονται στις σχετικές διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου.

Η αιτιολογία πρέπει να είναι σαφής και πλήρης, προκειμένου να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να κατανοήσει τους λόγους για τους οποίους εκδόθηκε η πειθαρχική απόφαση και να ασκήσει τα ανάλογα νομικά ή άλλα μέσα προσφυγής, αν είναι απαραίτητο.

Η σημασία της υποχρέωσης αιτιολόγησης της πειθαρχικής απόφασης αναδεικνύεται έτι περαιτέρω αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η επιβολή μίας πειθαρχικής ποινής συνιστά κομβικό γεγονός στον υπηρεσιακό βίο ενός υπαλλήλου που δύναται να επηρεάσει ουσιωδώς την υπηρεσιακή του εξέλιξη και μπορεί να οδηγήσει μέχρι και σε λύση της σχέσης εργασίας του με το Δημόσιο.

Ακολούθως, στο άρθρο 140 Υ.Κ. ορίζεται ότι η πειθαρχική απόφαση αποτυπώνεται εγγράφως και στο σώμα αυτής πρέπει μνημονεύονται:

- α) Η ημερομηνία και ο τόπος έκδοσής της απόφασης.
- β) Στοιχεία για τα μέλη του πειθαρχικού οργάνου που έλαβαν την απόφαση.
- γ) Στοιχεία για τον κρινόμενο.

δ) Αναλυτική περιγραφή των περιστατικών και των στοιχείων που οδήγησαν στην επιβολή πειθαρχικής ποινής.

ε) Πληροφορίες σχετικά με την υποβολή απολογίας από τον κρινόμενο.

στ) Αιτιολόγηση της απόφασης, περιλαμβανομένης της νομικής βάσης και των λόγων για την επιβολή ποινής.

ζ) Γνώμη των μελών του οργάνου που μειοψήφησαν, αν υπάρχει.

η) Αν ο κρινόμενος απαλλάσσεται ή επιβάλλεται ποινή, και σε περίπτωση επιβολής ποινής, η φύση και το μέγεθος της.

Τα ανωτέρω στοιχεία μίας πειθαρχικής απόφασης διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α) όσα πρέπει να περιέχονται απαραίτητα σε αυτή, με ποινή ακυρότητας, δηλαδή τα στοιχεία δ'-η' και από το γ' το ονοματεπώνυμο. Οι πειθαρχικές αποφάσεις πρέπει να περιέχουν την ακριβή περιγραφή, ως ουσιώδη τύπο της διαδικασίας, των συγκεκριμένων πραγματικών γεγονότων και τον προσδιορισμό τους κατά τόπο και χρόνο. Ακόμη, η μνεία, στην πειθαρχική απόφαση, των στοιχείων της απολογίας αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας και

β) όσα ενδέχεται να μην είναι πλήρη ή να παραλείπονται, δηλαδή τα στοιχεία α'-γ', εκτός από το ονοματεπώνυμο του διωκόμενου υπαλλήλου, τα οποία δεν συνεπάγονται ακυρότητα, εφόσον προκύπτουν τον πειθαρχικό φάκελο του υπαλλήλου.

Είναι αυτονόητο ότι η πειθαρχική απόφαση πρέπει να υπογράφεται από το μονομελές όργανο που την εκδίδει ενώ όταν πρόκειται για συλλογικό όργανο, πρέπει να υπογράφεται από τον πρόεδρο και τον γραμματέα, δηλαδή όχι από όλα τα μέλη. Τυχόν υπογραφή και από τα μέλη, δεν μπορεί να προξενήσει ακυρότητα, διότι παρέχει εγγύηση μείζονα εκείνης της προηγούμενης περίπτωσης.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η ύπαρξη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας στην πειθαρχική απόφαση επιτελεί διττή εγγυητική λειτουργία στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, ενώ λειτουργεί συμπληρωματικά τόσο με το τεκμήριο της αθωότητας του διωκόμενου υπαλλήλου όσο και με την αρχή της αναλογικότητας σύμφωνα με το άρθρο 108 παρ. 2 και 111 παρ. 2 Υ.Κ.

3.4. Η αρχή της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων

Η αρχή της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων, βρίσκει νομοθετικό έρεισμα στο άρθρο 7 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ΚΔΔ), αποτελεί ειδικότερη έκφανση της αρχής του κράτους δικαίου και επιτάσσει τα όργανα της διοίκησης είτε μονομελή είτε συλλογικά να παρέχουν εγγυήσεις αμερόληπτης κρίσης. Η αμεροληψία των διοικητικών οργάνων της

δημόσιας διοίκησης συμβάλλει στην καλλιέργεια πνεύματος εμπιστοσύνης των πολιτών προς αυτή, ενώ η σημασία της διαφαίνεται κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας των διοικητικών οργάνων⁴⁴.

Η αρχή της αμεροληψίας συνιστά θεμέλιο του νομικού μας συστήματος και εξειδικεύεται στην υποχρέωση των διοικητικών οργάνων να αποφαινόμενοι αμερόληπτα χωρίς να επηρεάζονται από προσωπικές προκαταλήψεις, συμφέροντα ή εξωτερικές πιέσεις. Η αρχή της αμεροληψίας της διοίκησης εξασφαλίζει την αντικειμενικότητα και την ίση μεταχείριση όλων των ενδιαφερόμενων μερών ενώπιον της διοίκησης ενώ παράλληλα διασφαλίζει τη διαφάνεια, τη δικαιοσύνη και την ισορροπία στις διοικητικές αποφάσεις, εξαλείφοντας την πιθανότητα προκατάληψης ή υποκειμενικότητας των διοικητικών οργάνων.

Η αρχή της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων βρίσκει εφαρμογή και στο πειθαρχικό δίκαιο. Από το κατωτέρω περιγραφόμενο πλέγμα διατάξεων του Υ.Κ προκύπτει ότι μέλημα του νομοθέτη είναι η πειθαρχική διαδικασία να εξασφαλίζει την αμερόληπτη κρίση των πειθαρχικών οργάνων, μονομελών και συλλογικών.

Ειδικότερα, στο άρθρο 127 παρ. 3 Υ.Κ., που αφορά στο στάδιο της πειθαρχικής ανάκρισης, ορίζεται ότι απαγορεύεται να ενεργούν πειθαρχική ανάκριση:

- α) Τα άτομα στα οποία αποδίδεται το πειθαρχικό παράπτωμα.
- β) Οι αρμόδιοι πειθαρχικώς προϊστάμενοι που εξέδωσαν την πειθαρχική απόφαση που αμφισβητείται.
- γ) Τα άτομα που συμμετείχαν σε ένορκη διοικητική έρευνα.
- δ) Τα άτομα που άσκησαν την πειθαρχική δίωξη.

Στο άρθρο 137 του Υ.Κ. καθορίζονται τα κωλύματα και οι εξαιρέσεις των μελών του πειθαρχικού συμβουλίου. Σύμφωνα με αυτό, τα μέλη του πειθαρχικού συμβουλίου που δεν επιτρέπεται να διεξάγουν ανάκριση σύμφωνα με το άρθρο 127 παράγραφος 3 του Υ.Κ. ή έχουν ήδη διενεργήσει ανάκριση στην συγκεκριμένη υπόθεση, αποκλείονται από τη σύνθεση του πειθαρχικού συμβουλίου κατά την απόφαση της συγκεκριμένης υπόθεσης. Επίσης, ο διωκόμενος έχει το δικαίωμα να υποβάλει γραπτή αίτηση για την εξαίρεση μελών του πειθαρχικού συμβουλίου, εφόσον τα υπόλοιπα μέλη, τακτικά και αναπληρωματικά, διασφαλίζουν την απαρτία. Η αίτηση αυτή αποφασίζεται αιτιολογημένα από το πειθαρχικό συμβούλιο με συμμετοχή των νόμιμων αναπληρωτών των μελών που αφορά η εξαίρεση.

⁴⁴ Βλ. Δαγτόγλου Π., «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα 2004, σελ. 220

Επιπλέον, σε περίπτωση επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας μετά από έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής ή αθωωτικής απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 114 παράγραφος 4 του Υ.Κ., απαγορεύεται η συμμετοχή στο πειθαρχικό συμβούλιο του ανακριτή ή του ατόμου που συμμετείχε στην πρώτη κρίση.

3.5. Η αρχή της διαφάνειας

Η αρχή της διαφάνειας στη διοίκηση αναφέρεται στην υποχρέωση των διοικητικών οργάνων να εκτελούν τις λειτουργίες τους με τρόπο που επιτρέπει την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες και τη δημοσίευση των διοικητικών πράξεων. Αυτό σημαίνει ότι οι διοικητικές αποφάσεις και η δράση των διοικητικών οργάνων πρέπει να είναι διαφανείς και προσιτές στους πολίτες, εκτός από εξαιρέσεις που προβλέπονται για την προστασία προσωπικών δεδομένων ή για λόγους εθνικού συμφέροντος.⁴⁵ Η αρχή της διαφάνειας εφαρμόζεται επί όλων των εξουσιών, νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής, και επιτάσσει η διοίκηση να είναι ανοικτή και διαφανής.

Η αρχή της διαφάνειας στη διοίκηση είναι ουσιώδης για τη δημοκρατία και την ενίσχυση του κράτους δικαίου. Ένα σημαντικό μέρος αυτής της αρχής είναι το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα, το οποίο διασφαλίζει ότι οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και έγγραφα που αφορούν διοικητικές αποφάσεις και δράσεις.

Συνταγματικά, το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα κατοχυρώνεται έμμεσα στο άρθρο 5Α Σ, το οποίο αναφέρεται στην πληροφόρηση ως ένα θεμελιώδες δικαίωμα. Επιπλέον, στο άρθρο 10 παρ. 3 Σ ορίζεται ρητά το δικαίωμα των διοικουμένων να ζητούν πληροφορίες και έγγραφα από τη διοίκηση.

Το άρθρο 135 παρ. 3 του Υ.Κ. περιλαμβάνει την αρχή της διαφάνειας στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου. Συγκεκριμένα, παρέχει στον διωκόμενο υπάλληλο το δικαίωμα να έχει πρόσβαση και να λάβει αντίγραφα του φακέλου της πειθαρχικής υπόθεσης πριν από τη διεξαγωγή της απολογίας του.

Ειδικότερα, αναφέρει ότι εάν ο διωκόμενος δεν υπηρετεί στην έδρα του οργάνου που τον καλεί σε απολογία, του παρέχεται ανάλογη άδεια για να διευκολυνθεί να ασκήσει αυτό το δικαίωμα. Αυτό το μέτρο διασφαλίζει τη δίκαιη διεξαγωγή της πειθαρχικής διαδικασίας και εξασφαλίζει

⁴⁵ Όπως, για παράδειγμα, σε απόρρητες υποθέσεις του Υπουργείου Εξωτερικών ή Εθνικής Άμυνας

την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ του διωκόμενου και των αρχών που διεξάγουν τη διαδικασία.⁴⁶

Η περίπτωση όπου η δημόσια πληροφορία περιλαμβάνει προσωπικά δεδομένα τρίτων αποτελεί ένα πρακτικό πρόβλημα στην εφαρμογή των διατάξεων περί πρόσβασης στα έγγραφα. Αυτό διότι η πρόσβαση σε τέτοιου είδους πληροφορίες θα μπορούσε να παραβιάσει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή των τρίτων αυτών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπ' αριθ. απόφαση 9/2004 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα⁴⁷, η οποία αντιμετώπισε το ζήτημα αν μπορούσε να ικανοποιήσει αίτημα πειθαρχικά διωκόμενου υπαλλήλου να του χορηγηθούν τα στοιχεία του πειθαρχικού του φακέλου που σχηματίστηκε από τη διεξαγωγή Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (ΕΔΕ) εις βάρος του ενόψει του γεγονότος ότι στο σχετικό πόρισμα ΕΔΕ αλλά και σε λοιπά έγγραφα του φακέλου υπάρχουν αναφορές σε δύο άλλα εμπλεκόμενα πρόσωπα τα οποία με γραπτές δηλώσεις τους δήλωσαν ότι δεν συγκατατίθενται στη χορήγηση των στοιχείων. Η Αρχή, εν προκειμένω, έκρινε υπέρτερο το έννομο συμφέρον του πειθαρχικώς διωκόμενου, να λάβει γνώση του πειθαρχικού φακέλου του, ιδίως, όταν η ΕΔΕ είχε ήδη διεξαχθεί.

Τέλος, σημειώνεται ότι η αρχή της διαφάνειας στο πειθαρχικό δίκαιο, όπως αυτή εκδηλώνεται ειδικότερα μέσα από το δικαίωμα πρόσβασης του διωκόμενου υπαλλήλου στον πειθαρχικό φάκελο οδηγεί σε κάμψη της μυστικότητας που διέπει, εκ φύσεως, την πειθαρχική διαδικασία καθώς η αρχή της μυστικότητας της διαδικασίας δεν μπορεί να αντιταχθεί στο δικαίωμα του πειθαρχικώς διωκόμενου να έχει πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσής του⁴⁸. Αυτό το δικαίωμα διασφαλίζει ότι ο διωκόμενος θα έχει τη δυνατότητα να προετοιμαστεί επαρκώς για την απολογία του και να υπερασπιστεί τα συμφέροντά του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

3.6. Η αρχή της ταχείας διεκπεραίωσης των υποθέσεων

Υπό το πρίσμα του κράτους δικαίου, η έγκαιρη επίλυση νομικών υποθέσεων και η γρήγορη ανταπόκριση της διοίκησης στα αιτήματα των πολιτών είναι θεμελιώδεις αρχές που ενισχύουν την εμπιστοσύνη στο δικαστικό και διοικητικό σύστημα. Η καθυστέρηση στην εκδίκαση μιας υπόθεσης μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητες συνέπειες, όπως απώλεια

⁴⁶ Βλ. Πρεβεδούρου Ε., Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα (Γενικό Διοικητικό Δίκαιο), 2015, <https://www.prevedourou.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%AD%CE%B3%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B1-%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA/>

⁴⁷ Αναρτηθείσα στον ιστότοπο της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα <https://www.dpa.gr/el/enimerwtiko/prakseisArxis/dikaioma-prosbasis-se-peitharhiko-fakelo>

⁴⁸ 95/2001 ΔιοικΕφΙωαννίνων

αποδείξεων, αβεβαιότητα για τους εμπλεκόμενους και εκτεταμένες διαδικαστικές καθυστερήσεις. Αντίθετα, η γρήγορη ανταπόκριση της διοίκησης στα αιτήματα των πολιτών δείχνει αποτελεσματικότητα, εξυπηρέτηση και σεβασμό προς τους πολίτες ⁴⁹.

Η ως άνω γενική αρχή βρίσκει εφαρμογή και στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου καθώς ο νομοθέτης στις διατάξεις του Υ.Κ. καθορίζει τόσο τον χρόνο παραγραφής των πειθαρχικών παραπτώματων όσο και τις προθεσμίες, ενδεικτικές και όχι αποκλειστικές, εντός των οποίων πρέπει να ολοκληρωθούν επιμέρους διαδικαστικής φύσεως πράξεις.

Για την παραγραφή των πειθαρχικών παραπτώματων, στο άρθρο 112 Υ.Κ. ορίζεται ότι τα πειθαρχικά παραπτώματα παραγράφονται μετά πέντε (5) έτη από την ημέρα τέλεσής τους, με εξαίρεση τα πειθαρχικά παραπτώματα των κάτωθι περιπτώσεων στα οποία ο νομοθέτης καθιερώνει επταετή παραγραφή ήτοι⁵⁰:

- πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή η έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία, (α. 107 παρ. 1 περ. α),
- η παράβαση καθήκοντος κατά τον ΠΚ ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους (α. 107 παρ. 1 περ. γ)
- η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ίδιου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών (α. 107 παρ. 1 περ. δ)
- η σοβαρή απείθεια (α. 107 παρ. 1 περ. θ).

Κατά τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 112 Υ.Κ. Ανάλογα με τον τύπο του πειθαρχικού παραπτώματος, ο χρόνος παραγραφής μπορεί να ξεκινήσει από διαφορετικές ημερομηνίες. Για παράδειγμα, στην περίπτωση παραπτώματος που αφορά σε οικονομικό όφελος που αποκομίζει ο υπάλληλος ή τρίτο πρόσωπο, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, η παραγραφή αρχίζει από την ημερομηνία που ο αρμόδιος πειθαρχικώς προϊστάμενος έλαβε γνώση της πράξης. Ωστόσο, σε περίπτωση διαρκούς αδικήματος, η παραγραφή αρχίζει από την ημέρα κατά την οποία το αδίκημα σταμάτησε να τελείται. Επίσης, αν υπάρξουν αλλαγές στον πειθαρχικό νόμο κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης του παραπτώματος, εφαρμόζεται ο νόμος που ίσχυε κατά την τελευταία επί μέρους πράξη του αδικήματος.

Ακόμη, η παραγραφή διακόπτεται στην περίπτωση που το πειθαρχικό αδίκημα είναι και ποινικό, οπότε δεν παραγράφεται πριν παραγραφεί το ποινικό (α.112 παρ. 2 Υ.Κ.), με την

⁴⁹ Βλ. Δημαρέλλης Κ., οπ. π. (υποσημείωση 51), σελ 360

⁵⁰ Σημειωτέον ότι ο χρόνος παραγραφής των πειθαρχικών παραπτώματων διευρύνθηκε μετά τον ν. 4057/2012, αφού προηγουμένως ο χρόνος παραγραφής οριζόταν στα δύο έτη και στα πέντε έτη για τα βαρύτερα πειθαρχικά παραπτώματα.

κλήση σε απολογία ή την παραπομπή στο πειθαρχικό συμβούλιο (α.112 παρ. 3 Υ.Κ.), με την τέλεση νέου πειθαρχικού παραπτώματος (α. 112 παρ. 4 Υ.Κ.) και εάν έχει εκδοθεί απόφαση που επιβάλλει ποινή σε πρώτο βαθμό (α. 112 παρ. 5 Υ.Κ.). Σημειωτέον ότι την παραγραφή δεν διακόπτουν άλλες πράξεις της πειθαρχικής διαδικασίας, όπως η διενέργεια ένορκης διοικητικής εξέτασης, οι οποίες άλλωστε δεν συνιστούν έναρξη πειθαρχικής δίωξης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο συνολικός χρόνος παραγραφής μέχρι την έκδοση της πρωτοβάθμιας πειθαρχικής απόφασης δεν μπορεί να υπερβεί τα επτά (7) έτη. Ωστόσο, για τα παραπτώματα που αναφέρονται στις περιπτώσεις α, γ, δ, θ και ι' της παραγράφου 1 του άρθρου 107, αυτός ο χρόνος παραγραφής επεκτείνεται στα δέκα (10) έτη. Η παρέκταση του χρόνου παραγραφής δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά το ανωτέρω χρονικό όριο που ορίζεται στο άρθρο 112 του Υ.Κ. αναλόγως του διαπραχθέντος παραπτώματος. Ως εκ τούτου, ο χρόνος παραγραφής του πειθαρχικού αδικήματος εξαρτάται από το νομικό χαρακτηρισμό του. Τέλος, να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει παραγραφή για πειθαρχικό παράπτωμα για το οποίο έχει εκδοθεί πειθαρχική απόφαση που επιβάλλει πειθαρχική ποινή σε πρώτο βαθμό.

Ο νομοθέτης ορίζει προθεσμίες για την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας. Αυτές οι προθεσμίες είναι σημαντικές για τη διασφάλιση του δικαιώματος του διωκόμενου για γρήγορη και δίκαιη δίκη. Συγκεκριμένα, ο νόμος ορίζει ότι η πειθαρχική διαδικασία πρέπει να ολοκληρώνεται εντός συγκεκριμένων χρονικών ορίων από τη στιγμή της κλήσης σε απολογία. Αυτό βοηθάει στην αποφυγή ακατάλληλης καθυστέρησης στη διεκπεραίωση των πειθαρχικών υποθέσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 125 παρ. 2 του Υ.Κ., η προκαταρκτική εξέταση πρέπει να ολοκληρωθεί εντός ενός μήνα από την ημερομηνία που ο πειθαρχικά προϊστάμενος λαμβάνει γνώση των πραγματικών περιστατικών. Αντίστοιχα, η ΕΔΕ πρέπει να διεξαχθεί εντός δύο μηνών από την ημερομηνία ανάληψης καθηκόντων από τον αρμόδιο υπάλληλο. Εάν χρειαστεί, ο αρμόδιος υπάλληλος μπορεί να ζητήσει παράταση της διεξαγωγής της ένορκης διοικητικής εξέτασης για έναν μήνα, σύμφωνα με το άρθρο 126 παρ. 2 του Υ.Κ..

Σύμφωνα με τον Υπαλληλικό Κώδικα, η προθεσμία για υποβολή απολογίας είναι δύο ή τρεις ημέρες από την ημέρα λήψης της αντίστοιχης κλήσης, ανάλογα με το εάν η απολογία πρέπει να γίνει ενώπιον του πειθαρχικά προϊσταμένου ή του υπηρεσιακού συμβουλίου (βλ. άρθρο 134 παρ. 2 Υ.Κ.). Επιπλέον, η γνωστοποίηση της δικάσιμου πρέπει να γίνει στον διωκόμενο υπάλληλο τουλάχιστον τέσσερις πλήρεις ημέρες πριν από την ορισθείσα συνεδρίαση (βλ. άρθρο 136 παρ. 1 Υ.Κ.).

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο χρόνος παραγραφής των πειθαρχικών παραπτώματων είναι συχνά μεγαλύτερος από τις προθεσμίες για την ολοκλήρωση των διαδικαστικών πράξεων. Αυτό αποδεικνύει τη νομοθετική επιλογή να διασφαλιστεί η δίωξη των πειθαρχικών παραπτώματων ακόμα και αργότερα από το χρονικό σημείο της τέλεσής τους. Ωστόσο, η μεγάλη παρέλευση χρόνου από την τέλεση ενός πειθαρχικού παραπτώματος έως την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας μπορεί να απομακρύνει τη διαδικασία από τον αρχικό σκοπό της, που είναι η αποκατάσταση της εσωτερικής ευταξίας της δημόσιας υπηρεσίας. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα, οι συνέπειες της πειθαρχικής παραβίασης μπορεί να αμβλυνθούν, με αποτέλεσμα να υπονομευθεί η ανάγκη για τιμωρία του πειθαρχικού παραβάτη. Αυτό θα μπορούσε να επιφέρει έλλειψη αποτελεσματικότητας στο σύστημα πειθαρχικής δικαιοσύνης⁵¹.

Με τη ρητή πρόβλεψη, έστω και με ενδεικτικό τρόπο, χρονικών περιορισμών, που θέτουν χρονικά όρια στη διενέργεια των επιμέρους διαδικαστικών πράξεων της πειθαρχικής διαδικασίας επιδιώκεται η εξασφάλιση ολοκλήρωσής της σε εύλογο και δικαιολογημένο χρονικό διάστημα προκειμένου να μην διατηρείται αδικαιολόγητα πειθαρχική εκκρεμοδικία η οποία αφενός κλονίζει την εμπιστοσύνη των υπαλλήλων στη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της πειθαρχικής δίκης και αφετέρου έχει προσωπικό κόστος για τον διωκόμενο υπάλληλο ο οποίος στιγματίζεται τις περισσότερες φορές επαγγελματικά και ηθικά⁵².

Κεφάλαιο 4 - Η αρχή της αναλογικότητας στο δημόσιο δίκαιο

Ο Μανιτάκης υποστηρίζει ότι η αναλογικότητα ως έννοια αναφέρεται στην ιδέα της επιτήρησης της συνάφειας και της ισορροπίας μεταξύ δύο ή περισσότερων στοιχείων. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της εξουσίας, η αναλογικότητα προσδιορίζει τη χρήση αυτής της εξουσίας με τρόπο που να είναι κατάλληλος, λογικός και ισορροπημένος. Αυτό σημαίνει ότι η άσκηση της εξουσίας πρέπει να είναι ανάλογη προς τον στόχο της και να μην υπερβαίνει τα όρια του αναγκαίου ή να είναι περιττή⁵³. Σύμφωνα με τον Τάχο, η αναλογικότητα ως αρχή αναδεικνύει τη σημασία της νομιμότητας στη λήψη αποφάσεων και την άσκηση της εξουσίας.

⁵¹ Βλ. Δημαρέλλης Κ., οπ. π. (υποσημείωση 51), σελ. 364

⁵² Βλ. Δημαρέλλης Κ., οπ. π. (υποσημείωση 51), σελ. 362, 363

⁵³ Βλ. Μανιτάκης Α., «Κράτος Δικαίου και έλεγχος Συνταγματικότητας των Νόμων», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1994, σ. 288.

Στην πλήρη έκφρασή της, αποτελεί συνδυασμό των αρχών της ισότητας ενώπιον του νόμου, του ίδιου του νόμου και της επιείκειας⁵⁴.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας η έκταση της παρέμβασης του κράτους δικαιολογείται ως μέσο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, της προστασίας δηλαδή του δημοσίου συμφέροντος, μόνο εφόσον τελεί σε σχέση αναλογίας προς αυτό. Σύμφωνα με διαφορετική διατύπωση, ο περιορισμός ενός ατομικού δικαιώματος πρέπει να είναι μόνον ο αναγκαίος και να συνάπτεται προς τον επιδιωκόμενο από τον νόμο σκοπό ή αλλιώς το νομοθετικό μέτρο κρίνεται αντισυνταγματικό μόνο αν είναι κατάδηλο ότι από τη φύση του είναι ακατάλληλο για τον επιδιωκόμενο από τον νόμο σκοπό ή ότι υπερακοντίζει, επίσης, κατάδηλα τον σκοπό αυτό⁵⁵.

Αναντίρρητη από όλους τους θεωρητικούς του δημοσίου δικαίου, είναι η δικαιοκρατική θεμελίωση της αρχής της αναλογικότητας η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου, ανεξάρτητα από τη μετέπειτα ρητή συμπερίληψή της σε συνταγματικό κείμενο.

Η αρχή της αναλογικότητας απέκτησε συνταγματικό έρεισμα στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ., μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, ωστόσο γίνεται δεκτό ότι, ακόμη και πριν από τη συνταγματική πρόβλεψή της, έβρισκε θεμελίωση στα άρθρα 110 και 5 του Συντάγματος 1975/1986, υπό την έννοια ότι η ανάπτυξη της προσωπικότητας είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα που πρέπει να προστατεύεται, και οι περιορισμοί σε αυτό πρέπει να είναι ελάχιστοι και να συμμορφώνονται με τις αρχές του δικαίου και του Συντάγματος.

Γενέθλιος απόφαση της αρχής της αναλογικότητας θεωρείται η απόφαση 2112/1984 του Δ' Τμήματος του ΣτΕ⁵⁶ η οποία έθεσε για πρώτη φορά στην ελληνική νομολογία, ρητά το θέμα της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας ορίζοντας ότι πρόκειται για συνταγματική αρχή απορρέουσα από το κράτος δικαίου και μια εκ των προϋποθέσεων της σύμφωνης προς το Σύνταγμα επιβολής περιορισμών στην άσκηση συνταγματικού δικαιώματος.

Στην ανωτέρω απόφαση ορίζεται ότι *«εις την υπό αριθμόν του άρθρ. 5 παρ. 1 του Σ 1975 προστατευόμενη ελευθερία της εργασίας, ήτοι ελευθερία επιλογής και ασκήσεως επαγγέλματος, δύναται ο νομοθέτης να επιβάλλει εκάστοτε περιορισμούς, είτε υπό την μορφή αρνητικών περιορισμών και απαγορεύσεων είτε υπό την μορφή θετικών υποχρεώσεων προς ενέργεια εν τη*

⁵⁴ Βλ. Τάχος Α. οπ.π. (υποσημείωση 17), σελ. 148

⁵⁵ Βλ. Τάχος Α., οπ. π. (υποσημείωση 17), σελ. 147

⁵⁶ Η γενέθλιος απόφαση εκδόθηκε μετά από αίτηση ακύρωσης κατά απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού με την οποία εγκρίθηκε ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των Επιτροπών Κατατάξεως και Κρίσεων των Τμημάτων και της Ολομέλειας του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Κατά της απόφασης αυτής στράφηκαν καλλιτέχνες καθώς έκριναν ότι η πληττόμενη απόφαση δημιουργούσε αδικαιολόγητη διάκριση μεταξύ των διπλωματούχων και των μη διπλωμάτων καλλιτεχνών.

επιλογή και ασκήσει επαγγέλματος τίνος, οι ούτως όμως τασσόμενοι όροι και προϋποθέσεις είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί μόνον εφόσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπον αντικειμενικών, δικαιολογούνται δε εξ αποχρώντων λόγων γενικώτερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος. Ειδικότερον δε, ως τοιαύτα αντικειμενικά κριτήρια, των οποίων η εκπλήρωσις είναι κατά νόμον αναγκαία δια την δυνατότητα ασκήσεως ωρισμένου επαγγέλματος, νοούνται μόνον όροι και προϋποθέσεις αι οποίαι ανταποκρίνονται εις την **εκ της έννοιας του κράτους δικαίου απορρέουσαν συνταγματικήν αρχήν της αναλογικότητας**, κατά την οποίαν αι εκ μέρους του νομοθέτου και της Διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκησιν των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου **επιδιωκόμενον σκοπόν**.».

Μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η αρχή απέκτησε συνταγματικό έρεισμα στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ., προκειμένου να λειτουργήσει ως «*περιορισμός των περιορισμών των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων*». Ειδικότερα, η παρ. 1 του άρθρου 25 Σ προβλέπει σημαντικές εγγυήσεις σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Αναφέρει ότι αυτά τα δικαιώματα αποτελούν εγγυήσεις του κράτους και πρέπει να διασφαλίζονται ανεμπόδιστα και αποτελεσματικά από όλα τα κρατικά όργανα. Επιπλέον, τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, εφαρμόζονται δηλαδή και στον ιδιωτικό τομέα.

Συνεπώς, οποιοδήποτε περιορισμοί επιβάλλονται σε αυτά τα δικαιώματα πρέπει να προβλέπονται είτε άμεσα από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, με την προϋπόθεση ότι υπάρχει ρητή εξαίρεση υπέρ αυτού, και πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Αυτό σημαίνει ότι οποιαδήποτε περιοριστική μέτρηση πρέπει να είναι ανάλογη προς τον σκοπό που επιδιώκει να επιτύχει. Η αρχή της αναλογικότητας λειτουργεί εγγυητικά προς τα δικαιώματα των πολιτών καθώς θέτει όριο στον περιορισμό τους από τη διοίκηση, υπό τη μορφή της εκτελεστικής ή διοικητικής λειτουργίας με την έκδοση ατομικών και κανονιστικών διοικητικών πράξεων και την άσκηση υλικών πράξεων αλλά και από τον νομοθέτη κατά τη θέσπιση νόμων οι οποίοι πρέπει να είναι συμβατοί με την αρχή της αναλογικότητας άλλως κρίνονται αντισυνταγματικοί.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αρχή της αναλογικότητας χαρακτηρίζεται ως «*περιορισμός των περιορισμών*» καθώς η αρχή αυτή επιβάλλει τον έλεγχο του περιορισμού που τίθεται από το νομοθετικό σώμα ή τα όργανα της διοικήσεως στα ατομικά ή κοινωνικά δικαιώματα⁵⁷.

⁵⁷ Βλ. Χρυσόγονος Κ., «*Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*», Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ 90 επ.

Σύμφωνα με την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου⁵⁸, η αρχή της αναλογικότητας αποσκοπεί στην εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ των παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας και των δικαιωμάτων των ατόμων και των πολιτών. Αυτή η αρχή παραβιάζεται όταν μια παρέμβαση του κράτους δεν είναι:

- α) κατάλληλη για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με αυτήν,
- β) αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού αυτού, δηλαδή δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με ένα λιγότερο επώδυνο ή πιο ήπιο μέσο, και
- γ) αναλογική, σε εσωτερική συνάφεια με τον επιδιωκόμενο σκοπό, έτσι ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην είναι λιγότερη από τη ζημία που προκαλείται.

Συνολικά, η αρχή αυτή επιδιώκει να διασφαλίσει ότι οι περιορισμοί στα δικαιώματα των ατόμων είναι δικαιολογημένοι και αναλογικοί, προκειμένου να προστατευθεί η ελευθερία και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Αναφορικά δε με τη νομική φύση της αρχής της αναλογικότητας αυτή διαθέτει δύο διακριτές όψεις την ουσιαστική και τη διαδικαστική. Η ουσιαστική όψη της αρχής επιτάσσει και από τους τρεις φορείς της εξουσίας, τον συνυπολογισμό των επιπτώσεων που δύναται να επέλθουν κατά την άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Από την άλλη, η διαδικαστική όψη της αρχής επιτρέπει στο δικαστή παρεμβάσεις σε δράσεις που δεν αποσκοπούν στην πραγμάτωση του κοινωνικού κράτους δικαίου⁵⁹.

Κατά συνέπεια, η αρχή της αναλογικότητας εφαρμόζεται τόσο έναντι της νομοθετικής, όσο και της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Ο νομοθέτης κατά την άσκηση του νομοθετικού του έργου οφείλει να μην προβαίνει σε δυσανάλογες ρυθμίσεις αλλά να χρησιμοποιεί την αρχή της αναλογικότητας, ως κριτήριο για τη συνταγματικότητα των νομοθετικών διατάξεων. Η νομοθετική εξουσία πρέπει να αποσκοπεί στην επιβολή μέτρων και περιορισμών στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα τα οποία, ωστόσο, που δεν υπερβαίνουν το προβλεπόμενο μέτρο⁶⁰. Μ' άλλα λόγια, ο νομοθέτης κατά τη ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων στα πλαίσια των επιταγών του Συντάγματος και ειδικότερα όταν επιβάλλει περιορισμούς στην ιδιωτική ζωή οφείλει να ακολουθεί μια αναλογία, μεταξύ του μέσου που χρησιμοποιεί και του σκοπού στον οποίο προσβλέπει.

Ομοίως, η αρχή της αναλογικότητας δεσμεύει και τη δράση της δημόσιας διοίκησης και ειδικότερα στις περιπτώσεις που εκείνη δρα κατά διακριτική ευχέρεια κατά την άσκηση των

⁵⁸ 5/2013 Ολομέλεια ΑΠ

⁵⁹ Βλ. Ορφανουδάκης Κ., «Η αρχή της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003, σελ.41-42.

⁶⁰ Βλ. Μαρκαντωνάτου – Σκαλτσά Α. Γ., «Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ.», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ.95.

αρμοδιοτήτων της. Αποδέκτες και εφαρμοστές της αρχής είναι όλα ανεξαιρέτως τα διοικητικά όργανα.

Η αρχή της αναλογικότητας, τέλος, συνδέεται άμεσα και με το ρόλο του δικαστή στην έννομη τάξη, αφού κατά τον έλεγχο των νομοθετικών και των διοικητικών πράξεων, ο δικαστής προβαίνει σε έλεγχο των περιορισμών που επιβάλλονται στην άσκηση των δικαιωμάτων σύμφωνα με όσα επιτάσσει η αρχή της αναλογικότητας.

Σύμφωνα με τη Θεοχαροπούλου⁶¹ η αναλογικότητα, προκειμένου να εφαρμοστεί στην πράξη απαιτεί να ενυπάρχουν τρία θεμελιώδη στοιχεία, το λεγόμενο τριαδικό σύστημα ήτοι μέσο, σκοπός και πραγματική κατάσταση. Με τον τρόπο αυτό η αρχή της αναλογικότητας λειτουργεί ως εργαλείο δικαστικού ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων, ήτοι ως εργαλείο στάθμισης μεταξύ ισόκυρων αγαθών, όπως είναι τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα.

Τα στάδια ελέγχου, με βάση τη συσχέτιση μέσου προς σκοπό, μπορούν να περιληφθούν ως εξής:

1. Προσφορότητα/Καταλληλότητα του Μέσου:

Εδώ εξετάζεται αν το επιλεγέν μέσο είναι κατάλληλο και εξυπηρετεί τον σκοπό του δημοσίου συμφέροντος.

2. Αναγκαιότητα του Μέσου:

Αυτό το στάδιο αφορά την επιλογή του λιγότερο επαχθούς μέσου μεταξύ πολλών εξίσου αποτελεσματικών. Στο επίκεντρο βρίσκεται η ανάγκη για την επιλογή του μέσου που προκαλεί τις λιγότερες επιπτώσεις, είτε αυτές είναι σε διάρκεια είτε σε ένταση.

3. Αναλογικότητα:

Εδώ εξετάζεται αν το μέσο που χρησιμοποιείται είναι αναλογικό με τον στόχο που επιδιώκεται. Αυτό συνεπάγεται ότι οι πιθανές επιπτώσεις πρέπει να είναι αναλογικές με το αναμενόμενο όφελος και να μην υπερβαίνουν τη ζημία που προκαλείται.

Η απόφαση που προκύπτει από αυτή τη στάθμιση λαμβάνει χώρα ad hoc, δηλαδή για τη συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις συγκεκριμένες και εξατομικευμένες περιστάσεις που τη συνοδεύουν.

Η αρχή της αναλογικότητας ως «περιορισμός των περιορισμών» βρίσκει ευρύ πεδίο εφαρμογής στο πεδίο των διοικητικών κυρώσεων καθώς οι διοικητικές κυρώσεις συνιστούν έναν από τους βασικότερους μηχανισμούς περιορισμού των δικαιωμάτων.

⁶¹ Βλ. Κοντόγιωργα - Θεοχαροπούλου Δ., «Η αρχή της αναλογικότητας στο εσωτερικό δημόσιο δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 33.

Δεδομένου ότι οι πειθαρχικές αποφάσεις, ως διοικητικές πράξεις, συνιστούν διοικητικές κυρώσεις η αρχή της αναλογικότητας διέπει το πειθαρχικό δίκαιο και δεσμεύει το πειθαρχικό όργανο ως προς την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής.

Κεφάλαιο 5 - Η αρχή της αναλογικότητας στο πειθαρχικό δίκαιο

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται πώς η αρχή της αναλογικότητας διαπνέει οριζόντια το σύνολο των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου. Θα παρουσιαστούν οι τρόποι με τους οποίους η αρχή της αναλογικότητας διέπει τα πειθαρχικά παραπτώματα και την ενδεικτική ή αποκλειστική απαρίθμησή τους, τις πειθαρχικές ποινές, επιβάλλοντας την κλιμάκωσή τους μέσα στον Υ.Κ. ενώ ξεχωριστή μνεία στο πλαίσιο αυτό γίνεται στη μεταρρύθμιση του πειθαρχικού δικαίου που επήλθε με τον ν. 4057/2012 (Α' 54) με τον οποίον εδραιώθηκε έτι περαιτέρω στην πειθαρχική διαδικασία η αρχή της αναλογικότητας.

5.1. Ο ορισμός του πειθαρχικού παραπτώματος και η αποκλειστική απαρίθμηση του άρθρου 107 Υ.Κ.

Στο άρθρο 106 Υ.Κ., όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον ν. 4057/2012 και ισχύει σήμερα, ορίζεται ότι το πειθαρχικό παράπτωμα συντελείται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη του υπαλλήλου που μπορεί να του καταλογισθεί.

Ωστόσο, κατά την πρώτη διατύπωση του ν. 3528/2007 (Α' 26) οριζόταν ότι α) κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος που συντελείται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα και μπορεί να αποδοθεί στον υπάλληλο, β) το υπαλληλικό καθήκον καθορίζεται τόσο από τις υποχρεώσεις που επιβάλλουν στον υπάλληλο οι σχετικές νομικές διατάξεις, εντολές και οδηγίες, όσο και από τη συμπεριφορά που πρέπει να τηρεί ο υπάλληλος τόσο εντός όσο και εκτός της υπηρεσίας, προκειμένου να μην υπονομεύεται το κύρος αυτής, γ) το υπαλληλικό καθήκον, όπως ορίζεται στην προηγούμενη παράγραφο, δεν περιλαμβάνει ποτέ πράξη ή παράλειψη που εμφανώς αντίκειται στις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων.

Πριν την αναθεώρηση του πειθαρχικού δικαίου με τον ν. 4057/2012, η απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων, ήταν ενδεικτική γιατί, όπως αναλύθηκε παραπάνω, στο πειθαρχικό δίκαιο, σε αντιδιαστολή με το ποινικό δίκαιο, δεν είναι εφικτή η εφαρμογή της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege*, καθώς η εξαντλητική καταγραφή του συνόλου των πειθαρχικών παραπτωμάτων ενός υπαλλήλου είναι δύσκολη και σε πολλές περιπτώσεις αδύνατη, διότι εξαρτάται από τις συγκεκριμένες πράξεις ή παραλείψεις κατά την εκτέλεση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων του υπαλλήλου. Τα πειθαρχικά παραπτώματα είναι

συνήθως συνδεδεμένα με την παραβίαση κανόνων, κανονισμών ή δεοντολογικών αρχών που διέπουν τη συμπεριφορά του υπαλλήλου στο πλαίσιο της εργασίας του.

Η νομοθετική επιλογή της ενδεικτικής απαρίθμησης των πειθαρχικών παραπτώματων κατέλειπε ευρύτατο πεδίο διακριτικής ευχέρειας ως προς τον προσδιορισμό αυτών και συνιστούσε πηγή ανασφάλειας προς τους δημοσίους υπαλλήλους λόγω του κινδύνου ενδεχόμενης αυθαιρεσίας από τους πειθαρχικούς προϊσταμένους. Για τον λόγο αυτό είχε δεχθεί κριτική καθώς θεωρούνταν κάμψη θεμελιωδών δικαιοκρατικών αρχών του διοικητικού δικαίου, όπως της αρχής της πρόβλεψης και της αρχή της αναλογικότητας.

Δεδομένων των ανωτέρω, η αποκλειστική απαρίθμηση των παραπτώματων αποτέλεσε σημαντική καινοτομία προς τη σκοπιά της εμπέδωσης της αρχής της νομιμότητας και της ασφάλειας δικαίου. Στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4057/2012 σημειώνεται ότι η αποκλειστική απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτώματων στο δημοσιούπαλληλικό δίκαιο αποτελεί σημαντική καινοτομία στη σύγχρονη ιστορία αυτού του τομέα. Αυτή η καινοτομία στοχεύει στο να παρέχει στον δημόσιο υπάλληλο ένα σαφές πλαίσιο, εντός και εκτός υπηρεσίας, ώστε να γνωρίζει εκ των προτέρων ποιες πράξεις ή παραλείψεις είναι πειθαρχικά αποδοκιμαστέες. Με αυτόν τον τρόπο, ο δημόσιος υπάλληλος μπορεί να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του στις απαιτήσεις του κράτους δικαίου και του Συντάγματος.

Πλέον στην ισχύουσα διατύπωσή του το άρθρο 107 Υ.Κ. απαριθμεί τα πειθαρχικά παραπτώματα με αποκλειστικό τρόπο.

Συγκεκριμένα ως πειθαρχικά παραπτώματα ορίζονται:

α) πράξεις που αποδεικνύουν άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία, β) κάθε παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος, η οποία προκύπτει από τις υποχρεώσεις που ορίζουν οι ισχύουσες νομικές διατάξεις, εντολές και οδηγίες. Το υπαλληλικό καθήκον ποτέ δεν απαιτεί από τον υπάλληλο να εκτελεί πράξεις ή να παραλείπει δράσεις που παραβιάζουν τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25, γ) παραβίαση καθήκοντος σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους, δ) απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος για τον υπάλληλο ή τρίτο πρόσωπο κατά την άσκηση ή εξ αφορμής αυτών των καθηκόντων, ε) ανάρμοστη ή αναξιοπρεπής συμπεριφορά εντός ή εκτός της υπηρεσίας, στ) παραβίαση της αρχής της αμεροληψίας, ζ) παραβίαση της αρχής της ισότητας και των ίσων ευκαιριών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, σημείωση της γλώσσας έμφυλης διάκρισης κατά την άσκηση των καθηκόντων, η) παραβίαση της υποχρέωσης εχεμύθειας σύμφωνα με τις διατάξεις, θ) σοβαρή απείθεια, ι) αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων, ια)

παραβίαση των υποχρεώσεων του άρθρου 27, καθώς και αδικαιολόγητη προτίμηση νεότερων υποθέσεων με παράλειψη παλαιότερων, ιβ) άρνηση παροχής πληροφοριών σε πολίτες και αρχές, ιγ) προδήλως αδικαιολόγητη μη εξυπηρέτηση των πολιτών και υπαίτια μη έγκαιρη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους, ιδ) χρήση της δημοσιούπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών για εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων, ιε) αδικαιολόγητη άρνηση προσέλευσης για ιατρική εξέταση, ιστ) άμεση ή μέσω τρίτου συμμετοχή σε δημοπρασία όταν είναι μέλος της επιτροπής ή η επιτροπή υπάγεται στην αρχή που υπηρετεί, ιζ) κακόβουλη κριτική προς την προϊσταμένη αρχή, ιη) άρνηση σύμπραξης σε έλεγχο από Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, καθυστέρηση σύνταξης ή μεροληπτική σύνταξη εκθέσεων, κ) άρνηση ή παρέλευση εκτέλεσης υπηρεσίας, κα) η χρήση τρίτων προσώπων για απόκτηση υπηρεσιακής ευνοίας ή για την πρόκληση ή ακύρωση εντολής της υπηρεσίας, κβ) η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με άτομα λόγω του χειρισμού θεμάτων επικουρικής σημασίας από την αρμοδιότητα του υπαλλήλου, ενώ οι σχέσεις αυτές επηρεάζουν ουσιαστικά τα συμφέροντα των ατόμων αυτών, κγ) η φθορά ενός αντικειμένου που ανήκει στην υπηρεσία λόγω ασυνήθιστης χρήσης, εγκατάλειψης ή παράνομης χρήσης αυτού, κδ) η παράλειψη από τα πειθαρχικά όργανα να διώξουν και να τιμωρήσουν πειθαρχικό παράπτωμα, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπονται από το άρθρο 110 παράγραφος 2, κε) η άσκηση εργασίας ή έργου με αμοιβή χωρίς προηγούμενη άδεια της υπηρεσίας, κστ) η απλή απείθεια, κζ) η μη τήρηση του ωραρίου εργασίας από τον υπάλληλο και η παράλειψη του προϊστάμενου να ελέγχει την τήρησή του, κη) η αμέλεια ή ατελής εκπλήρωση του υπηρεσιακού καθήκοντος, κθ) η άρνηση συνεργασίας με τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών και η μη εφαρμογή των διατάξεων περί απλούστευσης των διαδικασιών και καταπολέμησης της γραφειοκρατίας, λ) το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 130, λα) το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στο τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 144, λβ) το ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα που προβλέπεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 3 του νόμου 3861/2010, λγ) η κατάθεση, η χρήση, η συμπερίληψη και η διατήρηση πλαστού, νοθευμένου ή παραποιημένου πιστοποιητικού ή τίτλου ή βεβαίωσης στον ατομικό υπηρεσιακό φάκελο του υπαλλήλου, λδ) οποιαδήποτε πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας, συμπεριλαμβανομένης της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας άλλου ατόμου ή οποιαδήποτε οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής, εντός και εκτός υπηρεσίας. Επιβαρυντική περίσταση αποτελεί η τέλεση των πράξεων αυτών εις βάρος ανηλίκων, καθώς και η διάπραξή τους από υπαλλήλους κατά κατάχρηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων.

5.2. Οι πειθαρχικές ποινές και η κλιμάκωσή τους στις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου

5.2.1. Νομική φύση των πειθαρχικών ποινών

Το άρθρο 109 Υ.Κ., προσδιορίζει τις πειθαρχικές ποινές που μπορεί να επιβληθούν σε έναν υπάλληλο. Ως προς τη νομική τους φύση, οι πειθαρχικές ποινές, συνιστούν διοικητικές κυρώσεις, δηλαδή διοικητικές πράξεις που δημιουργούν υποχρεώσεις και επιβάλλονται για τη συμμόρφωση των προσώπων προς τον νόμο και τις διαταγές των διοικητικών οργάνων⁶². Ειδικότερα, συνιστούν υπηρεσιακές κυρώσεις καθώς αφορούν στα διοικητικά όργανα που συνδέονται με υπηρεσιακή σχέση με το κράτος ή τα ν.π.δ.δ., προϋποθέτουν πάντα υπαιτιότητα⁶³, ήτοι δόλο ή αμέλεια του διωκόμενου υπαλλήλου και επιβάλλονται με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία και το συμφέρον της δημόσιας υπηρεσίας.

Σύμφωνα με τον Τάχο οι πειθαρχικές ποινές δε συνιστούν ποινές του ποινικού δικαίου καθώς για την επιβολή τους αρκεί κάθε μορφής υπαιτιότητα άρα και απλή αμέλεια, σε αντίθεση με ότι, κατά κανόνα, συμβαίνει κατά την επιβολή ποινικών κυρώσεων ενώ σημειώνεται ότι η επιβολή τους αποτελεί άσκηση διοικητικής κατ' ουσίαν αρμοδιότητας⁶⁴.

Οι πειθαρχικές ποινές απαριθμούνται αποκλειστικά από τον νομοθέτη. Είναι, δηλαδή, μόνο αυτές που ορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 109 Υ.Κ., με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιβληθεί σε υπάλληλο πειθαρχική ποινή η οποία δεν είναι από αυτές που περιοριστικώς ορίζονται⁶⁵. Επίσης, οι πειθαρχικές ποινές δεν μπορεί να τροποποιηθούν, με την προσθήκη όρου, ή να μετριασθεί το αποτέλεσμά τους, ούτε να επιβληθούν δύο ποινές για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (*ne bis in idem*)⁶⁶.

Η διαδικασία επιβολής πειθαρχικών ποινών αποτελεί δέσμια αρμοδιότητα των πειθαρχικών οργάνων, όπως ορίζεται στο άρθρο 110 του Υ.Κ.. Αυτά τα όργανα λαμβάνουν υπόψη το συμφέρον της υπηρεσίας, τις συνθήκες της παράβασης και τη συνολική συμπεριφορά του υπαλλήλου κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την επιβολή πειθαρχικών ποινών. Σε περίπτωση που το πειθαρχικό όργανο αποφασίσει να μην κινήσει δίωξη, πρέπει να εκδώσει μια αιτιολογημένη έκθεση και να την προωθήσει στον άμεσο ανώτερο πειθαρχικά προϊστάμενο. Αντίγραφο αυτής της έκθεσης δίνεται στον υπάλληλο και τίθεται στον

⁶² Βλ. Τάχος Α., *οπ. π.* (υποσημείωση 17), σελ. 410

⁶³ Σε αντιδιαστολή με τα διοικητικά μέτρα, η επιβολή των οποίων δεν προϋποθέτει υπαιτιότητα

⁶⁴ Βλ. Τάχος Α., *οπ.π.* (υποσημείωση 17), σελ. 410

⁶⁵ Βλ. Ανδρονόπουλος Β.- Ανδρονοπούλου Μ., *«Ερμηνεία του Υπαλληλικού Κώδικα (ν. 3528/2007)»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα, Θεσσαλονίκη, 2022, σελ. 1074.

⁶⁶ Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Ι., *οπ. π.* (υποσημείωση 6), σελ. 1253

προσωπικό του φάκελο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το αντίγραφο αυτό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί επιβαρυντικά για τον υπάλληλο.

5.2.2. Η κλιμάκωση των πειθαρχικών ποινών και η αρχή της αναλογικότητας

Οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στον Υ.Κ. είναι οι εξής οκτώ (8):

- α) έγγραφη επίπληξη,
- β) πρόστιμο που μπορεί να φτάσει μέχρι το ποσό των αποδοχών του για δώδεκα (12) μήνες,
- γ) στέρηση του δικαιώματος για προαγωγή για ένα (1) έως πέντε (5) έτη,
- δ) στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής σε διαδικασία επιλογής προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου για ένα (1) έως πέντε (5) έτη,
- ε) αφαίρεση της άσκησης των καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου για τη θητεία ή το υπόλοιπό της,
- στ) υποβιβασμός έως δύο (2) βαθμούς,
- ζ) προσωρινή παύση από τρεις (3) έως δώδεκα (12) μήνες, και
- η) οριστική παύση.

Η Κτιστάκη αναφέρει ότι οι πειθαρχικές ποινές κλιμακώνονται μεταξύ τους ανάλογα με τη βαρύτητα του πειθαρχικού παραπτώματος. Αυτό είναι αναγκαίο, καθώς η πειθαρχική ποινή πρέπει να είναι όχι μόνο κατάλληλη, αλλά και ανάλογη με την πράξη που τη δικαιολογεί. Αυτή η αρχή της αναλογικότητας θέτει ένα όριο στην ευχέρεια του πειθαρχικού οργάνου να επιλέξει και να επιβάλει μια ποινή, εξασφαλίζοντας ότι αυτή η ποινή είναι δίκαιη και ανάλογη με το σφάλμα που διαπράχθηκε.⁶⁷

Ο Πανταζής σημειώνει ότι η κλιμάκωση που προβλέπει ο νομοθέτης στις πειθαρχικές ποινές υποδεικνύει την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας⁶⁸.

Αξίζει να αναφερθεί ότι με τη μεταρρύθμιση του πειθαρχικού δικαίου με τον ν. 4057/2012 έγιναν αλλαγές στο πεδίο των πειθαρχικών ποινών προς δύο κατευθύνσεις με σκοπό την εμπέδωση της αρχής της αναλογικότητας στο πειθαρχικό δίκαιο. Αφενός θεσπίστηκαν νέες ποινές και με τον τρόπο αυτό εμπλουτίστηκε το σύστημα των πειθαρχικών ποινών και αφετέρου προβλέφθηκε μεγαλύτερη κλιμάκωση για τις ήδη υφιστάμενες ποινές με σκοπό το πειθαρχικό όργανο να διαθέτει μεγαλύτερη ευελιξία για να επιβάλει την κατάλληλη ποινή που

⁶⁷ Βλ. Κτιστάκη Στ. στο συλλογικό έργο: «Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο» (επιμ. Στ. Κτιστάκη, Β. Κονδύλης, Ευαγγ. Τζιράκη), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σελ. 743-744

⁶⁸ Βλ. Πανταζής Ν., οπ.π. (υποσημείωση 16), σελ. 160

αντανακλά τη βαρύτητα του παραπτώματος και να διασφαλίσει μια ουσιαστική τιμωρία του παραβάτη υπαλλήλου.

Αναλυτικότερα, οι προβλεπόμενες πειθαρχικές ποινές είναι εξής:

α) Η έγγραφη επίπληξη

Η έγγραφη επίπληξη αποτελεί τη χαμηλότερη πειθαρχική ποινή που μπορεί να επιβληθεί. Ο τύπος της είναι έγγραφος, υπό την έννοια ότι δεν μπορεί να είναι προφορική, εάν, δε, τέτοια υπάρξει, αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πειθαρχική ποινή. Η έγγραφη επίπληξη διαγράφεται, αυτοδικαίως, κατ' άρθρο 145 παρ. 1 του Υ.Κ., μετά τρία (3) έτη από την επιβολή της. Τέλος, κατ' άρθρο 110 παρ. 2 του Υ.Κ., ακόμα και όταν συντρέχει η περίπτωση τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος, που θα επέσυρε την ποινή της έγγραφης επίπληξης, προβλέπεται διακριτική ευχέρεια των πειθαρχικών οργάνων στην άσκηση πειθαρχικής δίωξης ⁶⁹.

β) το πρόστιμο έως τις αποδοχές δώδεκα (12) μηνών,

Το πρόστιμο αποτελεί ποινή με χαρακτηριστικά οικονομικού βάρους προς τον τιμωρηθέντα υπάλληλο και μπορεί να κυμανθεί από τις αποδοχές μίας (1) ημέρας έως τις αποδοχές δώδεκα (12) μηνών. Το άρθρο 144 παράγραφος 5 του Υ.Κ. ορίζει τις διαδικασίες για την εκτέλεση πειθαρχικών αποφάσεων που επιβάλλουν πρόστιμο αποδοχών. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι η πειθαρχική απόφαση αυτή εκτελείται από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας που εντέλλεται την πληρωμή των αποδοχών του υπαλλήλου. Αν η υπαλληλική σχέση λυθεί, το πρόστιμο εισπράττεται σύμφωνα με τις διατάξεις για την είσπραξη δημοσίων εσόδων, δηλαδή με τις διαδικασίες που ισχύουν για την είσπραξη οφειλών προς το Δημόσιο. Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 25 του ν. 4354/2015 το πρόστιμο υπολογίζεται επί των μηνιαίων αποδοχών του υπαλλήλου αφού αφαιρεθούν οι προβλεπόμενες κρατήσεις. Η ποινή του προστίμου διαγράφεται μετά από οκτώ (8) έτη, κατ' άρθρο 145 παρ. 1 του Υ.Κ. ⁷⁰.

γ) η στέρηση του δικαιώματος για προαγωγή από ένα (1) έως πέντε (5) έτη,

Η εφαρμογή αυτής της ποινής σχετίζεται με την ύπαρξη προϋποθέσεων προς προαγωγή ή σε κάθε περίπτωση, εάν οι προϋποθέσεις δεν υφίστανται ακόμη, ο χρόνος στέρησης θα υπολογιστεί από το σημείο πλήρωσης των προϋποθέσεων για προαγωγή. Ως ποινή διαγράφεται μετά από δέκα (10) έτη σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 14 παρ. 1 Υ.Κ.

δ) η στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής σε διαδικασία επιλογής προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου από ένα (1) έως πέντε (5) έτη και

⁶⁹ Βλ. Κτιστάκη Σ., Κονδύλης Β., Τζιράκη Ε., «Ο Υπαλληλικός Κώδικας - Ερμηνεία κατ' άρθρο», οπ.π. (υποσημείωση 77), σελ. 860

⁷⁰ Βλ. Πανταζή Ν. σε συλλογικό έργο «Ο Υπαλληλικός Κώδικας - Ερμηνεία κατ' άρθρο» οπ.π. (υποσημείωση 77), σελ.861

(ε) η αφαίρεση της άσκησης των καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου για τη θητεία ή το υπόλοιπό της,

Οι ποινές αυτές προβλέφθηκαν για πρώτη φορά με τον ν. 4057/2012, δεδομένου ότι μέχρι τότε οι προϊστάμενοι των οργανικών μονάδων δεν υπηρετούσαν με θητεία αλλά είχαν οργανική θέση του βαθμού τους⁷¹. Αφορούν στη στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής στη διαδικασία επιλογής προϊσταμένων οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου από ένα (1) έως πέντε (5) έτη, καθώς και στην αφαίρεση της άσκησης των καθηκόντων προϊσταμένου οργανικής μονάδας οποιουδήποτε επιπέδου.

Σύμφωνα, με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4057/2012, με το ισχύον σύστημα κινητής ιεραρχίας οι προϊστάμενοι οργανικών μονάδων δεν αναλαμβάνουν τις θέσεις τους μέσω προαγωγής, αλλά εκτελούν τα καθήκοντά τους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αυτό σημαίνει ότι η ποινή του βαθμολογικού υποβιβασμού σε ένα σύστημα με δυναμική ιεραρχία, όπως το τρέχον σύστημα, μπορεί να μην έχει την ίδια σημασία που είχε σε ένα σύστημα με σταθερή ιεραρχία. Στο σημερινό πλαίσιο, πειθαρχικές ποινές που επηρεάζουν τη δυνατότητα έλεγχου και επιλογής υπαλλήλων σε θέσεις προϊσταμένων ή που σχετίζονται με την αφαίρεση τέτοιων καθηκόντων μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία και βαρύτητα.

(στ) ο υποβιβασμός έως δύο (2) βαθμούς

Ο υποβιβασμός έως και δύο (2) δύο βαθμούς προβλέφθηκε από τον ν. 4057/2012 καθώς στην προηγούμενη διατύπωση του Υ.Κ. προβλεπόταν η ποινή του υποβιβασμού κατά ένα βαθμό.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4057/2012 *«ο υποβιβασμός κατά ένα μόνο βαθμό δεν αποτελούσε πειθαρχική ποινή με ιδιαίτερη αποδοκιμασία που θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά για τη διάπραξη πειθαρχικών παραπτώματων»*⁷².

Σημειώνεται ότι με τα άρθρα 6 και 7 του ν. 4024/2011 (Α' 226), επήλθαν αλλαγές στο βαθμολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες εν συνεχεία τροποποιήθηκαν, με τις διατάξεις του άρθρου 25 του ν. 4369/2016 (Α' 33), με τις οποίες τροποποιήθηκε το άρθρο 80 του Υ.Κ. και προβλέφθηκε νέο βαθμολόγιο δημοσίων υπαλλήλων⁷³.

(ζ) Προσωρινή παύση από τρεις (3) έως δώδεκα (12) μήνες με πλήρη στέρηση των αποδοχών

Με τον ν. 4057/2012 διευρύνθηκε το προβλεπόμενο στον Υ.Κ. ανώτατο όριο της ποινής της προσωρινής παύσης, από τους έξι (6) στους δώδεκα (12) μήνες, με σκοπό, όπως

⁷¹ Βλ. Ανδρονόπουλος Β., οπ.π. (υποσημείωση 81), σελ. 1075

⁷² Βλ. Πανταζή Ν. σε συλλογικό έργο «Ο Υπαλληλικός Κώδικας - Ερμηνεία κατ' άρθρο» οπ.π. (υποσημείωση 77) σελ. 863

⁷³ Εγκύκλιος ΔΙΔΑΔ/Φ.31.52/2266/οικ.9165/30.03.2016 Υπουργείου Εσωτερικών (ΑΔΑ: 79ΜΦ 465ΦΘΕ-ΦΙΛ).

προαναφέρθηκε, να υφίσταται μεγαλύτερη κλιμάκωση στις ποινές και ο μηχανισμός της πειθαρχικής διαδικασίας να διαθέτει μεγαλύτερα περιθώρια στην επιβολή της προσήκουσας ποινής σύμφωνα με όσα επιτάσσει η αρχή της αναλογικότητας.

(η) η ποινή της οριστικής παύσης

Η ποινή της οριστικής παύσης είναι η ανώτατη και βαρύτερη πειθαρχική ποινή, η οποία συνιστά έναν από τους λόγους λύσης της υπαλληλικής σχέσης, σύμφωνα με το άρθρο 152 περ. α' Υ.Κ. Επιβάλλεται για την τέλεση βαρέων και σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων, πάντα κατά την κρίση του πειθαρχικού συμβουλίου και τελικώς του Συμβουλίου της Επικρατείας⁷⁴ ενώ κανόνας για την επιβολή της είναι η αυστηρή περιοριστική εφαρμογή της επί συγκεκριμένων παραπτωμάτων.

Σύμφωνα με την περ. η' της παρ. 1 του άρθρου 109 Υ.Κ. η ποινή της οριστικής παύσης μπορεί να επιβληθεί μόνο για τα ακόλουθα παραπτώματα:

- της παράβασης των περ. α) και λδ) της παρ. 1 του άρθρου 107,
- της παράβασης καθήκοντος κατά τον ΠΚ ή άλλους ειδικούς νόμους,
- της απόκτησης οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών,
- της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός ή εκτός υπηρεσίας,
- της παράβασης της υποχρέωσης εχεμύθειας,
- της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων πάνω από είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες συνεχώς ή πάνω από τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες σε διάστημα ενός (1) έτους ή πάνω από πενήντα (50) εργάσιμες ημέρες εντός μίας τριετίας,
- της εξαιρετικώς σοβαρής απείθειας,
- της άμεσης ή μέσω τρίτου προσώπου συμμετοχής σε δημοπρασία την οποία διενεργεί επιτροπή μέλος της οποίας είναι ο υπάλληλος ή όταν η επιτροπή αυτή υπάγεται στην αρχή στην οποία ο υπάλληλος υπηρετεί,
- της εμμονής σε άρνηση προσέλευσης για εξέταση από υγειονομική επιτροπή

⁷⁴ Στο άρθρο 103 παρ. 4 του Σ αναφέρεται «4. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι εφόσον αυτές οι θέσεις υπάρχουν. Αυτοί εξελίσσονται μισθολογικά σύμφωνα με τους όρους του νόμου και, εκτός από τις περιπτώσεις που αποχωρούν λόγω ορίου ηλικίας ή παύονται με δικαστική απόφαση, δεν μπορούν να μετατεθούν χωρίς γνωμοδότηση ούτε να υποβιβαστούν ή να πανθούν χωρίς απόφαση υπηρεσιακού συμβουλίου, που αποτελείται τουλάχιστον κατά τα δύο τρίτα από μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους. Κατά των αποφάσεων των συμβουλίων αυτών επιτρέπεται προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας, όπως νόμος ορίζει.»

Ακόμη, η ποινή της οριστικής παύσης μπορεί να επιβληθεί στον υπάλληλο για οποιοδήποτε παράπτωμα αν κατά την προηγούμενη της διάπραξης του διετία του είχαν επιβληθεί τρεις (3) τουλάχιστον πειθαρχικές ποινές ανώτερες του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός ή κατά το προηγούμενο της διάπραξης του έτος είχε τιμωρηθεί για το ίδιο παράπτωμα με ποινή ανώτερη του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός.

Από την ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 109 Υ.Κ., προκύπτει ότι ο πειθαρχικός δικαστής δεν υποχρεούται να επιβάλει την ποινή της οριστικής παύσης στις περιπτώσεις που περιοριστικά αναφέρει το ίδιο άρθρο, αλλά του καταλείπεται αντίστοιχο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας να κρίνει ότι η συγκεκριμένη ποινή παρίσταται, εν προκειμένω, ως προσήκουσα κατόπιν αξιολόγησης και στάθμισης των πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης πειθαρχικής υπόθεσης.

Σημειώνεται ότι στην αρχική του διατύπωση ο Υ.Κ. προέβλεπε, στο άρθρο 109 παρ. 2 αυτού, τη δυνατότητα επιβολής της ποινής της οριστικής παύσης, περιοριστικά, για συγκεκριμένα πειθαρχικά παραπτώματα. Με τον ν. 4057/2012 αναδιατυπώθηκε η παρ. 2 του άρθρου 109 Υ.Κ. και διευρύνθηκε πλήρως η δυνατότητα επιβολής της ποινής αυτής από το πειθαρχικό συμβούλιο, για οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα, χωρίς τους προγενέστερους περιορισμούς.

Εν τέλει, με τον ν. 4325/2015, επανήλθε το καθεστώς της δυνατότητας επιβολής της ποινής της οριστικής παύσης, μόνο σε περιπτώσεις τέλεσης συγκεκριμένων πειθαρχικών παραπτωμάτων, αποκλείοντας έτσι την επιβολή της στις περιπτώσεις τέλεσης των λοιπών πειθαρχικών παραπτωμάτων. **Η τροποποίηση που επέφερε ο ν. 4325/2015, είναι δικαιότερη και περισσότερο προσανατολισμένη προς την αρχή της αναλογικότητας.**

5.3. Η κλιμάκωση στην επιβολή πειθαρχικών ποινών στη βάση πειθαρχικής ιεραρχίας

Οι πειθαρχικές ποινές πρέπει να επιβάλλονται από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, τα οποία καθορίζονται από το άρθρο 118 του Υπαλληλικού Κώδικα. Αυτά τα όργανα μπορεί να είναι μονομελή ή συλλογικά και έχουν την αρμοδιότητα να εξετάζουν τις πειθαρχικές παραβάσεις και να επιβάλλουν τις κατάλληλες ποινές σύμφωνα με τη νομοθεσία.

Ειδικότερα, στο άρθρο 118 ορίζεται ότι η ποινή της έγγραφης επίπληξης μπορεί να επιβληθεί από όλους τους πειθαρχικώς προϊσταμένους. Ωστόσο, η ποινή του προστίμου μπορεί να επιβληθεί από συγκεκριμένους προϊσταμένους, με βάση τις εξής διακρίσεις:

α) Ο Υπουργός μπορεί να επιβάλει πρόστιμο έως και τις αποδοχές τριών (3) μηνών.

β) Οι Γενικοί Γραμματείς Υπουργείου ή Γενικές Γραμματείες, οι Γενικοί Γραμματείς Αποκεντρωμένης Διοίκησης, οι Ειδικοί Γραμματείς, οι Ελεγκτές Νομιμότητας, οι αρχηγοί των ενόπλων δυνάμεων και οι αρχηγοί των στρατιωτικών δυνάμεων έως και τις αποδοχές δύο (2) μηνών.

γ) Οι διοικητές μονάδων και σχολών των ενόπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας και του λιμενικού σώματος, οι διευθυντές καταστημάτων και οι προϊστάμενοι στρατιωτικών υπηρεσιών ή υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας ή του λιμενικού σώματος μπορούν να επιβάλουν πρόστιμο έως και τις αποδοχές ενός (1) μηνός, ενώ αν είναι ανώτεροι, έως και το ένα δεύτερο των μηνιαίων αποδοχών.

δ) Ο διοικητής του Αγίου Όρους, ο πρόεδρος ή ο επικεφαλής ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, ο διοικητής ή ο πρόεδρος συλλογικού οργάνου, ο υποδιοικητής, ο γενικός γραμματέας ή ο αναπληρωτής γενικός γραμματέας νομικού προσώπου μπορούν να επιβάλουν πρόστιμο έως και τις αποδοχές ενός (1) μηνός.

ε) Ο πρύτανης ΑΕΙ μπορεί να επιβάλει πρόστιμο έως και τις αποδοχές ενός (1) μηνός, ενώ ο κοσμήτορας σχολής ΑΕΙ έως και τα δύο τρίτα των μηνιαίων αποδοχών.

στ) Ο προϊστάμενος γενικής διεύθυνσης έως και το ένα τέταρτο των μηνιαίων αποδοχών.

Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι κάθε πειθαρχικό όργανο έχει την εξουσία να επιβάλει πειθαρχικές ποινές έως ένα συγκεκριμένο επίπεδο, το οποίο κλιμακώνεται ανάλογα με την πειθαρχική ιεραρχία. Η παραπάνω κλιμάκωση δε σημαίνει απαραίτητα ότι ο επιβάλλων την ποινή πειθαρχικώς προϊστάμενος πρέπει κάθε φορά να επιβάλλει την ανώτερη ποινή που επιτρέπεται από την αρμοδιότητά του. Αντίθετα, έχει τη δυνατότητα είτε να απαλλάξει τον διωκόμενο υπάλληλο από ποινή είτε να τον τιμωρήσει με ποινή που θα μπορούσε να επιβάλει και το κατώτερο πειθαρχικό όργανο. Επιπλέον, εάν κρίνει ότι η προσήκουσα ποινή είναι ανώτερη της αρμοδιότητάς του, μπορεί να παραπέμψει τον υπάλληλο στο ανώτερο πειθαρχικό όργανο για περαιτέρω εξέταση⁷⁵.

Στο αντίποδα των ανωτέρω, τα πειθαρχικά συμβούλια μπορούν να επιβάλουν αιτιολογημένα οιαδήποτε πειθαρχική ποινή, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 120 παρ. 1 Υ.Κ.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η ανωτέρω κλιμάκωση στην επιβολή ποινών στη βάση της πειθαρχικής ιεραρχίας των πειθαρχικών οργάνων καταδεικνύει την ήδη εκ μέρους του

⁷⁵ Βλ. Χριστόπουλου Κ., «Πειθαρχικά Όργανα – Άρθρο 118 Ν. 3528/2007», στο συλλογικό έργο: Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο» ο.π. (υποσημείωση 77), σελ. 994-995.

νομοθέτη πρόβλεψη της αρχής της αναλογικότητας, με ανάλογο τρόπο με αυτόν που προαναφέρθηκε για την κλιμάκωση των πειθαρχικών ποινών στο άρθρο 109 Υ.Κ..

5.4. Η μη αντιστοίχιση πειθαρχικών παραπτώμων με πειθαρχικές ποινές

Στο πειθαρχικό δίκαιο, σε αντίθεση με το ποινικό, δεν υπάρχει αντιστοίχιση των πειθαρχικών παραπτώμων με τις πειθαρχικές ποινές με αποτέλεσμα η επιλογή της επιβλητέας ποινής να επαφίεται στο εκάστοτε αρμόδιο πειθαρχικό όργανο⁷⁶.

Το πειθαρχικό όργανο έχει τη διακριτική ευχέρεια να επιβάλει οποιαδήποτε ποινή θεωρεί προσήκουσα για κάθε πειθαρχικό παράπτωμα από αυτές που προβλέπονται. Συνεπώς, κάθε πειθαρχικό όργανο αξιολογεί το πειθαρχικό παράπτωμα του υπαλλήλου και επιβάλλει την κατάλληλη ποινή, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει την ανάλυση των περιστάσεων και την εφαρμογή αρχών όπως η αναλογικότητα και η ισορροπία μεταξύ της ποινής και της σοβαρότητας του παραπτώματος⁷⁷.

Ωστόσο, για συγκεκριμένα πειθαρχικά παραπτώματα ο νομοθέτης προβλέπει ένα είδος «μερικής αντιστοίχισης» του με συγκεκριμένη πειθαρχική ποινή, υπό την έννοια του καθορισμού της κατώτατης επιβλητέας πειθαρχική ποινής. Στις περιπτώσεις αυτές το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο δεν μπορεί να επιβάλει πειθαρχική ποινή κατώτερη της ελάχιστης προβλεπόμενης για το αντίστοιχο πειθαρχικό παράπτωμα.

Ειδικότερα, στην παρ. 4 του άρθρου 109 Υ.Κ. ορίζεται ότι:

Δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή κατώτερη του υποβιβασμού για τα κάτωθι παραπτώματα:

- πράξεις με τις οποίες εκδηλώνεται άρνηση αναγνώρισης του Συντάγματος ή έλλειψη αφοσίωσης στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία (α. 107 παρ. 1 περ. α'),
- παράβαση καθήκοντος κατά τον ΠΚ ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους (α. 107 παρ. 1 περ. γ'),
- απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών (α. 107 παρ. 1 περ. δ'),
- σοβαρή απείθεια (α. 107 παρ. 1 περ. θ'),

⁷⁶ Βλ. Τάχος Α. – Συμεωνίδης Ι., οπ. π., (υποσημείωση 6), σελ. 1189-1190

⁷⁷ Βλ. Παπαδαμάκης Αδ., οπ. π. (υποσημείωση 18), σελ. 527-528.

Ακόμη, δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή κατώτερη του υποβιβασμού για το πειθαρχικό παράπτωμα της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων (α. 107 παρ. 1 περ. ι') εφόσον:

- η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων υπερβαίνει τις είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες συνεχώς ή
- τις τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες σε διάστημα ενός (1) έτους.

Περαιτέρω, η χρήση της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών που κατέχει ο υπάλληλος λόγω της θέσης του, για την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων, η άρνηση προσέλευσης για ιατρική εξέταση χωρίς δικαιολογητικό, η συμμετοχή σε δημοπρασία όπου ο υπάλληλος είναι μέλος της επιτροπής, η άρνηση συνεργασίας κατά τη διεξαγωγή έρευνας ή επιθεώρησης, η καθυστερημένη ή μη αντικειμενική αξιολόγηση, η χρήση τρίτων προσώπων για εξυπηρέτηση εξουσίας, η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων για εξυπηρέτηση συμφερόντων και η παράλειψη δίωξης πειθαρχικού παραπτώματος ανήκουν στα παραπτώματα για τα οποία δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή κατώτερη του προστίμου.

Επίσης, με την περ. ιη' της παρ. 1 του άρθρου 109 Υ.Κ. ορίζονται περιοριστικώς τα πειθαρχικά παραπτώματα για τα οποία το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να επιβάλει την βαρύτερη των πειθαρχικών ποινών, δηλαδή την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, δεν μπορεί συνεπώς να επιβληθεί η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης για πειθαρχικά παραπτώματα άλλα, πέραν αυτών που περιοριστικώς καθορίζονται στην παρ. Ιη' του άρθρου 109 Υ.Κ..

Εκτός, όμως, από τα συγκεκριμένα πειθαρχικά παραπτώματα που αναφέρονται στην περ. ιη' παρ. 1 του άρθρου 109 Υ.Κ. για τα οποία το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να επιβάλει την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης, προβλέπεται, ακόμη, ότι το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να επιβάλει την πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης για οποιοδήποτε παράπτωμα και στις ακόλουθες δύο περιπτώσεις:

- Αν κατά την προηγούμενη της διάπραξης πειθαρχικού παραπτώματος διετία είχαν επιβληθεί στον υπάλληλο τρεις (3) τουλάχιστον πειθαρχικές ποινές ανώτερες του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός, για οποιοδήποτε παράπτωμα.
- Αν κατά το προηγούμενο της διάπραξης πειθαρχικού παραπτώματος έτος είχε τιμωρηθεί ο υπάλληλος για το ίδιο παράπτωμα με πειθαρχική ποινή ανώτερη του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός.

Η νομοθετική επιλογή της μερικής αντιστοίχισης πειθαρχικού παραπτώματος με συγκεκριμένη πειθαρχική ποινή, υπό την έννοια του καθορισμού της κατώτατης επιβλητέας πειθαρχική ποινής, έχει επικριθεί από θεωρητικούς ότι αποδυναμώνει την αρχή της αναλογικότητας καθώς το πειθαρχικό όργανο δε διαθέτει διακριτική ευχέρεια αλλά δέσμια από το νόμο αρμοδιότητα για την επιβολή συγκεκριμένης πειθαρχικής ποινής και ότι αφήνει αρρύθμιστες τις περιπτώσεις συνδρομής ελαφρυντικών περιστάσεων στο πρόσωπο του διωκόμενου σε αντίθεση με τα διαλαμβανόμενα στο 108 παρ. 2 εδ. β του ΥΚ για ανάλογη εφαρμογή των κανόνων που αφορούν τις ελαφρυντικές περιστάσεις.

Κεφάλαιο 6 - Η επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών και η αρχή της αναλογικότητας

6.1. Κριτήρια επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών

Σύμφωνα με τη θεωρία, επιμέτρηση είναι η κατάγνωση της ποινής, ήτοι «η εργασία του ποινικού δικαστού, η συνισταμένη εις των εντός των υπό του οικείου νομοθετικού πλαισίου χαρασσόμενων ορίων προσδιορισμόν του μεγέθους της εκπιτέας υπό του κηρυχθέντος ενόχου ποινής»⁷⁸.

Πράγματι, η επιμέτρηση ποινής είναι μια πολύπλοκη διαδικασία και απαιτεί προσεκτική εξέταση των περιστάσεων κάθε περίπτωσης. Η δυσκολία προκύπτει από το γεγονός ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη πολλοί παράγοντες και κριτήρια, όπως η σοβαρότητα της παράβασης, ο βαθμός ευθύνης του υπαλλήλου, οι προηγούμενες παραβάσεις, η επίπτωση στην ευθύνη της υπηρεσίας και πολλοί άλλοι παράγοντες.

Ο νόμος παρέχει κατευθυντήριες γραμμές, αλλά συχνά η απόφαση παίρνεται με βάση την κρίση και την ευχέρεια των αρμόδιων αρχών ή πειθαρχικών οργάνων. Σε κάθε περίπτωση, ο στόχος είναι η επιβολή μιας ποινής που να είναι αναλογική με την παράβαση και να εξυπηρετεί τους σκοπούς της πειθαρχικής διαδικασίας, περιλαμβανομένης της αποτροπής μελλοντικών παραβάσεων και της διασφάλισης της τάξης και της ευημερίας⁷⁹.

Η επιμέτρηση της ποινής συνιστά διαδικασία στην οποία πρέπει να βρίσκει εφαρμογή η αρχή της αναλογικότητας, καθώς, όπως αναλύθηκε παραπάνω, ως γενική αρχή του δικαίου διέπει τη δράση όλης της δημόσιας διοίκησης.

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς του ποινικού δικαίου η επιμέτρηση της ποινής γίνεται σε τρία (3) στάδια:

⁷⁸ Βλ. Χωραφάς Ν., «Ποινικόν Δίκαιον», Τόμος Πρώτος, έκδοση ένατη, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα, 1978, σελ 391,

⁷⁹ Βλ. Ζησιάδης Ι., Ποινικόν Δίκαιον, Γενικών Μέρους, τόμος Β', εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη – Αθήνα 1971, σελ 232,

- α) κατά τη νομοθετική οριοθέτησή της, που είναι το πλαίσιο ποινής που απειλείται στο νόμο,
- β) κατά τη δικαστική επιμέτρησή της, που είναι η ποινή που επιβάλλεται από το δικαστήριο, και επιλέγεται από το παραπάνω πλαίσιο, και τέλος,
- γ) κατά τη σωφρονιστική υλοποίησή της⁸⁰.

Όλα τα ανωτέρω βρίσκουν εφαρμογή και στη διαδικασία επιμέτρησης πειθαρχικής ποινής πρωτίστως λόγω της φύσεως του πειθαρχικής διαδικασίας, ως οιωνεί δικαιοδοτικής διαδικασίας που ενδέχεται να καταλήξει στην επιβολή ποινής σε βάρος του υπαλλήλου.

Στο πειθαρχικό δίκαιο η διαδικασία της επιμέτρησης της επιβλητέας ποινής περιγράφεται στο άρθρο 109 Υ.Κ., όπου ορίζεται ότι το πειθαρχικό όργανο, μονομελές ή συλλογικό καθορίζει κάθε φορά την επιβλητέα πειθαρχική ποινή με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας και λαμβάνοντας υπόψη τα εξής κριτήρια:

- α) τις ιδιαίτερες συνθήκες τέλεσης του παραπτώματος,
- β) την εν γένει προσωπικότητα του υπαλλήλου και
- γ) την υπηρεσιακή εικόνα του υπαλλήλου, όπως προκύπτει από το προσωπικό του μητρώο.

Η συνεκτίμηση των ανωτέρω κριτηρίων κατά την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής δεν επαφίεται στην ευχέρεια των πειθαρχικών οργάνων αλλά συνιστά υποχρεωτικό και αναγκαίο όρο κατά την κρίση του πειθαρχικού οργάνου ⁸¹.

Ειδικότερα τα ανωτέρω κριτήρια επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών αναλύονται ως εξής:

α) οι ιδιαίτερες συνθήκες τέλεσης του παραπτώματος, μπορούν να αφορούν στο πρόσωπο του διωκόμενου, όπως ύπαρξη οικονομικών δυσχερειών⁸² ή στις εξωτερικές υπηρεσιακές συνθήκες εντός των οποίων δρα ο υπάλληλος, όπως έλλειψη προσωπικού, φόρτος εργασίας, έλλειψη υποδομών, άσκηση πολλαπλών καθηκόντων ταυτοχρόνως.

β) η προσωπικότητα του υπαλλήλου, εφόσον δεν προκύπτει από τον υπηρεσιακό φάκελο του εγκαλούμενου υπαλλήλου συνιστά υποκειμενικό στοιχείο εκτιμητέο από το πειθαρχικό όργανο, το οποίο, όμως, πρέπει να επικαλεστεί και να αποδείξει ο ίδιος ο εγκαλούμενος υπάλληλος.

⁸⁰ Βλ. Μανωλεδάκης Ι., «Ποινικό Δίκαιο, Γενική Θεωρία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004, σελ.

⁸¹ Βλ. Πανταζής Ν., οπ. π. (υποσημείωση 16), σελ. 161

⁸² ΣτΕ 1526/2013, σε υπόθεση αστυνομικού έκρινε ότι τα αποδιδόμενα στον εκκαλούντα, παραπτώματα, ενόψει των συνθηκών, υπό τις οποίες τελέστηκαν, είναι ιδιαίτερος βαρέα, μαρτυρούν διαφθορά χαρακτήρα και συνεπώς, δικαιολογούν την επιβληθείσα ποινή, η οποία είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, **χωρίς να ασκεί επιρροή εν προκειμένω, η τυχόν ύπαρξη οικονομικών δυσχερειών του αιτούντος..... οι οποίες σε καμία περίπτωση ενόψει του πνεύματος αξιοπρέπειας και ήθους πρέπει να χαρακτηρίζει κάθε στέλεχος της ΕΛ.ΑΣ. δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ελαφρυντικές περιστάσεις για την πειθαρχική του αντιμετώπιση».**

γ) η υπηρεσιακή εικόνα του υπαλλήλου, προκύπτει κυρίως από το πιστοποιητικό υπηρεσιακών μεταβολών του εγκαλούμενου υπαλλήλου το οποίο πέρα από τον τρόπο και την ημερομηνία πρόσληψης του και τις τοποθετήσεις του περιέχει ειδικό κεφάλαιο σχετικά με την επιβολή προγενέστερων πειθαρχικών ποινών και εκκρεμών πειθαρχικών διώξεων. Στοιχείο το οποίο μπορεί να συνεκτιμηθεί, επιπλέον, είναι οι εκθέσεις αξιολόγησης του εγκαλούμενου υπαλλήλου καθώς και υπηρεσιακές αναφορές οι οποίες μπορεί να είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές⁸³.

Πέραν των ανωτέρω, στην παράγραφο 2 του άρθρου 111 του Υ.Κ. τίθενται επιπλέον κανόνες για την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών. Ορίζεται ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές και οι κανόνες των περιπτώσεων β', γ', ε' και ζ της παραγράφου 2 του άρθρου 108 και ότι η υποτροπή αποτελεί ιδιαιτέρως επιβαρυντική περίπτωση για την επιμέτρηση της ποινής. Ειδικότερα, λαμβάνονται υπόψη:

- Οι τυχόν ελαφρυντικές ή επιβαρυντικές περιστάσεις (α. 108 παρ. 2 περ. β' Υ.Κ.)

Τέτοιες ελαφρυντικές περιστάσεις, ως λόγος για την επιβολή μικρότερης πειθαρχικής ποινής αναφέρονται στο άρθρο 84 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα στο οποίο αναφέρεται ότι ελαφρυντικές περιστάσεις θεωρούνται τα εξής:

α) Ο υπαίτιος να έζησε μια έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή μέχρι την ώρα της πράξης.

β) Ο υπαίτιος να ενεργήσει υπό την επίδραση μη ταπεινών αιτιών, μεγάλης ένδειας, σοβαρής απειλής ή υπό την επιβολή προσώπου στο οποίο οφείλει υπακοή ή βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης.

γ) Ο υπαίτιος να ενεργήσει υπό την επίδραση ανάρμοστης συμπεριφοράς του παθόντος, ή να παρασυρθεί από οργή ή βίαη θλίψη που προκαλείται άδικα από τον παθόντα.

δ) Ο υπαίτιος να επιδειξεί ειλικρινή μετάνοια και να επιδιώξει να αφαιρέσει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του.

ε) Ο υπαίτιος να συμπεριφερθεί καλά για ένα σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του.

Αυτές οι περιστάσεις μπορούν να ληφθούν υπόψη από τη δικαιοσύνη ως παράγοντες που μπορούν να ελαφρύνουν την ποινική ευθύνη ενός ατόμου. Πρόκειται για περιπτώσεις που οι ανθρώπινες αδυναμίες καταφέρνουν να νικούν τον επαγγελματισμό του δημοσίου υπαλλήλου. Η έννοια της αναφοράς που γίνεται στις περί ελαφρυντικών περιστάσεων του ποινικού κώδικα έχει την έννοια ότι ο πειθαρχικός δικαστής που επιλαμβάνεται της υποθέσεως ερευνά αν

⁸³ Βλ. Πανταζής Ν. ο.π. (υποσημείωση 16), σελ. 162

συντρέχουν τέτοιες ελαφρυντικές περιστάσεις εκτιμώντας και άλλα στοιχεία όπως το είδος, η ιδιαιτερότητα, η βαρύτητα και οι συνθήκες τέλεσης του παραπτώματος και δύναται να δεχθεί ή όχι τη συνδρομή τους. Κατά συνέπεια, η επίκληση και μόνο ελαφρυντικών περιστάσεων από τον εγκαλούμενο υπάλληλο δεν καθιστά υποχρεωτική την αποδοχή τους από το πειθαρχικό όργανο μονομελές ή συλλογικό και δεν οδηγεί άνευ ετέρου στη μείωση της επιβλητέας ποινής. Μόνο στην περίπτωση που το πειθαρχικό όργανο δεχθεί τη συνδρομή των ελαφρυντικών περιστάσεων προβαίνει στη μείωση της επιβλητέας πειθαρχικής ποινής.

Νομολογιακά παραδείγματα ελαφρυντικών περιστάσεων είναι οι προσωπικές ψυχολογικές^{84, 85} αλλά και οικογενειακές συνθήκες υπό τις οποίες τελούσε ο υπάλληλος και η προγενέστερη καλή υπηρεσιακή εικόνα του (ΣτΕ 1078/1995), οι «δυσχέρειες» και τα προβλήματα που αντιμετώπιζε (ΣτΕ 3814/1999), το λευκό ποινικό μητρώο και η άριστη υπηρεσιακή εικόνα, (ΣτΕ 654/1996)⁸⁶, η ειλικρίνεια και το νεαρό της ηλικίας (ΣτΕ 990/1996 κατά πλειοψηφία αναγνωρίστηκε το ελαφρυντικό), η θετική στήριξη του προϊσταμένου (ΣτΕ 2027/2001 κατά πλειοψηφία), το ήθος, η καλή διαγωγή και η υπηρεσιακή του ικανότητα (ΣτΕ 1191/1988).

Αντίθετα, επιβαρυντικές περιπτώσεις αποτελούν καταστάσεις που υποδηλώνουν χαρακτήρα βίαιο, επιρρεπή σε διάπραξη παραπτωμάτων κ.λπ., όπως η υποτροπή, η συρροή ή η κατ' εξακολούθηση παραβατικότητα⁸⁷.

Στον αντίποδα, κατά την πάγια νομολογία του ΣτΕ, η επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής λαμβάνει υπόψη αρκετούς παράγοντες, όπως το βεβαρημένο υπηρεσιακό παρελθόν του υπαλλήλου, η σοβαρότητα του αδικήματος, η φύση και οι συνθήκες τέλεσης του αδικήματος, το πλήγμα στο κύρος της υπηρεσίας λόγω δημοσίευσης δυσμενών σχολίων στον Τύπο και πρόκλησης σκανδάλου στην κοινή γνώμη, καθώς και τα καθήκοντα, η ιδιότητα, ο βαθμός και η θέση που κατείχε ο υπάλληλος. Επιπλέον, λαμβάνονται υπόψη η επανειλημμένη τέλεση και

⁸⁴ **ΣτΕ 1031/2023**, με την οποία έγινε «δεκτή προσφυγή υπαλλήλου καθώς μη νόμιμα επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης λόγω αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων του για 30 και πλέον εργάσιμες ημέρες σε διάστημα ενός έτους και ατελούς εκπλήρωσης του υπηρεσιακού του καθήκοντος, διότι επιβαλλόταν να κινηθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο η νόμιμη διαδικασία διακρίβωσης της συνδρομής λόγων ψυχικής υγείας, οι οποίοι ήταν ή μείωναν την ικανότητα προς καταλογοισμό».

⁸⁵ **ΣτΕ 997/2005**, με την οποία έγινε δεκτός «ο ισχυρισμός του προσφεύγοντος, προς δικαιολόγηση της πειθαρχικώς κολασθείσης συμπεριφοράς του, ότι αυτή εκδηλώθηκε χωρίς δόλο και πρόθεση διαπράξεως αδικημάτων ή διαταράξεως της υπηρεσιακής τάξεως, αλλά υπό το κράτος της σοβαρότατης νόσου, (εξειδικεύεται η πάθηση επακριβώς) από την οποία πάσχει, η οποία προσβάλλει και το νευρικό σύστημα του και συνακόλουθα έπρεπε να κινηθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο η κατά νόμο διαδικασία διακρίβωσης αν τυχόν, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, συνέτρεχαν οι συγκεκριμένοι λόγοι ψυχικής υγείας, οι οποίοι ήταν ή μείωναν την ικανότητα του προσφεύγοντος προς καταλογοισμό, οπότε θα έπρεπε να εφαρμοσθεί η κατ' άρθρον 154 παρ. 1 του Υ.Κ. διαδικασία τυχόν απολύσεως.».

⁸⁶ Βλ. Τάχος Α.- Συμεωνίδης Ι., οπ. π. (υποσημείωση 6), σελ. 1239

⁸⁷ Βλ. Ανδρονόπουλος Β. οπ. π. (υποσημείωση 81), σελ. 1064

τιμωρία παραπτώματων, η υποτροπή στο ίδιο παράπτωμα, η χρήση ιδιαίτερων τεχνασμάτων και η συνολική αρνητική εικόνα του υπαλλήλου⁸⁸.

- Η έμπρακτη μετάνοια του διωκόμενου υπαλλήλου (α. 108 παρ. 2 περ. γ' Υ.Κ.)

Στο ποινικό δίκαιο η έμπρακτη μετάνοια στις περιπτώσεις που προβλέπεται ρητώς (π.χ. άρθρο 379Π.Κ.) οδηγεί σε εξάλειψη του αξιόποινου της πράξης. Ως έμπρακτη μετάνοια νοείται η επανόρθωση του αποτελέσματος που προκλήθηκε από την συμπεριφορά του υπαιτίου. Ο Τάχος⁸⁹ υποστηρίζει ότι στο πειθαρχικό δίκαιο λόγω της αναντιστοιχίας των πειθαρχικών παραπτώματων με τις πειθαρχικές ποινές δεν μπορεί να εφαρμοστεί η έμπρακτη μετάνοια ως λόγος άρσης του αξιόποινου της πράξης κατά την έννοια του ΠΚ κατά τον οποίο, όταν προβλέπεται ρητά, η έμπρακτη μετάνοια συνιστά λόγο άρσης αξιόποινου της πράξης. Στο πειθαρχικό δίκαιο όμως η ανάλογη εφαρμογή της λειτουργεί ως λόγος μείωσης της ποινής, δηλαδή λειτουργεί ως ελαφρυντική περίπτωση και όχι ως λόγος εξάλειψης του αξιόποινου χαρακτήρα της πράξης που αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα (ΣτΕ 990/1996)^{90, 91}.

- Η πραγματική και νομική πλάνη (α. 108 παρ. 2 περ. ε' Υ.Κ.)

Η ύπαρξη πραγματικής πλάνης κατά το άρθρο 30 ΠΚ αποκλείει τον καταλογισμό της πράξης. Αν συνεπώς ο υπάλληλος κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης αγνοεί τα περιστατικά που τη συνιστούν ως πειθαρχικό παράπτωμα, αποκλείεται ο καταλογισμός της πράξης και για τον λόγο αυτόν δεν στοιχειοθετείται πειθαρχικό παράπτωμα.

Η συνδρομή νομικής πλάνης κατά το άρθρο 31 παρ. 2 του Π.Κ. αποκλείει επίσης τον καταλογισμό της πράξης στον δράστη, εφόσον είναι συγγνωστή. Συγγνωστή είναι η πλάνη, αν ο δράστης πίστευε ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη και δεν μπορούσε, καταβάλλοντας κάθε δυνατή επιμέλεια, να διαγνώσει το παράνομο αυτής.

Η πραγματική ή νομική πλάνη συνεπάγεται συνεπώς και στο πειθαρχικό δίκαιο τον αποκλεισμό του καταλογισμού της πράξης στον υπάλληλο και άρα αδυναμία στοιχειοθέτησης πειθαρχικού παραπτώματος⁹².

⁸⁸ Βλ. Γραμματικός Ι., οπ. π. (υποσημείωση 23), σελ

⁸⁹ Βλ. Τάχος Α.- Συμεωνίδης Ι. οπ. π. (υποσημείωση 6), σελ. 1239

⁹⁰ Βλ. Ανδρονόπουλος Β., οπ.π. (υποσημείωση 81), σελ. 1065

⁹¹ **Διοικητικό Εφετείο Αθηνών 585/2010**, με την οποία η ποινή της προσωρινής παύσης των 3 μηνών που επιβλήθηκε σε υπάλληλο για απρεπείς εκφράσεις του σε υπηρεσιακά έγγραφα, μειώθηκε σε παύση του ενός μήνα, επειδή ο υπάλληλος ανακάλεσε αυθημερόν τα μηνύματά του και εξέφρασε την «βαθιά οδύνη» του για το πρόβλημα που δημιουργήθηκε. Βέβαια, εκτός από τη στάση του υπαλλήλου ως προς το παράπτωμα αυτό, συνεκτιμήθηκαν οι λοιπές συνοδευτικές περιστάσεις, όπως η μη διάπραξη άλλου πειθαρχικού παραπτώματος στο παρελθόν και η εν γένει άριστη εκτέλεση των καθηκόντων του υπαλλήλου κατά τη δωδεκαετή υπηρεσία του.

⁹² **ΣτΕ 1483/2020**, όπου το Δικαστήριο δεν έκανε δεκτό ισχυρισμό υπαλλήλου ότι συντρέχει περίπτωση συγγνωστής πραγματικής πλάνης, η οποία να αίρει τον καταλογισμό του ως προς την τέλεσή του παραπτώματος της αδικαιολόγητης απουσίας του από την εργασία του τα κρίσιμα χρονικά διαστήματα, καθώς θεωρούσε ότι δεν απουσίαζε αδικαιολόγητα, αφού είχε ενημερώσει τηλεφωνικά τους Προϊσταμένους του και το Τμήμα Δυναμικού,

- Η προστασία των δικαιολογημένων συμφερόντων του πειθαρχικώς διωκόμενου υπαλλήλου ή της υπηρεσίας (α. 108 παρ. 2 περ. ζ' Υ.Κ.)

Η προστασία των δικαιολογημένων συμφερόντων του υπαλλήλου ή της υπηρεσίας περιλαμβάνει το δικαίωμα να διατυπώνουν δυσμενείς κρίσεις και άποψη ή να διενεργούν εκδηλώσεις, χωρίς να αντιμετωπίζουν πειθαρχικές κυρώσεις, εφόσον δεν αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα και δεν εκτιμάται ως αναξιοπρεπής ή ανάρμοστη συμπεριφορά για έναν υπάλληλο. Πρόκειται για την περίπτωση κατά την οποία η αντιπειθαρχική ενέργεια ή συμπεριφορά του υπαλλήλου δικαιολογείται από την ανάγκη προστασίας συμφερόντων του ιδίου ή της υπηρεσίας του όταν τίθενται σε κίνδυνο, η οποία (ενέργεια ή συμπεριφορά) συνίσταται στη διατύπωση δυσμενών κρίσεων και εκφράσεων ή στη διενέργεια εκδηλώσεων εκ μέρους του υπαλλήλου. Σε τέτοια περίπτωση, η αντιπειθαρχική ενέργεια ή συμπεριφορά του υπαλλήλου θεωρείται συγγνωστή, δηλαδή δικαιολογημένη από την άποψη ότι επιδιώκει σκοπό θεμιτό. Ρητή όμως προϋπόθεση που απαιτείται στην περίπτωση αυτή είναι, οι δυσμενείς κρίσεις ή εκφράσεις ή εκδηλώσεις του υπαλλήλου να γίνονται σε πλαίσιο κοσμιότητας, ώστε να μη στοιχειοθετούν το πειθαρχικό παράπτωμα της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς. Ως παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης, στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4057/2012 επί του άρθρου 108 του Υ.Κ., αναφέρεται η διατύπωση δυσμενών κρίσεων του προϊσταμένου σε έκθεση αξιολόγησης υφισταμένου του καθώς και η περίπτωση υπαλλήλου ο οποίος αντιδρά σε δυσμενείς γι' αυτόν κρίσεις με εκφράσεις και εκδηλώσεις οι οποίες δεν υπερβαίνουν τα όρια της αρμόζουσας σε δημόσιο υπάλληλο συμπεριφοράς⁹³. Επιβαρυντική περίσταση, εξάλλου, θεωρείται η υποτροπή, η συρροή και η κατ' εξακολούθηση τέλεση ενός πειθαρχικού αδικήματος.

6.2. Η αρχή της αναλογικότητας ως κριτήριο για την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών

Η νομοθετική κατοχύρωση της αρχής της αναλογικότητας στο πειθαρχικό δίκαιο έλαβε χώρα με τον ν. 4057/2012 ως αντίβαρο στη θεσμοθέτηση της ευχέρειας του πειθαρχικού συμβουλίου να επιβάλει οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή για οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα χωρίς τις δεσμεύσεις που περιείχε η αντίστοιχη προγενέστερη διάταξη του άρθρου

για το πρόβλημα υγείας του καθώς δεν προσκόμισε, ούτε στη Διοίκηση, αλλά ούτε και ενώπιον του Δικαστηρίου, οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο ασθενείας του για τα διαστήματα απουσίας του από την υπηρεσία, παρότι υποστήριξε ότι του χορηγήθηκαν περισσότερες της μιας αναρρωτικές άδειες.

⁹³ Βλ. Ανδρονόπουλος Β., οπ. π. (υποσημείωση 81) σελ. 1066

109 Υ.Κ. σύμφωνα με την οποία η ποινή της οριστικής παύσης μπορούσε να επιβληθεί μόνον για ορισμένα πειθαρχικά παραπτώματα.

Ωστόσο, παρά την πρόσφατη νομοθετική πρόβλεψή της, η αρχή της αναλογικότητας έβρισκε ήδη εφαρμογή στο πεδίο επιβολής και επιμέτρησης των πειθαρχικών ποινών ως γενική αρχή του διοικητικού δικαίου η οποία διαπνέει οριζόντια το πειθαρχικό δίκαιο.

Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας επιβάλλεται κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών και συνιστά επιταγή που απευθύνεται τόσο στα μονομελή όσο και στα συλλογικά πειθαρχικά όργανα. Σύμφωνα με αυτήν η πειθαρχική ποινή πρέπει να βρίσκεται σε αναλογία με το είδος και τη βαρύτητα του πειθαρχικού παραπτώματος κατά συνεκτίμηση και των συνθηκών υπό τις οποίες αυτό τελέσθηκε, της προσωπικότητας και της υπηρεσιακής εικόνας του υπαλλήλου. Η δέσμευση του πειθαρχικού δικαστή από το κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής της αναλογικότητας είναι σημαντική και απορρέει από τη θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου.

Η επιβαλλόμενη πειθαρχική ποινή πρέπει να είναι πληροί τα τρία (3) κριτήρια της αρχής της αναλογικότητας, να είναι δηλαδή κατάλληλη-πρόσφορη, αναγκαία και εν στενή έννοια αναλογική⁹⁴.

Ειδικότερα:

α) κατάλληλη, ήτοι πρόσφορη για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου, διαμέσου του πειθαρχικού δικαίου, σκοπού. Στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας επιδιωκόμενος σκοπός είναι η επαναφορά της διαταραχθείσας υπηρεσιακής τάξης και δεοντολογίας, η αποκατάσταση της περί δικαίου αίσθησης και της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στη δημόσια διοίκηση και ο συνετισμός του υπαλλήλου προς πρόληψη μελλοντικής αντιπειθαρχικής συμπεριφοράς.

β) αναγκαία, ώστε να προκαλεί τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό στον υπάλληλο. Δεδομένου ότι η πειθαρχική ποινή συνιστά διοικητική κύρωση που συνεπάγεται σημαντικό περιορισμό των δικαιωμάτων του υπαλλήλου καθώς επηρεάζει την υπηρεσιακή του εξέλιξη, έχει προσωπικό κόστος για αυτόν και τον στιγματίζει ηθικά, προσωπικά και επαγγελματικά, η αρχή της αναλογικότητας, κατά την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής, λειτουργεί προστατευτικά υπέρ του διωκόμενου υπαλλήλου προς αποφυγή μίας άδικης και αδικαιολόγητα μεγάλης ποινής⁹⁵.

Η αρχή της αναλογικότητας, υπό την έννοια της αναγκαιότητας, λειτουργεί εγγυητικά και ως προς το συμφέρον της δημόσιας διοίκησης καθώς συντελεί στην εξάλειψη επιβολής

⁹⁴ Βλ. Χρυσόγονος Κ., οπ.π. (υποσημείωση 73), σελ. 93

⁹⁵ Βλ. Δημαρέλλης Κ., οπ. π. (υποσημείωση 51), σελ. 362 - 363

απαραδέκτως ελαφρών πειθαρχικών ποινών για σοβαρότητα πειθαρχικά παραπτώματα. Ο Ανδρονόπουλος υποστηρίζει ότι «οι ενστάσεις του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και νυν Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας ενώπιον του ΔΠΣ κατά αποφάσεων των (πρωτοβάθμιων) πειθαρχικών συμβουλίων επιβεβαιώνουν ακριβώς αυτή την αναντιστοιχία μεταξύ σοβαρού πειθαρχικού παραπτώματος και ελαφράς πειθαρχικής ποινής και την πλημμελή εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας»⁹⁶.

γ) Εν στενή έννοια αναλογική, υπό την έννοια ότι η πειθαρχική ποινή να βρίσκεται σε εσωτερική αλληλουχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια της αποκατάστασης της ευταξίας της δημόσιας υπηρεσίας μέσα από τον πειθαρχικό κολασμό του υπαλλήλου να μην υπολείπεται της επερχόμενης εξ' αυτών βλάβης στον υπάλληλο.

Στις υποθέσεις ακυρωτικής αρμοδιότητας, ο έλεγχος τήρησης της αρχής της αναλογικότητας για την επιβολή της προσήκουσας ποινής γίνεται μέσω του ελέγχου της αιτιολογίας των πειθαρχικών αποφάσεων. Αντίθετα, στις υποθέσεις πλήρους δικαιοδοσίας, ο έλεγχος γίνεται μέσω της στάθμισης των πραγματικών στοιχείων της υπόθεσης. Σε κάθε περίπτωση, η διαπίστωση της μη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας ως προς την επιβολή της πειθαρχικής ποινής οδηγεί καταρχήν στην εξαφάνιση της πειθαρχικής απόφασης⁹⁷.

6.3. Νομολογιακή προσέγγιση της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών

Η αναφορά στην αρχή της αναλογικότητας κατά την επιβολή πειθαρχικών ποινών πράγματι έχει αναγνωρισθεί από τη νομολογία, και σε ορισμένες περιπτώσεις η αρχή αυτή έχει εφαρμοστεί ακόμη και πριν από τη ρητή καθιέρωσή της ως αρχής του πειθαρχικού δικαίου στον Υ.Κ. με τον ν. 4057/2012. Η αρχή της αναλογικότητας αναφέρεται στην ανάγκη να επιβάλλεται μια ποινή που είναι ανάλογη με το παράπτωμα που διαπράχθηκε. Αυτό σημαίνει ότι η ποινή πρέπει να είναι δικαιολογημένη και ανάλογη με τη σοβαρότητα της παράβασης.

Στο παρόν Κεφάλαιο μέσα από την ανάλυση δικαστικών αποφάσεων του ΣτΕ και του Διοικητικού Εφετείου αλλά και αποφάσεων του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ επιχειρείται η νομολογιακή αποτύπωση της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας κατά τη διαδικασία επιμέτρησης της πειθαρχικής ποινής.

⁹⁶ Βλ. Ανδρονόπουλος Β. , οπ.π. (υποσημείωση 81), σελ. 1078

⁹⁷ Βλ. Γώγος Κ., «Πτυχές ελέγχου της αναλογικότητας στη νομολογία του ΣτΕ» σε περιοδικό «Δικαιώματα του Ανθρώπου ΤΠΠ/2005 Τόμος εκτός Σειράς», σελ. 318

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί ότι:

A. το ΣτΕ επιλαμβάνεται μίας πειθαρχικής υπόθεσης κατόπιν:

- α) προσφυγής του διωκόμενου υπαλλήλου (υπαλληλική προσφυγή) για πειθαρχικές αποφάσεις οριστικής παύσης ή υποβιβασμού σύμφωνα με το άρθρο 142 παρ. 2 Υ.Κ. και
- β) προσφυγής του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, με αίτημα την επιβολή της πειθαρχικής ποινής της οριστικής παύσης.

B. το Διοικητικό Εφετείο επιλαμβάνεται μίας πειθαρχικής υπόθεσης κατόπιν:

- α) προσφυγής του διωκόμενου υπαλλήλου κατά αποφάσεων του ΔΠΣ που επιβάλλουν οποιαδήποτε ποινή πλην της έγγραφης επίπληξης και του προστίμου των αποδοχών έως ενός (1) μηνός και αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων που επιβάλλουν την πειθαρχική ποινή του προστίμου αποδοχών ενός (1) μηνός έως και τεσσάρων (4) μηνών, κατά των οποίων δεν μπορούν να ασκήσουν ένσταση, σύμφωνα με το άρθρο 142 παρ. 2 Υ.Κ. και
- β) προσφυγής του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, κατά τα ειδικώς οριζόμενα στις διατάξεις περί πειθαρχικής αρμοδιότητας του Διοικητή της Αρχής και
- γ) αίτηση ακύρωσης⁹⁸.

Το Δικαστήριο, το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) ή το Διοικητικό Εφετείο, κατά την εκδίκαση υπαλληλικής προσφυγής, διερευνούν την πειθαρχική υπόθεση σύμφωνα με το νόμο και την ουσία, αξιολογώντας τα πραγματικά γεγονότα και εφαρμόζοντας τους σχετικούς νομικούς κανόνες. Στο πλαίσιο αυτό, αποφαίνονται εάν υπάρχει πειθαρχικό παράπτωμα και, αν ναι, καθορίζουν την κατάλληλη πειθαρχική ποινή, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διαπράχθηκε το παράπτωμα, τυχόν έμπρακτη μεταμέλεια, και την συνολική εικόνα του υπαλλήλου κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής του πορείας. Κατά την απόφασή τους, πάντα λαμβάνουν υπόψη την αρχή της αναλογικότητας.

Για τον λόγο αυτό οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων περί παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας από τα πειθαρχικά όργανα που επέβαλαν την πειθαρχική ποινή απορρίπτονται ως αλυσιτελείς. Στην περίπτωση αυτή η ορθότητα της κρίσης για την επιμέτρηση της ποινής και την λήψη υπόψη της αρχής της αναλογικότητας συνάγεται από την επαλήθευση από το Δικαστήριο της ήδη επιβληθείσας από τη διοίκηση ποινής.

⁹⁸ Η αίτηση ακύρωσης ασκείται στο ΣτΕ μόνο στην περίπτωση ανώτατων υπαλλήλων, ενώ στο Διοικητικό Εφετείο για τους λοιπούς υπαλλήλους.

Ομοίως, όπως στην υπαλληλική προσφυγή, το Δικαστήριο, όταν εξετάζει μια προσφυγή που κατατίθεται από το Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, διενεργεί έλεγχο της νομιμότητας της απόφασης. Κατά την εξέταση αυτή, το Δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση σύμφωνα με το νόμο και την ουσία, εξετάζοντας τα πραγματικά περιστατικά και τον νομικό χαρακτηρισμό των πράξεων που αποδίδονται στον πειθαρχικώς διωκόμενο υπάλληλο, καθώς και τη σοβαρότητα τους και τις συνθήκες υπό τις οποίες τελέστηκαν. Επιπλέον, το Δικαστήριο κρίνει την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής και λαμβάνει υπόψη του τις συγκεκριμένες συνθήκες της υπόθεσης.

Στην περίπτωση της αίτησης ακύρωσης, μολονότι αυτή δεν συμπεριλαμβάνεται στις διατάξεις του Υ.Κ., συνιστά ένδικο μέσο στρεφόμενο κατά πειθαρχικών αποφάσεων με τις οποίες επιβάλλονται πειθαρχικές ποινές σε υπαλλήλους. Κατά την εκδίκαση της αίτησης ακύρωσης, ελέγχεται η νομιμότητα, εξωτερική και εσωτερική της πειθαρχικής απόφασης ως διοικητικής πράξης και όχι έλεγχος ουσίας της πειθαρχικής υπόθεσης. Κατά την εκδίκαση της αίτησης ακύρωσης η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας ελέγχεται ως υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής του ευχέρειας του διοικητικού οργάνου, εν προκειμένω κατά την άσκηση της πειθαρχικής του εξουσίας.

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις το Συμβούλιο της Επικρατείας και το Διοικητικό Εφετείο ασκούν πειθαρχική εξουσία σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 116 περ. ζ και η' Υ.Κ. Γ. Το ΔΠΣ επιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, μίας πειθαρχικής υπόθεσης κατόπιν ένστασης υπέρ της διοίκησης ή υπέρ του υπαλλήλου που ασκείται από τον Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, σύμφωνα με α. 141 παρ. 3 Υ.Κ. Στην περίπτωση αυτή εξετάζει την υπόθεση κατά το νόμο και την ουσία και δεν μπορεί να επιβάλει ελαφρότερη ποινή από αυτήν που επιβλήθηκε. Ωστόσο, σημειώνεται ότι όταν ασκούνται ενστάσεις τόσο από τον υπάλληλο όσο και υπέρ της διοίκησης, το οικείο συμβούλιο τις κρίνει από κοινού και δεν δεσμεύεται ως προς την ποινή που θα επιβάλει (α. 141 παρ. 5 Υ.Κ.).

Η κατωτέρω παράθεση της νομολογίας για μεθοδολογικούς λόγους διαχωρίζεται σε αποφάσεις του ΣτΕ επί υπαλληλικών προσφυγών, αποφάσεις επί αιτήσεων ακύρωσης, αποφάσεις επί προσφυγών Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) και Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας και αποφάσεις του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ επί ενστάσεων του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.

6.3.1. Αποφάσεις ΣτΕ επί υπαλληλικών προσφυγών

- **ΣτΕ 1483/2018: Εκδίκαση υπαλληλικής προσφυγής** (αρ. 103 παρ. 4 Σ). κατά απόφασης του ΠΠΣ του Υπουργείου Τουρισμού με την οποία επιβλήθηκε σε υπάλληλο η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσεως για το πειθαρχικό παράπτωμα της **χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός υπηρεσίας**.

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής υπόθεσης ο εγκαλούμενος υπάλληλος κατέθεσε στην Υπηρεσία του πλαστό απολυτήριο τίτλου που είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνον τον διορισμό του, ως μονίμου υπαλλήλου, αλλά και την εν γένει ευνοϊκότερη υπηρεσιακή του εξέλιξη στο μέλλον.

Το ΣτΕ απέρριψε την προσφυγή και έκρινε ότι η επιβληθείσα ποινή της οριστικής παύσης είναι προσήκουσα, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, την απολογία του υπαλλήλου κατά την οποία παραδέχεται ότι κατέθεσε πλαστό πτυχίο με σκοπό να διοριστεί στον Ε.Ο.Τ, καθώς και τις συνθήκες στις οποίες τελέσθηκε το παράπτωμα. Σημειωτέον ότι το Δικαστήριο έκρινε ως αλυσιτελείς τους λόγους της προσφυγής περί παραβίασεως, κατά την επιμέτρηση της ποινής, της αρχής της αναλογικότητας.

- **ΣτΕ 1306/2017: Εκδίκαση υπαλληλικής προσφυγής** κατά αποφάσεως του ΠΠΣ υπαλλήλων αρμοδιότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με την οποία επιβλήθηκε σε υπάλληλο ΔΕ Διοικητικού-Λογιστικού του Καταστήματος Κράτησης η **πειθαρχική ποινή του υποβιβασμού** ενός βαθμού για το πειθαρχικό παράπτωμα της **αμέλειας ή ατελούς εκπληρώσεως του υπηρεσιακού καθήκοντος**.

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αφορούν σε επανειλημμένες μεταβάσεις κρατούμενου από μία πτέρυγα σε άλλη κατά παράβαση των όρων που είχαν τεθεί με σχετική απόφαση του Συμβουλίου της Φυλακής και των προβλέψεων του κανονισμού.

Το ΣτΕ **μεταρρύθμισε** την πειθαρχική απόφαση επιβάλλοντας στον υπάλληλο **πρόστιμο αποδοχών 6 μηνών** καθώς μέχρι την εκδίκασή της προσφυγής και πριν την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης είχε λυθεί η δημοσιοϋπαλληλική σχέση του υπαλλήλου λόγω συνταξιοδότησης.

- **ΣτΕ 4003/2015: Εκδίκαση υπαλληλικής προσφυγής** κατά του ΠΠΣ της «Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Στερεάς Ελλάδας» του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με την οποία επιβλήθηκε σε εκπαιδευτικό κλάδου

ΠΕ 70 Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης η ποινή της οριστικής παύσης για τα πειθαρχικά παραπτώματα της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας συμπεριφοράς για υπάλληλο εντός ή εκτός υπηρεσίας, της αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των καθηκόντων του και της αδικαιολόγητης άρνησης προσέλευσης για ιατρική εξέταση.

Τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής απόφασης αφορούν στην υποβολή στην Υπηρεσία πλαστογραφημένων από τον ίδιο ιατρικών γνωματεύσεων βάσει των οποίων έλαβε συνεχόμενες αναρρωτικές άδειες. Το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή και έκρινε ότι ενόψει του είδους, της βαρύτητας και των συνθηκών τελέσεως του τελεσθέντος παραπτώματος, προσήκουσα είναι η επιβληθείσα στον προσφεύγοντα πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσεως. Στην ως άνω απόφαση το Δικαστήριο έλαβε υπόψη την τυχόν έμπρακτη μεταμέλεια και την εν γένει υπηρεσιακή εικόνα του υπαλλήλου καθ' όλη τη σταδιοδρομία του, ενώ απέρριψε το λόγο περί εξουθενωτικής ποινής λαμβανομένης υπόψη της οικογενειακή κατάσταση του υπαλλήλου, ήτοι έγγαμος με δύο ανήλικα τέκνα.

- **ΣτΕ 1189/2012: Εκδίκαση υπαλληλικής προσφυγής κατά απόφασης του ΔΠΣ Δημοσίων Υπαλλήλων με την οποία επιβλήθηκε η πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης για το πειθαρχικό παράπτωμα της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής εντός και εκτός υπηρεσίας.**

Τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής απόφασης αφορούν σε υπάλληλο του ΓΝΑ, που υπέβαλε στην υπηρεσία της πλαστό πτυχίο προκειμένου να επιτύχει τη μετάταξή της και ως δικαιολογητικό προκειμένου να αποκτήσει άδεια ασκήσεως επαγγέλματος ψυχολόγου.

Το ΣτΕ έκρινε ως αλυσιτελείς τους ισχυρισμούς που αναφέρονται σε πλημμέλειες της αιτιολογίας της πειθαρχικής αποφάσεως και σε πλημμελή και κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Διοικήσεως σε σχέση με την επιμέτρηση της ποινής και απέρριψε την προσφυγή κρίνοντας ότι η επιβληθείσα ποινή της οριστικής παύσης είναι προσήκουσα.

6.3.2. Αποφάσεις επί αιτήσεων ακύρωσης

- **ΣτΕ 918/2015: Εκδίκαση αίτησης ακύρωσης κατά αποφάσεως του ΠΣ των μελών Δ.Ε.Π. των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με την οποία επιβλήθηκε σε καθηγητή του Τμήματος Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς, η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσεως τριών και ημίσεως (3 ½) μηνών για το πειθαρχικό παράπτωμα της επίδειξης διαγωγής που απάδει στην αξιοπρέπεια του πανεπιστημιακού λειτουργού.**

Εν προκειμένω το Δικαστήριο έλεγξε την νομιμότητα της αιτιολογίας της πειθαρχικής αποφάσεως ως διοικητικής πράξης και έκρινε ότι η αιτιολογία της αποφάσεως είναι νόμιμη και επαρκής τόσο ως προς την κρίση της ότι στοιχειοθετούνται τα αποδοθέντα στον αιτούντα πειθαρχικά παραπτώματα, όσο και ως προς την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής (βαρύτητα των παραπτωμάτων, βαθμός της υπαιτιότητάς του, την προσωπικότητά του, ως ικανού καθηγητή και ως Πρύτανη που κατά τη διάρκεια της θητείας του είχε ενεργήσει για την πρόοδο του Πανεπιστημίου, ο εν γένει υπηρεσιακός του φάκελος). Το ΣτΕ απέρριψε την αίτηση ακύρωσης.

- **ΣτΕ 1409/2018: Εκδίκαση αίτησης ακύρωσης κατά απόφασης ΠΣ των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. με την οποία επιβλήθηκε η πειθαρχική ποινή της προσωρινής απολύσεως έξι (6) μηνών για το πειθαρχικό παράπτωμα της διαγωγής απάδουσας στην αξιοπρέπεια του πανεπιστημιακού λειτουργού** σε καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας λόγω της παραβάσεως της υποχρεώσεώς της για μόνιμη διαμονή και εγκατάσταση στη Θεσσαλονίκη, δημιουργία κλίματος εντάσεως κατά τις συνεδριάσεις των συλλογικών οργάνων του Πανεπιστημίου και πλημμελή εν γένει εκτέλεση των εκπαιδευτικών της καθηκόντων.

Το ΣτΕ αναφέρει ότι ως ακυρωτικό, εν προκειμένω, δικαστήριο δεν ελέγχει την εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού από το πειθαρχικό συμβούλιο, την ουσιαστική του κρίση περί της επιβλητέας ποινής και ότι περιορίζεται σε έλεγχο της αιτιολογίας της πειθαρχικής αποφάσεως και της μη υπερβάσεως των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας κατά την επιμέτρηση της ποινής από το πειθαρχικό συμβούλιο. Απορρίπτει την αίτηση ακύρωσης.

- **ΔιοικΕφΑθ 17/2012: Αίτησης ακύρωσης απόφασης ΠΣ Πολιτικού Προσωπικού Υ.ΕΘ.Α./ΓΕΣ με την οποία απορρίφθηκε κατά πλειοψηφία ένσταση του αιτούντος μόνιμου υπαλλήλου κλάδου Δ.Ε. Τεχνικού σε βάρος απόφασης του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού, με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος του πειθαρχική ποινή του 1/3 των μηνιαίων αποδοχών του για α) απρεπή συμπεριφορά προς τον ΣΕΙΔ β) χρήση οινοπνευματωδών ποτών εντός της Υπηρεσίας κατά τις ονομαστικές εορτές των υπαλλήλων και γ) παθητική στάση προς εργασία κατά επεμβάσεων και βελτιώσεων στον εργοστασιακό εξοπλισμό του 700 ΣΕ, που θεωρεί επιβεβλημένους η διοίκηση.** Το Δικαστήριο δέχθηκε την αίτηση ακύρωσης και ακύρωσε την απόφαση στο σύνολό της, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο υπάλληλος ναι μεν συνομολογεί τη χρήση οινοπνευματωδών ποτών, αλλά επισημαίνει ότι καθιερώθηκε καθαρά για εθιμοτυπικούς λόγους με κατανάλωση μόνο δύο ποτηριών και ότι η σύσταση κρίνεται ως

κατάλληλη και όχι η ποινή που του επιβλήθηκε. Συνεπώς, το Δικαστήριο να μην κρίνει ότι ο αιτών υπέπεσε στο εν λόγω παράπτωμα αλλά όσον αφορά τα άλλα δύο παραπτώματα, κρίνει ότι η αιτιολογία δεν είναι επαρκής και βάσιμη (μη αναφορά του τόπου και χρόνου αυτών και μη συσχέτισής τους με τη διεξαχθείσα ΕΔΕ).

- **ΣτΕ 656/2011: Αίτησης ακύρωσης** κατά αποφάσεως ΠΣ των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι., με την οποία επιβλήθηκε σε Καθηγητή Πανεπιστημίου Πατρών, η πειθαρχική ποινή της **προσωρινής παύσεως δύο (2) μηνών** γιατί συμμετείχε σε σύμβαση ερευνητικού έργου, ταυτοχρόνως με τις ιδιότητες του Προέδρου του Δ.Σ. Α.Ε. και του Διευθυντή πανεπιστημιακού εργαστηρίου, και επειδή επέδειξε περιφρονητική στάση προς την επιτροπή διενεργείας Ε.Δ.Ε.

Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης καθώς έκρινε ότι η πειθαρχική απόφαση ήταν νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη, καθώς το Πειθαρχικό Συμβούλιο είχε αναφερθεί στη συμπεριφορά του αιτούντος, εξετίμησε τη βαρύτητα των πειθαρχικών αδικημάτων, την προσωπικότητα του αιτούντος **και τις εν γένει συνθήκες υπό τις οποίες τελέστηκαν τα αδικήματα και ότι, κατά την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής, δεν υπερέβη τα άκρα όρια της διακριτικής του ευχέρειας ούτε παρέβη την αρχή της αναλογικότητας.**

- **ΣτΕ 1454/2005: Αίτηση ακύρωσης** κατά αποφάσεως ΠΣ των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. με την οποία επιβλήθηκε σε Καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας η πειθαρχική ποινή της **προσωρινής παύσεως ενός έτους** καθώς δεν επέστρεψε, ως όφειλε, επιπλωμένα γραφεία και λοιπούς χώρους (κοινόχρηστοι), που του είχαν παραχωρηθεί προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για την εκτέλεση από μέρους του δύο ευρωπαϊκών κοινοτικών προγραμμάτων των οποίων αυτός ήταν επιστημονικά υπεύθυνος έναντι άλλου Πανεπιστημίου. Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακύρωσης, έχοντας προβεί σε έλεγχο της αιτιολογίας της πειθαρχικής αποφάσεως και της μη υπέρβασης των ορίων της διακριτικής ευχέρειας κατά την επιμέτρηση της ποινής από το πειθαρχικό συμβούλιο.

6.3.3. Αποφάσεις επί προσφυγών Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) και Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

- **ΣτΕ 2332/2023: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) κατά αποφάσεως του Κεντρικού Πειθαρχικού Συμβουλίου Ιατρών Ε.Σ.Υ., με την οποία**

επιβλήθηκε σε Ιατρό του Ε.Σ.Υ., Διευθυντή Παθολογίας η ποινή της **προσωρινής παύσης ενός έτους για τα πειθαρχικά αδικήματα της παράβασης υπαλληλικού καθήκοντος, της παράβασης καθήκοντος κατά τον ΠΚ ή άλλους ειδικούς νόμους, της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εντός ή εκτός υπηρεσίας, της παραβάσεως των κανόνων της ιατρικής δεοντολογίας και της παραβάσεως των διατάξεων του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας** (ν. 3418/2005, Α 287).

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αφορούν σε ιατρό ο οποίος με πρόθεση ενήργησε ασελγείς πράξεις σε ανήλικη ασθενή, που είχε συμπληρώσει τα 14 αλλά όχι τα 18 έτη, η οποία είχε προσέλθει στο ιατρείο του εν λόγω ιατρού σε εγκαταστάσεις του ΕΟΠΥΥ όπου αυτός εργαζόταν ως ιατρός παθολόγος προκειμένου να υποβληθεί ιατρικές εξετάσεις. Για τις ανωτέρω πράξεις του καταδικάστηκε από το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο Γρεβενών σε ποινή καθείρξεως δέκα (10) ετών και αποστέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων για πέντε (5) έτη, απόφαση η οποία κατέστη αμετάκλητη.

Το ΣτΕ έκρινε ότι προσήκουσα είναι η ποινή της οριστικής παύσης.

Κατά την επιμέτρηση της ποινής έλαβε υπόψη:

- την **αμετάκλητη απόφαση του ποινικού δικαστηρίου** ως προς την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών τα οποία ταυτίζονται με αυτά που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση των επίδικων πειθαρχικών παραπτώματων,
- **το είδος και τη βαρύτητα των αποτελούντων και σοβαρότατη παραβίαση των κανόνων ιατρικής δεοντολογίας παραπτώματων που υπέπεσε ο ως άνω ιατρός**
- την **ιδιότητα του καθ' ου ως ιατρού δημοσίου φορέα, η οποία επιβάλλει άριστη συμπεριφορά** προς τους ασθενείς και ιδιαίτερη υποχρέωση **διαφυλάξεως του κύρους της δημόσιας υπηρεσίας.**

Σημειώνεται δε ότι **δεν έλαβε υπόψη τον ισχυρισμό του καθ'ού η προσφυγή για την μέχρι τότε άριστη υπηρεσιακή του εικόνα,** ως ελαφρυντική περίσταση.

- **ΣτΕ 2816/2018: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) κατά απόφασης του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ με την οποία επιβλήθηκε σε εκπαιδευτικό, καθηγητή πληροφορικής, η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών για το πειθαρχικό παράπτωμα της ιδιαίτερα αναξιοπρεπούς για υπάλληλο διαγωγής εκτός υπηρεσίας.**

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αφορούν σε εκπαιδευτικό που είχε **στην κατοχή του υλικό παιδικής πορνογραφίας** (3.000 φωτογραφίες και 100 βίντεο). Κατά της αποφάσεως του ΔΠΣ άσκησαν αντίθετες ενστάσεις αφενός ο Υπουργός Δια Βίου Μάθησης

και Θρησκευμάτων και ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης και αφετέρου ο εγκαλούμενος υπάλληλος και εξεδόθη η προσβαλλόμενη απόφαση του ΔΠΣ.

Η προσβαλλόμενη απόφασή του ΔΠΣ **κατά την επιμέτρηση της ποινής** έλαβε υπόψη ότι οι ενέργειες και παραλείψεις του εκπαιδευτικού, συνιστούν το πειθαρχικό παράπτωμα της **χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο, και μάλιστα εκπαιδευτικό, η οποία δύναται να επισύρει την ποινή της οριστικής παύσης**. Ωστόσο, επέβαλε σε αυτόν την **πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών** με πλήρη στέρηση των αποδοχών του καθώς συνεκτίμησε ως **ελαφρυντικά στοιχεία τα εξής:**

- την εντός υπηρεσίας συμπεριφορά του εκπαιδευτικού, η οποία, σύμφωνα με τις καταθέσεις συναδέλφων του, υπήρξε άψογη,
- την άψογη εκτέλεση των υπηρεσιακών του καθηκόντων
- το γεγονός ότι δεν αποδείχθηκε διακίνηση του πορνογραφικού υλικού,
- τις βεβαιώσεις των προϊσταμένων εκπαιδευτικών οργάνων, στις οποίες ο υπάλληλος περιγράφεται ως εκπαιδευτικός με προσόντα και δραστηριότητες και
- την εκκρεμή ποινική δίκη.

Το ΣτΕ κατά την εξέταση της προσφυγής έλαβε υπόψη και την, εν τω μεταξύ, ποινική καταδίκη του εκπαιδευτικού, μετά την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης του ΔΠΣ, σε ποινή φυλακίσεως τριών (3) ετών με αναστολή για τρία (3) έτη για την πράξη της κατοχής υλικού παιδικής πορνογραφίας, η παραγωγή του οποίου συνδέεται με την χρησιμοποίηση ανηλίκων που δεν έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους.

Το ΣτΕ εξαφάνισε την προσβαλλόμενη απόφαση του ΔΠΣ και επέβαλε στον υπάλληλο εκπαιδευτικό, ως προσήκουσα, την ποινή της οριστικής παύσης.

- **ΣτΕ 1493/2018: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης** κατά αποφάσεως του Πειθαρχικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου του Υπουργείου Εξωτερικών, με την οποία επιβλήθηκε σε υπάλληλο του ΥΠΕΞ Διοικητική Γραμματέα Ε' η **πειθαρχική ποινή του προστίμου αποδοχών δύο (2) μηνών** για το πειθαρχικό παράπτωμα της **παραβάσεως καθήκοντος**, λόγω χορηγήσεως από το Προξενικό Γραφείο στο οποίο υπηρετούσε μεγάλο αριθμού θεωρήσεων εισόδου μακράς διάρκειας στη χώρα με βάση εμφανώς πλαστά ή πλαστογραφημένα δικαιολογητικά.

Η προσβαλλόμενη απόφαση του Πειθαρχικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου του Υπουργείου Εξωτερικών εξεδόθη το 2010 και εν τω μεταξύ και μέχρι την εκδίκαση της προσφυγής **εμφιλοχώρησε η αμετάκλητη ποινική καταδίκη της υπαλλήλου για τα ίδια**

πραγματικά περιστατικά που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση του πειθαρχικού παραπτώματος.

Σύμφωνα με το άρθρο 114 παρ. 3 το πειθαρχικό όργανο δεσμεύεται από την κρίση που περιέχεται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή σε αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, **μόνο ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος.**

Το ΣτΕ εξαφάνισε την πειθαρχική απόφαση του ΥΠΕΞ και επέβαλε σε αυτήν την ποινή της **οριστικής παύσης.**

- **ΣτΕ 2747/2020: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης κατά απόφασης του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ και Διοικητικής Ανασυγκρότησης με την οποία επιβλήθηκε σε εκπαιδευτικό η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης των δώδεκα (12) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών για τα πειθαρχικά αδικήματα της παράβασης καθήκοντος κατά τον ποινικό νόμο και της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εντός υπηρεσίας της.**

Τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής υπόθεσης αφορούν σε πλαστό διδακτορικό τίτλο σπουδών που κατέθεσε στην Υπηρεσία η διωκόμενη υπάλληλος στη βάση του οποίου της χορηγήθηκε επίδομα μεταπτυχιακών σπουδών και το οποίο κατέθεσε σε σχετική αίτηση της προκειμένου να λάβει τη θέση υπευθύνου στο ΚΕΣΥΠ (Κέντρο Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού) Τρικάλων την οποία και κατέλαβε.

Σε **πρώτο βαθμό** σε βάρος της υπαλλήλου από το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο επιβλήθηκε η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης 12 μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών.

Κατά της πρωτοβάθμιας πειθαρχικής απόφασης, ασκήθηκαν **ενστάσεις από τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης και από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων** ενώπιον του ΔΠΣ με τις οποίες προβαλλόταν ο λόγος **ότι η επιβληθείσα πειθαρχική ποινή ήταν επιεικής και δυσανάλογη της βαρύτητας των ενεργειών της υπαλλήλου.**

Αντίθετη **ένσταση** υπέβαλε η εκπαιδευτικός υποστηρίζοντας **ότι το πρωτοβάθμιο συμβούλιο δεν έλαβε υπόψη τον ισχυρισμό της υπαλλήλου ότι δεν συμμετείχε σε οποιαδήποτε πράξη κατάρτισης και χρήσης πλαστού εγγράφου, ότι ο διδακτορικός τίτλος της χορηγήθηκε κατά τον περιγραφέντα τρόπο, ότι αγνοούσε πως δεν ήταν γνήσιος και ούτε μπορούσε καν να υποψιαστεί ότι το Πανεπιστημιακό ίδρυμα που τον χορήγησε μετέρχεται τέτοιες μεθόδους προκειμένου να λάβει τη μεγαλύτερη δυνατή χρηματοδότηση.**

Το ΔΠΣ εξέτασε τις ανωτέρω ενστάσεις και εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση με την οποία **έκρινε ομόφωνα** ότι η εκπαιδευτικός έχει τελέσει και πρέπει να κηρυχθεί ένοχη του πειθαρχικού παραπτώματός της για **ανάρμοστη για υπάλληλο συμπεριφορά εντός υπηρεσίας και της επέβαλε κατά πλειοψηφία (4 μελών έναντι 3 που πρότειναν την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης) την πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης 12 μηνών με πλήρη στέρηση των αποδοχών, αφού έλαβε υπόψη, τις συνθήκες τελέσεως του παραπτώματος, την υπηρεσιακή της κατάσταση, την προσωπικότητά της και τα προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε στο οικογενειακό της περιβάλλον.**

Εν τέλει, το ΣτΕ εξαφάνισε την προσβαλλόμενη και επέβαλε ως προσήκουσα την ποινή της οριστικής παύσης, λαμβάνοντας υπόψη το είδος και τη βαρύτητα του παραπτώματος ιδίως σε σχέση με την ιδιότητα της υπαλλήλου ως εκπαιδευτικού, η οποία επιβάλλει συμπεριφορά πρότυπο για τους μαθητές και ιδιαίτερη υποχρέωση διαφύλαξης του κύρους της δημόσιας εκπαίδευσης.

- ΣτΕ 1178/2020: Προσφυγή του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης κατά απόφασης του ΔΠΣ του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης με την οποία επιβλήθηκε σε υπάλληλο του Υπουργείου Οικονομικών η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης **έξι (6) μηνών**, για τα πειθαρχικά παραπτώματα της **παράβασης καθήκοντος κατά τον ΠΚ** ή άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους και της χαρακτηριστικώς **αναξιοπρεπούς ή ανάξιας για υπάλληλο διαγωγής** εντός και εκτός της Υπηρεσίας

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αφορούν στην παράνομη έκδοση από τον εγκαλούμενο υπάλληλο τουλάχιστον πενήντα αποδεικτικών φορολογικής ενημερότητας το έτος 2011 και εβδομήντα δύο το έτος 2012, παρά το γεγονός ότι δεν πληρούνταν οι τυπικές προϋποθέσεις, οι οποίες θα έπρεπε να λαμβάνονται υπ' όψιν για την έκδοσή τους.

Σε πρώτο βαθμό από Πειθαρχικό Συμβούλιο επιβλήθηκε στον υπάλληλο η πειθαρχική ποινή του προστίμου ίσου με αποδοχές δέκα (10) μηνών. Κατά της απόφασης αυτής άσκησαν ενστάσεις ενώπιον του ΔΠΣ ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης και ο Γενικός Γραμματέας Δημοσίων Εσόδων.

Το ΔΠΣ με την προσβαλλόμενη απόφαση έκανε δεκτές τις ανωτέρω ενστάσεις και επέβαλε την πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης έξι μηνών.

Εν τέλει, το ΣτΕ εξαφάνισε την προσβαλλόμενη και επέβαλε στον υπάλληλο την ποινή της οριστικής παύσης την οποία μετέτρεψε σε πρόστιμο δώδεκα (12) μηνών καθώς ο

υπάλληλος λόγω αμετάκλητης ποινικής καταδίκης είχε εκπέσει αυτοδικαίως από τη θέση του (άρθρα 113 παρ. 2, 149, 8 παρ. 1 ΥΚ).

- **ΣτΕ 1365/2020: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) κατά απόφασης του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με την οποία επιβλήθηκε σε μόνιμο υπάλληλο κλάδου ΤΕ Εποπτών Δημόσιας Υγείας, η ποινή της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών για το πειθαρχικό παράπτωμα της χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπούς και ανάξιας υπαλλήλου διαγωγής εντός υπηρεσίας**

Τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής υπόθεσης αφορούν σε καταγγελία πολίτη σχετικά με απαίτηση χρηματικού ποσού εκ μέρους του διωκόμενου υπαλλήλου προκειμένου να εξασφαλίσει στον πολίτη, παρόλο που τα δικαιολογητικά της παρουσίαζαν ελλείψεις, τη δυνατότητα συμμετοχής στις εξετάσεις ενώπιον της αρμόδιας Επιτροπής του νομού Καβάλας (της οποίας ήταν αναπληρωτής γραμματέας) και, τελικώς, τη χορήγηση άδειας τεχνίτη περιποίησης χεριών-ποδιών. Ο διωκόμενος υπάλληλος συνελήφθη επ' αυτοφώρω με προσημειωμένα χαρτονομίσματα.

Σε **πρώτο βαθμό** του είχε επιβληθεί από το Υπηρεσιακό Συμβούλιο του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Καβάλας η ποινή προσωρινής παύσης δώδεκα (12) μηνών και κατόπιν ένστασης του υπαλλήλου ενώπιον του ΔΠΣ **εκδόθηκε σε δεύτερο βαθμό** η προσβαλλόμενη με την οποία μειώθηκε η ποινή σε προσωρινή παύση έξι (6) μηνών.

Εν τέλει, το ΣτΕ εξαφάνισε την απόφαση του ΔΠΣ και επέβαλε σε αυτόν ως προσήκουσα την ποινή της οριστικής παύσης αφού έλαβε υπόψη:

- την αμετάκλητη ποινική καταδίκη του υπαλλήλου,
- την υπηρεσιακή θέση του υπαλλήλου,
- την απαξία της πράξης του υπαλλήλου που πλήττει βαρέως το κύρος της Υπηρεσίας αλλά και κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτήν και στην ακεραιότητα και αμεροληψία των διοικητικών οργάνων.

- **ΣτΕ 591/2021: Προσφυγή ΓΕΔΔ κατά απόφασης του Ανωτάτου Πειθαρχικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Υπουργείου Εξωτερικών**, με την οποία επιβλήθηκε σε διπλωματικό υπάλληλο με βαθμό πληρεξουσίου υπουργού Β', η πειθαρχική ποινή της προσωρινής παύσης διάρκειας δώδεκα (12) μηνών, με πλήρη στέρηση αποδοχών, για πειθαρχικά παραπτώματα σχετιζόμενα με τη χορήγηση μη νόμιμων θεωρήσεων εισόδου σε

υπηκόους Τουρκίας κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του ως γενικού προξένου στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη. Σε βάρος της απόφασης προσέφυγαν τόσο ο ΓΕΔΔ όσο και ο υπάλληλος. Το ΣτΕ εξαφάνισε την προσβαλλόμενη και επέβαλε ως προσήκουσα την ποινή της οριστικής παύσης.

Το ΣτΕ εν προκειμένω προβαίνει σε ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της επιμέτρησης της επιβλητέας ποινής που κρίνει προσήκουσα ήτοι της οριστικής παύσης, μη λαμβάνοντας υπόψη ελαφρυντικά στοιχεία όπως ο πρότερος υπηρεσιακός βίος και οι άριστες αξιολογήσεις του υπαλλήλου ενώ λαμβάνεται υπόψη η κατ' εξακολούθηση τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος ως επιβαρυντική περίπτωση

- ΣτΕ 1793/2012: Προσφυγή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης κατά αποφάσεως του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με την οποία επιβλήθηκε σε υπάλληλο της Νομαρχίας Αθηνών, η πειθαρχική ποινή της **προσωρινής παύσεως έξι μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών** για το πειθαρχικό αδίκημα της **αδικαιολόγητης αποχής από την Υπηρεσία** για χρονικό διάστημα μείζον των 30 εργασίμων ημερών.

Τα πραγματικά περιστατικά της πειθαρχικής υπόθεσης αφορούν υπάλληλο της Νομαρχίας Αθηνών η οποία παραπέμφθηκε ενώπιον του Κοινού Πειθαρχικού Συμβουλίου της Νομαρχίας Αθηνών και της Κεντρικής Υπηρεσίας της Ενιαίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς, για το πειθαρχικό αδίκημα της **αδικαιολόγητης αποχής από την εκτέλεση των υπηρεσιακών της καθηκόντων άνω των τριάντα εργασίμων ημερών** το οποίο επέβαλε στην ως άνω υπάλληλο την ποινή της οριστικής παύσεως, έχοντας συνεκτιμήσει ότι για το πειθαρχικό αδίκημα της **αδικαιολόγητης απουσίας από την υπηρεσία, εντός των ετών 2005, 2006 και 2008,** είχε τιμωρηθεί στο παρελθόν με τη μεν υπ' αριθ. 11/15.6.2007 απόφαση του προμνησθέντος Συμβουλίου με την ποινή του προστίμου ίσου προς τις αποδοχές ενός μηνός, με τη δε υπ' αριθ. 8/7.4.2009 απόφαση του αυτού Συμβουλίου με την ποινή του προστίμου ίσου προς τις αποδοχές 15 ημερών.

Κατά της ανωτέρω πειθαρχικής αποφάσεως η προαναφερόμενη υπάλληλος άσκησε ενώπιον του ΔΠΣ ένσταση προβάλλοντας ότι με την επιβολή της επαχθέστερης των πειθαρχικών ποινών παραβιάσθηκε η συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας, διότι δεν ελήφθη υπ' όψιν ούτε η κακή κατάσταση της υγείας της υπαλλήλου, η οποία πάσχει από «μόνιμη και μη αναστρέψιμη τύφλωση του αριστερού όμματος», ούτε οι οικογενειακές υποχρεώσεις που έχει έναντι του ανήλικου τέκνου της.

Με την προσβαλλόμενη απόφαση το ΔΠΣ επέβαλε στην εγκαλούμενη υπάλληλο την ποινή της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών.

Ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης με την προσφυγή του ζήτησε να επιβληθεί ως προσήκουσα η ποινή της οριστικής παύσης επικαλούμενος α) ότι η υπάλληλος έχει επανειλημμένως κατά το παρελθόν διαπράξει το ίδιο πειθαρχικό αδίκημα και έχει τιμωρηθεί γι' αυτό και άρα συντρέχει η επιβαρυντική περίπτωση της υποτροπής, β) ότι από το 2005 και εφ' εξής η υπάλληλος δεν προσέρχεται στην Υπηρεσία επικαλούμενη προβλήματα υγείας, χωρίς, όμως, να υποβάλει ιατρικές βεβαιώσεις που να τα πιστοποιούν και γ) ότι ενώπιον του Πρωτοβαθμίου Πειθαρχικού Συμβουλίου, αν και κλήθηκε να παραστεί, ούτε παρέστη, ούτε υπέβαλε απολογητικό υπόμνημα, ενώπιον δε του ΔΠΣ, στο οποίο παρέστη μετά του συνηγόρου της, επικαλέστηκε εκ νέου προβλήματα υγείας, χωρίς όμως να προσκομίσει νεότερες ιατρικές βεβαιώσεις.

Εν τέλει, το ΣτΕ έκανε δεκτή την προσφυγή του ΓΕΔΔ και επέβαλε στην υπάλληλο της ποινή της οριστικής παύσης.

6.3.4. Αποφάσεις του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου επί ενστάσεων Διοικητή Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

- **Απόφαση 113/2023 του ΔΠΣ Υπουργείου Εσωτερικών** κατόπιν ένστασης του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας κατά **απόφασης Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου με την οποία επιβλήθηκε η ποινή της προσωρινής παύσης έξι (6) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών σε υπάλληλο ΙΔΑΧ ΔΕ Μουσικών**, δασκάλου μουσικής σε δημοτικό ωδείο, για το πειθαρχικό παράπτωμα της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εντός υπηρεσίας της παρ. 1 περ. ε' του άρθρου 107 του ν.3528/2007 (ειδική περίπτωση αναφορικά με πράξη κατά της γενετήσιας ελευθερίας στην οποία ενέχεται εκπαιδευτικός ή υπάλληλος που υπηρετεί σε σχολείο). Κατά της ανωτέρω πρωτοβάθμιας πειθαρχικής απόφασης άσκησαν **αντίθετες ενστάσεις ο διωκόμενος υπάλληλος και ο Διοικητής της ΕΑΔ.**

Η πειθαρχική δίωξη ασκήθηκε συνεπεία ποινική δίωξης που ασκήθηκε σε βάρος του υπαλλήλου για το αδίκημα α) της αποπλάνησης παιδιού που δεν συμπλήρωσε τα δώδεκα έτη κατ' εξακολούθηση και β) της κατάχρησης ανηλίκου που δεν συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα έτη σε ασέλγεια κατ' εξακολούθηση για τα οποία ο ως άνω υπάλληλος καταδικάστηκε

ομόφωνα σε πρώτο βαθμός σε ποινή φυλάκισης τεσσάρων (4) ετών, καταδίκη η οποία κατέστη αμετάκλητη.

Ενώ κρίθηκε **ομόφωνα η ενοχή του διωκόμενου υπαλλήλου** για το αποδιδόμενο σε αυτόν πειθαρχικό παράπτωμα, **η ποινή της οριστικής παύσης επιβλήθηκε κατά πλειοψηφία.**

Η **μειοψηφία** (2 μέλη) του ΔΠΣ έκρινε ως **προσήκουσα την ποινή της προσωρινής παύσης 12 μηνών** (το ένα μέλος συνδυαστικά με την επιβολή διοικητικής κύρωσης ποσού 15.000 ευρώ) **προβάλλοντας ως ελαφρυντικά στοιχεία:**

- τον **πρότερο έντιμο βίο** του υπαλλήλου, που του αναγνωρίστηκε και ως ελαφρυντικό από το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Θεσσαλονίκης
- το **μεγάλο χρονικό διάστημα που είχε μεσολαβήσει από την τέλεση του επίδικου πειθαρχικού παραπτώματος,**
- την **ανυπαρξία** άλλου στοιχείου σε βάρος του διωκόμενου κατά το χρονικό αυτό διάστημα, και
- το **δυσχερές της εξεύρεσης άλλης εργασίας ως καθηγητής μουσικής σε περίπτωση απόλυσης του διωκόμενου για την ανωτέρω αιτία.**

Το ΔΠΣ, μνημονεύοντάς ρητά κατά επιμέτρηση της ποινής την αρχή της αναλογικότητας, έκρινε ως **προσήκουσα και επέβαλε την ποινή της οριστικής παύσης λαμβάνοντας υπόψη:**

- τον **χώρο και τον τρόπο τέλεσης της πράξης (μέσα σε αίθουσα διδασκαλίας δημοσίου ιδρύματος, από καθηγητή ανήλικου μαθητή, στον οποίον οι γονείς είχαν εμπιστευτεί το παιδί,**
- την **ιδιαίτερη μικρή ηλικία του παιδιού (10 ετών),**
- το **γεγονός ότι η πράξη του δράστη εμπεριέχει προσβολή δύο υπέρτατων αγαθών που είναι η ανηλικότητα και η γενετήσια ελευθερία**
- την **εκμετάλλευση της θέσης του δράστη, ως δασκάλου της μουσικής,**
- την **κατάχρηση της εμπιστοσύνης των γονέων του ανήλικου και**
- τη **μη εκ των υστέρων εκδήλωση κάποιας μορφής μετάνοιας ή καταδίκης της πράξης εκ μέρους του,**

επέβαλε κατά πλειοψηφία την ποινή της οριστικής παύσης.

- **Απόφαση 452/2020 του ΔΠΣ του ΥΠΕΣ** επί ενστάσεως Διοικητή ΕΑΔ κατά απόφασης του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης με την οποία επιβλήθηκε, κατά **πλειοψηφία**, η ποινή της προσωρινής παύσης δώδεκα (12) μηνών με πλήρη στέρηση αποδοχών σε βάρος υπαλλήλου ΔΕ Φύλαξης σε Σωφρονιστικό Κατάστημα για

παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος και αναξιοπρεπή, ανάρμοστη και ανάξια για υπάλληλο συμπεριφοράς εκτός υπηρεσίας καθώς **κατά παράβαση των διατάξεων του Σωφρονιστικού Κώδικα**, επιβίβασε στο αυτοκίνητό του δύο κρατούμενους και **τους οδήγησε, χωρίς άδεια, εκτός Καταστήματος προκειμένου αυτοί να παρέχουν την συνδρομή τους** σε ξυλοδαρμό τρίτου από τον εγκαλούμενο και τον υιό του.

Η πειθαρχική δίωξη σε βάρος του υπαλλήλου ασκήθηκε συνεπεία ποινικής δίωξης κατά αυτού για τα αδικήματα **της επικίνδυνης σωματικής βλάβης και της υπόθαλψης εγκληματία για τα οποία καταδικάστηκε αμετάκλητα σε ποινή φυλάκισης 15 μηνών για** επικίνδυνη σωματική βλάβη και σε φυλάκιση 10 ημερών για υπόθαλψη. **Το ΔΠΣ επέβαλε στον υπάλληλο την ποινή της οριστικής παύσης.**

- **Απόφαση 482/2022 του ΔΠΣ Υπουργείου Εσωτερικών** κατόπιν ένστασης του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας κατά **απόφασης ΠΠΣ** Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ηπείρου με την οποία κρίθηκε κατά πλειοψηφία αθώα εκπαιδευτικός κλάδου ΠΕ 70 Δασκάλων για την τέλεση του πειθαρχικού παραπτώματος της αναξιοπρεπούς ή ανάρμοστης ή ανάξιας για υπάλληλο συμπεριφοράς εκτός υπηρεσίας της παρ. 1 περ. ε' του άρθρου 107 του ν.3528/2007.

Η πειθαρχική δίωξη ασκήθηκε συνεπεία ποινικής δίωξης σε βάρος της **για ανθρωποκτονία από αμέλεια και οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος, αποτέλεσμα τον θανάσιμο τραυματισμό τρίτου προσώπου, αδικήματα για τα οποία καταδικάστηκε σε συνολική φυλάκιση τριών (3) ετών και τεσσάρων (4) μηνών, ανασταλείσα επί τριετίας.**

Σημειώνεται ότι κατά της πρωτοβάθμιας απαλλακτικής απόφασης ενώπιον του ΔΠΣ άσκησαν ενστάσεις τόσο ο Διοικητής της ΕΑΔ όσο και ο Υπουργός Παιδείας καθώς έκριναν μη νόμιμη την απαλλαγή της εκπαιδευτικού.

Το ΔΠΣ έκρινε την εγκαλούμενη υπάλληλο ομόφωνα ένοχη για το αποδιδόμενο σε αυτή πειθαρχικό παράπτωμα και επέβαλε σε αυτήν κατά πλειοψηφία την ποινή της προσωρινής παύσης 5 μηνών λαμβάνοντας υπόψη:

- το γεγονός ότι η υπαίτια συμπεριφορά της υπαλλήλου οδήγησε στον θανατηφόρο τραυματισμό ενός πολίτη και
- την ιδιότητα της εγκαλούμενης ως δασκάλα.

Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις

Αναμφίβολα το πειθαρχικό δίκαιο συνιστά ένα ιδιαίτερο τμήμα του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου λόγω της ποινικής χροιάς που διαθέτει. Όπως αναλύθηκε, η πειθαρχική διαδικασία και η ποινική δίκη βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης και για τον λόγο αυτό στην πειθαρχική δίκη βρίσκουν εφαρμογή βασικές αρχές και κανόνες τόσο του ποινικού όσο και του διοικητικού δικαίου, μεταξύ των οποίων και η αρχή της αναλογικότητας.

Από την προηγηθείσα ανάλυση προκύπτει εναργώς ότι η αρχή της αναλογικότητας διαπνέει οριζόντια τις διατάξεις του πειθαρχικού δικαίου και συμβάλλει καθοριστικά στην πραγμάτωση του σκοπού του ήτοι την αποκατάσταση της εύρυθμης λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας μέσα από τον πειθαρχικό κολασμό του υπαίτιου υπαλλήλου. Ως δικαιοηθική αρχή που πραγματώνει την ιδέα της δικαιοσύνης και του μέτρου, προστατεύει αφενός τον διωκόμενο υπάλληλο από μία άδικη και αδικαιολόγητα μεγάλη ποινή αλλά λειτουργεί, ταυτόχρονα, και ως προς το συμφέρον της δημόσιας διοίκησης καθώς συντελεί στην εξάλειψη επιβολής απαραδέκτως ελαφρών πειθαρχικών ποινών για σοβαρότατα πειθαρχικά παραπτώματα που σπιλώνουν το κύρος του δημοσίου λειτουργήματος και την εν γένει εικόνα της δημόσιας διοίκησης.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, η επιβληθείσα πειθαρχική ποινή, ως απόληξη της πειθαρχικής διαδικασίας, πρέπει να είναι κατάλληλη δηλαδή πρόσφορη προς την αποκατάσταση της περί δικαίου αίσθησης και της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στη δημόσια διοίκηση και τον συνεισισμό του υπαλλήλου προς πρόληψη μελλοντικής αντιπειθαρχικής συμπεριφοράς. Εκτός από κατάλληλη, όμως, πρέπει να παρίσταται και ως αναγκαία δηλαδή να πλήττει κατά το ελάχιστο δυνατό περιορισμό και εν στενή έννοια αναλογική, υπό την έννοια ότι η αναμενόμενη ωφέλεια της αποκατάστασης της ευταξίας της δημόσιας υπηρεσίας μέσα από τον πειθαρχικό κολασμό του υπαλλήλου να μην υπολείπεται της επερχόμενης εξ' αυτών βλάβης σε αυτόν.

Από την επισκόπηση της νομολογίας που προηγήθηκε μπορούμε με ασφάλεια να καταλήξουμε στο γενικό συμπέρασμα ότι τα συλλογικά πειθαρχικά όργανα και τα αρμόδια διοικητικά δικαστήρια αντιμετωπίζουν με τη δέουσα αυστηρότητα τα πειθαρχικά παραπτώματα των δημοσίων υπαλλήλων εφαρμόζοντας την αρχή της αναλογικότητας. Από την άλλη, όμως, τα μονοπρόσωπα, ως επί το πλείστον, πειθαρχικά όργανα, τηρούν στάση αδικαιολόγητης επιείκειας απέναντι στους εγκαλούμενους υπαλλήλους με αποτέλεσμα είτε την αναιτιολόγητη απαλλαγή αυτών είτε την επιβολή δυσανάλογα επιεικούς ποινής. Η επιεικής

αυτή στάση, που παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, αποδίδεται στις διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ ιεραρχικά υφισταμένων και προϊσταμένων και στην τάση συγκάλυψης εντός της υπηρεσίας πειθαρχικών παραπτωμάτων στο πλαίσιο μίας κακώς εννοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης. Στο σημείο αυτό εμφιλοχωρεί ο πειθαρχικός έλεγχος που επιτελείται από τον Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας που μπορεί να προσβάλλει πειθαρχικές αποφάσεις υπέρ της Διοίκησης. Επίσης, τόσο το Συμβούλιο της Επικρατείας όσο και το Διοικητικό Εφετείο, ως πειθαρχικά όργανα, επικαλούνται λόγους δημοσίου συμφέροντος για τη διατήρηση της αυστηρότερης ποινής που επέβαλλαν τα διοικητικά όργανα. Συνεπώς, φαίνεται να είναι ελάχιστες οι αποφάσεις με τις οποίες κατ' επίκληση της αρχής της αναλογικότητας ακυρώνονται ή τροποποιούνται ως προς το καλύτερο οι επιβληθείσες από τα πειθαρχικά όργανα πειθαρχικές ποινές.

Περαιτέρω, διαπιστώνεται ότι η βαρύτερη και επαχθέστερη πειθαρχική ποινή της οριστικής παύσης επιβάλλεται τόσο από τα συλλογικά πειθαρχικά όργανα όσο και από το αρμόδια δικαστήριο για σοβαρότατα πειθαρχικά παραπτώματα τα οποία, στις περισσότερες των περιπτώσεων, συνιστούν και ποινικά αδικήματα είτε υπηρεσιακά (πχ. πλαστογραφία, ψευδής βεβαίωση) είτε κατά της γενετήσιας ελευθερίας (πχ. ασέλγεια εκπαιδευτικού σε μαθητή) είτε οικονομικά εγκλήματα (πχ. υπεξαίρεση στην Υπηρεσία και απιστία σε βάρος του ελληνικού δημοσίου). Χαρακτηριστικό είναι, επίσης, ότι σε πολλές περιπτώσεις η υπαίτια πράξη του υπαλλήλου χαρακτηρίζεται νομικά από το πειθαρχικό όργανο ή το δικαστήριο, μεταξύ άλλων παραπτωμάτων και ως χαρακτηριστικώς αναξιοπρεπής ή ανάξια συμπεριφορά του υπαλλήλου εντός ή εκτός υπηρεσίας προκειμένου να καταδειχθεί ότι η επιλήψιμη συμπεριφορά του υπαλλήλου απάδει της ιδιότητας του δημοσίου λειτουργού και πλήττει το κύρος της δημόσιας υπηρεσίας.

Αναφορικά με τα ειδικότερα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών, από την επισκόπηση των νομολογιακών παραδειγμάτων προέκυψε ότι για την επιβολή της προσήκουσας ποινής το δικαιοδοτικό όργανο λαμβάνει υπόψη την ιδιότητα και τη θέση που κατέχει ο εγκαλούμενος υπάλληλος στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη αυστηρότητα δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν θέσεις κύρους, όπως ιατροί, διπλωμάτες και πανεπιστημιακοί λειτουργοί καθώς με τις αντιπειθαρχικές πράξεις τους πλήττουν το κύρος της δημόσιας υπηρεσίας ή και της χώρας. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι αντιμετωπίζονται με αυστηρό τρόπο καθώς κρίνεται ότι οφείλουν λόγω ιδιότητας να

αποτελούν πρότυπο προς την κοινωνία και τους μαθητές και να διαφυλάττουν το κύρος της εκπαίδευσης.

Περαιτέρω, προέκυψε ότι, στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας, λαμβάνονται υπόψη από τα πειθαρχικά όργανα και τα δικαστήρια, ως ελαφρυντικά στοιχεία κατά την επιμέτρηση της ποινής, ο προηγούμενος υπηρεσιακός βίος, το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την τέλεση της πράξης, λόγοι υγείας, η οικογενειακή κατάσταση του εγκαλούμενου υπαλλήλου και τυχόν οικονομικές δυσκολίες που αποδεικνύεται ότι αντιμετωπίζει. Ωστόσο, σε περιπτώσεις βαρύτατων πειθαρχικών παραπτωμάτων που απάδουν της ιδιότητας των δημοσίων υπαλλήλων μολονότι τα ανωτέρω ελαφρυντικά εξετάζονται από το πειθαρχικό όργανο ή το Δικαστήριο εν τέλει αυτά δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής καθώς προκρίνονται άλλα κριτήρια όπως η ιδιότητα και η θέση του εγκαλούντος καθώς και η βαρύτητα του τελεσθέντος πειθαρχικού παραπτώματος.

Ακόμη, δεδομένου ότι τα πειθαρχικά όργανα δεσμεύονται κατά την κρίση τους από αμετάκλητες ποινικές καταδικαστικές ή αθωωτικές αποφάσεις που αφορούν στα ίδια πραγματικά περιστατικά με αυτά της πειθαρχικής δίωξης παρατηρείται ότι κατά την εξέταση της πειθαρχικής υπόθεσης από τον έναν βαθμό πειθαρχικής δικαιοδοσίας στον επόμενο και αφού έχει, εν τω μεταξύ, επιλοχώσει αμετάκλητη ποινική καταδικαστική ή αθωωτική να μεταβάλλεται η πειθαρχική ποινή προς το χειρότερο ή και να απαλλάσσεται ο υπάλληλος.

Εν κατακλείδι, η ορθή εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιμέτρηση των πειθαρχικών ποινών συμβάλλει καθοριστικά στην εμπέδωση της αρχής της νομιμότητας στη δημόσια διοίκηση, στη διασφάλιση της δίκαιης απονομής της πειθαρχικής δικαιοσύνης, στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας και της επιβολής ποινών κατώτερων της βαρύτητας των τελεσθέντων παραπτωμάτων που δημιουργούν έλλειμμα εμπιστοσύνης των πολιτών προς το Δημόσιο και τελικά πραγματώνει την ιδέα της δικαιοσύνης και του μέτρου στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης.

Βιβλιογραφία-Πηγές

Βιβλιογραφία

- Ανδρονόπουλος Β.- Ανδρονοπούλου Μ., «*Ερμηνεία του Υπαλληλικού Κώδικα (ν. 3528/2007)*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα, Θεσσαλονίκη, 2022
- Γιαρένης Ι., «*Παράβαση Καθήκοντος - Πειθαρχική & Ποινική Προσέγγιση*», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- Γκέρτσος Β., «*Απαρίθμηση Πειθαρχικών Παραπτωμάτων – Άρθρο 107 Ν. 3528/2007*», στο συλλογικό έργο: «*Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο*» (επιμ. Στ. Κτιστάκη, Β. Κονδύλης, Ευαγγ. Τζιράκη), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018
- Γραμματικός Ι., «*Η αναλογία στην εφαρμογή κανόνων και αρχών του ποινικού δικαίου στο πειθαρχικό δίκαιο*» στο επιμορφωτικό σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών με θέμα: *Σχέση πολιτικής, ποινικής, διοικητικής δίκης*, Κομοτηνή, 10 Μαΐου 2019
- Γώγος Κ., «*Πτυχές ελέγχου της αναλογικότητας στη νομολογία του ΣτΕ*» σε περιοδικό «*Δικαιώματα του Ανθρώπου ΤΠΠ/2005 Τόμος εκτός Σειράς*»
- Δαγτόγλου Π., «*Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Σάκκουλα 2004
- Δημαρέλλης Κ., «*Θεμελιώδεις αρχές του πειθαρχικού δικαίου*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2016
- Ζησιάδης Ι., *Ποινικόν Δίκαιον, Γενικόν Μέρος, τόμος Β'*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη – Αθήνα 1971
- Κοντόγιωργα - Θεοχαροπούλου Δ., «*Η αρχή της αναλογικότητας στο εσωτερικό δημόσιο δίκαιο*», Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1989
- Λύτρας Σ. «*Το πειθαρχικό φαινόμενο στο σύγχρονο ελληνικό δημόσιο δίκαιο*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1989

- Μακρυδημήτρης Α., «*Δημόσια Διοίκηση, Στοιχεία Διοικητικής Οργάνωσης*», 4η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2010
- Μανιτάκης Α., «*Κράτος Δικαίου και έλεγχος Συνταγματικότητας των Νόμων*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1994
- Μαρκαντωνάτου – Σκαλτσά Α. Γ., «*Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ.*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007
- Μανωλεδάκης Ι., «*Ποινικό Δίκαιο, Γενική Θεωρία*», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004
- Μπιτζιλέκης Ν., «*Υπηρεσιακά εγκλήματα*», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη, 2001
- Ναυπλιώτης Γ., «*Πειθαρχικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003
- Ορφανουδάκης Κ., «*Η αρχή της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003
- Πανταζής Ν., «*Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων-Πρακτικά θέματα πειθαρχικής διαδικασίας*», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015
- Πανταζής Ν., Επιμορφωτικό σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών (ΕΣΔΙ) με θέμα: «*Ζητήματα από την εφαρμογή του Ν.4057/2012*», Νοέμβριος 2021
- Παπαδαμάκης Αδ., «*Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη*», στο συλλογικό: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστωρα Κουράκη, Α΄ τόμος (επιμ. Μαργ. Γασπαρινάτου), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2016
- Πικραμένος Μ. «*Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της ΕΣΔΔΑ*», Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, τ. 2., 2013
- Πρεβεδούρου Ε., «*Η αρχή της νομιμότητας. Γενικές Αρχές Δημοσίου Δικαίου*», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2014

- Πρεβεδούρου Ε., Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα (Γενικό Διοικητικό Δίκαιο), 2015
- Σπηλιωτόπουλος Επ.–Χρυσανθάκης Χαρ., «*Βασικοί Θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2017
- Τάχος Α., «*Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996
- Τάχος Α. «*Δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο*», 4η έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα 1996
- Τάχος Α. - Συμεωνίδης Ι., «*Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα*», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1999
- Τζέμος Β., «*Οργανωτικό Διοικητικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
- Τζιράκη Ε., «*Σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη – Άρθρο 114 Ν. 3528/2007*», στο συλλογικό έργο «*Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο*» (επιμ. Στ. Κτιστάκη, Β. Κονδύλης, Ευαγγ. Τζιράκη), Νομική Βιβλιοθήκη 2018
- Χριστόπουλου Κ., «*Πειθαρχικά Όργανα – Άρθρο 118 Ν. 3528/2007*», στο συλλογικό έργο: *Υπαλληλικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο*
- Χρυσόγονος Κ., «*Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*», Νομική Βιβλιοθήκη 2006
- Χωραφάς Ν., «*Ποινικόν Δίκαιον*», Τόμος Πρώτος, έκδοση ένατη, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα, 1978

Πηγές

- ν. 3528/2007 (Α' 26)
- ν. 4024/2011 (Α' 226)
- ν. 4057/2012 (Α' 54)

- ν. 4369/2016 (Α' 33)
- ν. 4325/2015 (Α' 47)
- ν. 4619/2019 (Α' 95)
- Αιτιολογική έκθεση ν. 4057/2012 προσβάσιμη στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/r-methldi-eis.pdf>
- Εγκύκλιος Υπουργείου Εσωτερικών ΔΙΔΑΔ/Φ.3Ι.52/2266/οικ.9165/30.03.2016 (ΑΔΑ: 79ΜΦ 465ΦΘΕ-ΦΙΛ)

Νομολογία

- **ΣτΕ** 381/1954, 1052/1954, 965/1957, 2883/1990, 2712/1992, 398/1993, 1078/1995, 990/1996, 3814/1999, 997/2005, 1454/2005, 656/2011, 3378/2011, 1189/2012, 1793/2012, 2620/2012, 1526/2013, 2985/2014, 918/2015, 4003/2015, 2236/2015, 939/2017, 1306/2017, 2582/2017, 1409/2018, 1483/2018, 1493/2018, 1483/2020, 2816/2018, 1178/20220, 1365/2020, 2747/2020, 296/2021, 591/2021, 725/2021, 1031/2023, 2332/2023
- **ΔιοικΕφΑθ** 1301/1991, 585/2010, 17/2012
- **ΑΠ** 2/1999, 5/2013
- **ΔΠΣ** 452/2020, 113/2023